

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI

(BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA)

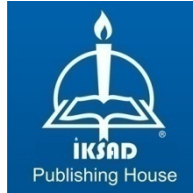
İKSAD
Publishing House

Kadriye Alev AKMEŞE

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI

(BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA)

Kadriye Alev AKMEŞE

Copyright © 2019 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed, or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording, or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other non
commercial uses permitted by copyright law. Institution
of Economic Development And Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

kongreiksad@gmail.com

www.iksad.net

www.iksad.org.tr

www.iksadkongre.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications - 2019©

ISBN: 978-605-7875-08-2

Cover Design: İbrahim KAYA

February / 2019

Size = 16x24 cm

ÖNSÖZ	1
--------------------	---

BÖLÜM 1

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUĞUN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Sorumluluk Kavramı.....	3
1.1.1. Bireysel Sorumluluk.....	5
1.1.2. Sosyal Sorumluluk	5
1.1.3. Görev Sorumluluğu	6
1.1.4. Yönetmel Sorumluluk.....	7
1.2. Sosyal Sorumluluk Kavramı.....	8
1.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı (Corporate Social Responsibility)	11
1.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Boyutları	14
1.4.1. Ekonomik Sorumluluklar	15
1.4.2. Hukuki Sorumluluklar	16
1.4.3. Etik Sorumluluklar	17
1.4.4. Gönüllü Sorumluluklar.....	18
1.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Tarihi Gelişimi	18
1.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Türkiye' deki Tarihsel Gelişimi	21
1.7. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Faktörler	24

1.7.1. Ekonomik Faktörler.....	24
1.7.2. Politik Faktörler.....	25
1.7.3. Toplumsal Faktörler	25
1.8. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ile İlgili Kavramlar	26
1.8.1. İş Etiği	26
1.8.2. Sosyal Pazarlama.....	27
1.8.3. Sürdürülebilir Kalkınma.....	28
1.8.4. Kurumsal Vatandaşlık (Corporate Citizenship)	31
1.8.5. Sponsorluk.....	34
1.8.6. Kurumsal Sosyal Duyarlılık (Corporate Social Responsiveness)	35
1.8.7. Kurumsal Hesap Verme Sorumluluğu (Corporate Accountability) ...	35
1.8.8. Kurumsal Sosyal Raporlama (Corporate Social Reporting).....	36
1.9. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İçsel Ve Dışsal Dinamikleri	37
1.9.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İçsel Dinamikleri	37
1.9.1.1. İnsan Kaynakları Yönetimi	37
1.9.1.2. İşyerinde Sağlık ve Güvenlik	39
1.9.1.3. Değişime Uyum Sağlama	39
1.9.1.4. Çevresel Etkilerin ve Doğal Kaynakların Yönetimi.....	40
1.9.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Dışsal Dinamikleri	41
1.9.2.1. Yerel Toplum	41
1.9.2.2. İş Ortakları, Tedarikçiler ve Tüketiciler	42
1.9.2.3. İnsan Hakları	42
1.9.2.4. Global Düzeyde Çevresel Etkiler	43

1.10. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Modelleri	44
1.10.1. Archie Carroll'un Dört Boyutlu Sosyal Sorumluluk Modeli.....	44
1.10.2. Frederick'in Kurumsal Sosyal Sorumluluk Modeli	46
1.10.3. Davis' in Sosyal Sorumluluk Modeli.....	48
1.10.4. Wartick ve Cochran Sosyal Sorumluluk Modeli.....	50
1.10.5. Wood'un Sosyal Performans Modeli	52
1.10.6. Sosyal Sorumluluk Alanlarının Sınırlandırılması Modeli.....	53
1.10.7. Sosyal Performans Modeli	53
1.10.8. Ackerman'ın Sosyal Duyarlılık Modeli.....	54
1.10.9. Lantos'un Sosyal Sorumluluk Modeli.....	55
1.10.10. Sethi'nin Sosyal Sorumluluk Modeli.....	57
1.10.11. Üç Aşamalı Sosyal Sorumluluk Modeli	58
1.10.12. Preston ve Post' un Bütünleşik Sosyal Sorumluluk Modeli	59
1.11. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımları	59
1.11.1. Klasik Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı.....	60
1.11.2. Modern Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı.....	61
1.12. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Avantaj ve Dezavantajları	62
1.13. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları	65
1.13.1. Ekolojik Çevreye Karşı Sorumluluk	66
1.13.2. Sosyal Çevreye Karşı Sorumluluk.....	70
1.13.3. Çalışanlara Karşı Sorumluluk	73

1.13.4. Hissedarlara Karşı Sorumluluk	76
1.13.5. Müşterilere Karşı Sorumluluk	78
1.13.6. Tedarikçilere Karşı Sorumluluk	80
1.13.7. Rakiplere Karşı Sorumluluk	81
1.13.8. Devlete Karşı Sorumluluk	83
1.14. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Lehindeki ve Aleyhindeki Görüşler	84
1.14.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Lehide Olan Görüşler	86
1.14.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Aleyhinde Olan Görüşler	87
1.15. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İşletmelere Sağladığı Faydalar	89

BÖLÜM 2

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI

2.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarının Tarihsel Gelişimi	94
2.2. İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu Hazırlamasının Nedenleri	97
2.3. Kurumsal Sosyal Sorumlulukta Üç Boyutlu Raporlama (Triple Bottom Line Reporting)	98
2.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarında Bulunması Gereken Temel Özellikler	100
2.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlamasının Faydaları	103
2.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarının Denetimi	105
2.7. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derecelendirmesi ve Endeksi	106

2.8. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlama Standartları	108
2.8.1. ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi	109
2.8.2. SA 8000 Standartları	114
2.8.3. AA 1000 (AccountAbility 1000).....	117
2.8.4. Küresel Raporlama Girişimi (GRI - Global Reporting Initiative)...	118
2.8.5. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC- United Nations Global Compact).....	130
2.8.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlamasında Muhasebenin Rolü.	133

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Türkiye' de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri	136
3.2. Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması	137
3.3. Finans Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması GRI Standardı	139
3.3.1. Finans Sektörü İle İlgili GRI İlavesine Neden İhtiyaç Duyulmuştur?	140
3.3.2. GRI Finans Sektörü İlavesinin Kapsamı	141
3.3.3. GRI Finans Sektörü İlave Maddeleri.....	142
3.3.4. Global Reporting Initiative Rapor Şablonu.....	145
3.4. Türkiye'de Finans Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Faaliyetleri	156

3.5. Türk Bankacılık Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlama Düzeyinin Değerlendirilmesi	158
3.6. Türk Bankacılık Sistemi Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Farkındalığının Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ile Kıyaslanması (Uluslararası Çerçeve Değerlendirilmesi)	173
SONUÇ	178
KAYNAKÇA	184

Tablolar Listesi

Tablo 1:Wartick ve Cohran Kurumsal Sosyal Performans Modeli.....	51
Tablo 2: Lantos' un Sosyal Sorumluluğa İlişkin Sınıflandırması.....	56
Tablo 3: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Lehinde ve Aleyhinde Görüşler.....	85
Tablo 4: Üç Boyutlu Raporlama (Triple Bottom Line Reporting).....	100
Tablo 5: Raporlama Prensipleri ve Rehberi	126
Tablo 6: Uygulama Seviyesi Ölçütleri	129
Tablo 7: Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşmesi İlkeleri	131
Tablo 8 : Global Reporting Initiative Sürdürülebilirlik Rapor Şablonu.....	146
Tablo 9 : Bankacılık Sistemi Kurumsal .Sosyal Sorumluluk Raporlama Durumu	159

Şekiller Listesi

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Üç Boyutu.....	13
Şekil 2: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi	14
Şekil 3: İşletme Sürdürülebilirliği ve Sosyal Sorumluluk İlişkisi.....	29
Şekil 4: Caroll'un Sosyal Sorumluluk Piramidi	45
Şekil 5: Frederick'in Kurumsal Sosyal Sorumluluk Modeli	47
Şekil 6: Freidman'ın İşletme Sorumlulukları Kavramı	60
Şekil 7: Sosyal Sorumluluk Alanlarını Etkileyen Faktörler.....	65
Şekil 8: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler.....	102
Şekil 9: Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilirlik Raporlaması Gelişimi	137
Şekil 10 : KSS Raporlaması Yapan Bankaların Oranı.....	169
Şekil 11 : GRI Uyumlu Raporlama Oranı	171
Şekil 12 : Kurumsal Sosyal Sorumluluk Politikası Olan Bankaların Oranı.....	172

Kısaltmalar Listesi

CERES	:Coalition for Environmentally Responsible Economies -Çevreye Duyarlı Ekonomiler Koalisyonu
CSR	:Corporate Social Responsibility
FED	:Federal Reserve
GRI	:Global Reporting Initiative - Küresel Raporlama Girişimi
IASB	:International Accounting Standards Board - Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
ILO	:International Labour Organisation - Uluslararası Çalışma Örgütü
ISO	:International Organization for Standardization - Uluslararası Standartlar Teşkilatı
KSS	:Kurumsal Sosyal Sorumluluk
OECD	:Organisation for Economic Co-operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SAI	:Social Accountibility International
UÇÖ	:Uluslararası Çalışma Örgütü
UFRS	:Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UN	:United Nations - Birleşmiş Milletler
UNGC	:United Nations Global Compact - Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi
UNEP	:United Nations Environment Programme - Birleşmiş Milletler Çevre Program

ÖNSÖZ

İşletmelerde sosyal sorumluluk faaliyetlerine verilen önem giderek artmaktadır. İşletmeler, ekonomik sürdürülebilirlikleri için finansal verilerinin raporlanmasının yanında sosyal sorumluluk uygulamalarının raporlanmasına da önem vermeye başlamıştır. Küreselleşmenin de etkisi ile ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal uygulamalarla yakından alakalı hale gelmiştir.

Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları işletmeler için günden güne hayati önem taşıyor hale gelmektedir. Tüketicilerin günümüzde daha bilinçli hale gelmesi, aldıkları ürün ve hizmetlerden edindikleri faydanın yanı sıra o ürün ya da hizmetin üretilip sunulması aşamalarında şu an ki nesle ve gelecek nesillere olan genel faydasını ve zararını da göz önünde bulundurmalarını sağlamıştır. Bu da işletmelere daha fazla sorumluluk yüklemektedir. İşletmeler artık ürettikleri mal ve hizmetlerin yanı sıra toplum için üstlendikleri sosyal görevler ve sorumluluklar ile göz önünde olmaktadır. Tüketicilerin ürün tercihinde artık sosyal sorumluluk projeleri de önemli hale gelmektedir. Bu da işletmeleri sürdürülebilirliklerini sağlamak için sosyal sorumluluk konusunda faaliyette bulunmaya yöneltmektedir. İşletmelerin sürdürülebilirlikleri 1a açısından önemi tartışılmaz olsa da sosyal sorumluluk faaliyetleri öncelikle toplum ve her türlü doğal unsurun gelecek nesillere aktarımı için azami önem arz etmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri tüketici seçimi için önemli belirleyiciler haline aldığından, bu faaliyetlerin güvenilir bir şekilde tüm tüketici ve yatırımcılara sunulması önem kazanmaktadır.

Bu durum, kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin raporlanması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin en güvenilir şekilde topluma, paydaşlara ve de küresel ekonomik düzenle yakından ilişki içinde olunan tüm dünya işletmelerine sunumunun gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle finansal raporlarda olduğu gibi sosyal faaliyet raporlarında da güvenilirlik ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışmanın öncelikli amacı, kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasının önemine değinerek Türk Bankacılık Sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin raporlanma seviyelerini belirlemektir. Aynı zamanda uluslararası çerçevede (Almanya, İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri) bankacılık sektörü kurumsal sosyal sorumluluk raporlama seviyeleri karşılaştırmaları ile kurumsal sosyal sorumluluk raporlama durumuna ilişkin daha somut değerlendirmeler yapmaktır.

Bu kitap çalışması “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması: Türk Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma” başlıklı tezden türetilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında akademik tecrübelerini paylaşarak yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen Saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Raif PARLAKKAYA’ ya teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak akademik çalışmalarım ve hayatımın her aşamasında yanımda olarak anlayışları, destekleri ve varlıklarıyla güç veren sevgili kızım Meryem Esin’e, sevgili oğlum Tarık Ulaş’a ve kıymetli eşim Halil AKMEŞE’ ye sonsuz teşekkürlerimle...

BÖLÜM 1¹

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUĞUN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk, günlük hayatta en çok kullanılan kavramlardan biridir. Sorumluluk en kısa ve açık haliyle Türk Dil Kurumu tarafından, bir bireyin kendi düşünce davranış ve faaliyetlerinin, kendi yetkisi dahilinde ve kendi etkisi sonucu gerçekleşen olaylardan dolayı ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz durum ve sonuçların bilincinde hareket etmesi, bu sonuçların gerekliliklerini kabul ederek ifa etmeleri olarak ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr, 2013).

Kişilerin kendilerine, ailelerine, çalıştıkları kurumlara, topluma ve çevreye karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Sorumluluklar temelde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki kişilerin var oluşuyla birlikte kendileri ve sosyal çevrelerine karşı yerine getirmeleri gereken ancak yazılı olarak karşımıza çıkmayan doğal sorumluluklardır. Diğerisi ise kanunlara uygun hareket etmenin gereklerini yerine getirmek, çalışılan işte verilen görevlerin yerine getirilmesi konusunda sorumlulukları yerine getirmek, vergi, savunma gibi vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirmek ise çevresi ve sınırları daha net bir şekilde belirgin olan biçimsel sorumlulukları ifade etmektedir (Torlak, 2012: 3).

---

¹Bu kitap çalışması “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması: Türk Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma” başlıklı tezden türetilmiştir.

Sorumluluk kısaca kişiye atanmış olan ve yapması gereken faaliyetlerden bireyin mesul olması anlamını taşımaktadır. Sorumlulukların kaynağında birey yer almaktadır. Bir işi yapmayı kabul eden kişi, bu işe ilişkin görev ve faaliyetleri yürütmeyi ya da başkalarına bu işi yaptırmayı kabul etmektedir. Yani o işten o birey sorumludur (Certo, 2000: 234).

Bir kişinin olaylar karşısında sorumlu tutulabilmesi için temelde üç yeterliliği sağlaması gerekir. Bunlardan ilki kişinin akıllı olması ve aklını kullanabilme kabiliyetine sahip olmasıdır. Diğeri ise kişinin kararlarında özgür iradesi ile değerlendirmeler yapabilmesidir. Sonuncusu ise kişinin içinde bulunduğu durum olay ve kararlarla ilgili yetkili yani ehliyetli olmasıdır (Torlak, 2007: 18).

Akıl, zekâ ve kavrama yetisi olarak tanımlanabilirken irade karşılaşılan olaylar ve seçenekler arasında değerlendirme yaparak karar verme yeteneğini ifade eder. Özgür irade ise bireyin kişisel etkinliklerde, insan iradesinin serbest, baskı, korku ve endişelerden uzak biçimde özgürce karar verebilmesi, tercihte bulunabilmesi şeklinde açıklanabilir (Demir ve Acar, 1997: 117). Sorumluluk açısından yetki sahibi olmak ise yazılı yetkinin dışında söz konusu durumla ilgili ehliyetli olmayı, yani yetenekli olmayı ifade etmektedir (Heller, 1995: 96).

1.1.1. Bireysel Sorumluluk

Sorumluluk, bireysel ve sosyal temelde ele alınan geniş kapsamlı bir kavramdır. Bireysel sorumluluk kişinin öncelikle kendisine karşı olan ve temelde sağlığını koruma sorumluluğu olarak ortaya çıkan sorumluluğudur. İç sorumluluk olarak da değerlendirilebilir. Kişinin kendisine karşı yerine getirmesi gereken ve sonuçlarından yine öncelikle kendisinin etkilendiği hareketleridir. Yerine getirilmemesi durumunda yaptırımları kişinin vicdani, bedensel ve ruhsal olarak olumsuz etkilenmesi olarak ortaya çıkar. Sosyal sorumluluklar ise kanunlarla ya da toplumsal normlarla sınırlandırılmış ve dış sorumluluk olarak da nitelendirilebilen sorumluluklardır. Yerine getirilmemesi durumunda ise sosyal açıdan ayıplanma, dışlanma ya da kanunlara göre belirlenmiş cezalar gibi yaptırımlar ortaya çıkmaktadır. (Torlak, 2012: 8-10).

Bireysel sorumluluk bir bakıma tamamen bireyin kendisi ile ilgili olan ve sorumluluk kavramının özündeki gibi sadece bireyle ilişkili olan bir kavramdır. Bireyin gerek kişisel gerekse toplumsal birçok olayda üzerine düşeni yerine getirmesi, aksi durumda ise sonuçlarına ve muhtemel yaptırımlarına katlanması bireysel sorumluluğun temelidir.

1.1.2. Sosyal Sorumluluk

Sorumluluk temelde kişiyi bireysel olarak değerlendiren bir tanıma sahipken sosyal sorumluluk kavramı daha geniş bir kapsama sahiptir. Sosyal sorumluluk tüm birey ve tüzel kişilikleri içine alan,

içinde faaliyet gösterilen ve yaşanan topluma karşı sorumlulukların bütününe ele alan bir kavramdır. Sosyal sorumluluk kısaca tüzel ve genel tüm kişilerin içinde yaşadıkları topluma karşı yerine getirmeleri gereken ekonomik, ahlaki, yasal, toplumsal ve çevresel sorumlulukları ve destekleri olarak ifade edilebilir. (Aydemir, 2012: 4). Sosyal sorumluluk kavramı bölüm içerisinde ayrıntılı olarak inceleneceğinden bu kısımda sadece genel tanımına yer verilmiştir.

1.1.3. Görev Sorumluluğu

Görev sorumluluğu, temel olarak bir kişinin bireysel sorumluluklarının yanı sıra bir görev ya da işi ifa ederken üstlendiği sorumlulukları ifade eder. Bu sorumluluklar bireysel sorumluluğa ifa edilen göreve yönelik yeni sorumluluklar yüklediğinden daha kapsamlıdır. Görev sorumluluğu yalnızca profesyonel iş ile ilgili olmayıp kişinin toplum içinde tüm birimlerde ki (aile, arkadaş ortamı, okul çevresi vb.) görevlerini kapsamaktadır. (Torlak, 2012: 12).

Birey, toplumda hem yapmakta olduğu iş ile ilgili hem de rol almakta olduğu sosyal ortamlardaki konumu itibariyle çeşitli görevlere sahiptir. Bu görevler bireyin işine yönelik olabileceği gibi sosyal statüsü ve yüklenmiş olduğu rol model ile ilgili de olabilir. Bu görevler kişiye bireysel ve sosyal sorumluluğunun ötesinde yeni bir takım sorumluluklar yüklemektedir ve birey bu sorumluluklardan da mesul duruma gelmektedir. Görev sorumluluğu, kapsamı bakımından sosyal

sorumluluğa yakın gibi görünse de birçok yeni yükümlülüğü beraberinde getirmektedir.

1.1.4. Yönetmel Sorumluluk

Yöneticilerin hem bireysel hem de yüklendikleri roller gereği edindikleri sosyal sorumlulukları bulunmaktadır. Yöneticiler, öncelikle kendi özel yaşamlarındaki davranışları ve sonuçları bakımından bireysel sorumluluk sahibidir. Yöneticilerin aynı zamanda organizasyonların çıkar gruplarının beklentileri bakımından ekonomik karar ve davranışlarıyla ilgili sorumlulukları da bulunmaktadır. Çalışanlar üzerindeki etkileri bakımından yöneticilerin diğer bir sorumluluğu ise onların liderlik bilincine sahip olmaları gerektiğidir. Son olarak yöneticilerin topluma ait kaynakların etkin ve etkili kullanılması açısından da topluma karşı sosyal sorumlulukları söz konusudur (Kırel, 2000: 65).

Yönetmel sorumluluk görev sorumluluğu ile karıştırılıyor olsa bile, aslında bu iki sorumluluk tipi birbirlerinden farklı iki kavramdır. Görev sorumluluğu bireyin kişisel ve sosyal sorumluluklarına iş ve rolüne yönelik yeni yükümlülükler eklerken yöneticilik kavramı ile ilişkili olan yönetmel sorumluluk, görev sorumluluğunun da üzerine yeni yükümlülükler eklenmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Nitelikleri bakımından farklılık gösteren bu iki kavram aslında diğer sorumluluk türlerinde olduğu gibi tamamen birbirlerinden ayrılamaz. Yönetmel

sorumluluğu, görev sorumluluğunun yükümlük açısından daha yoğun hali olarak ele almak mümkündür.

1.2. Sosyal Sorumluluk Kavramı

Gelişen teknoloji ve küreselleşmenin etkileri ile bireylerin toplumun ihtiyaçlarına hizmet eden kurum ve kuruluşlardan olan beklentileri artmaktadır. Bilinçli kullanıcı ve birey profiline artması ile bu beklentiler daha da önem kazanmıştır. Gerek çağın gereklerine ayak uydurup devamlılıklarını sağlamak isteyen, gerekse toplumun beklentilerine cevap vermek isteyen işletmeler farklılaşmalara yönelerek genişleyen çerçevede sosyal sorumluluk altına girmektedirler.

En geniş tanımı ile sosyal sorumluluk kavramı, bir işletme ya da herhangi bir tüzel kişiliğin faaliyet gösterdiği toplumdaki iktisadi ve hukuki normlara, iş etiğine, işletme iç ve dış çevresinde yer alan birey ve diğer işletmelerin beklenti, değer ve ihtiyaçlarına ters olmayan ve uyum sağlayan çalışma stratejisi ile faaliyet göstermesidir. Diğer bir ifade ile sosyal sorumluluk, tüzel kişiliğin faaliyet amacı ile envanterinde bulunan kaynak ve varlıklarını içinde faaliyet gösterdikleri toplumun menfaati doğrultusunda etkin ve etkili bir şekilde kullanmasıdır (Coşkun, 2010: 41-42).

Genel kabul görmüş olan bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere sosyal sorumluluk kavramı, tek başına bireyi ilgilendirmenin yanı sıra, bilgi çağının ve küreselleşmenin de etkisi ile daha çok kurum ve

yapılanma için kullanılmaya başlanan bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Tek başına sorumluluk kavramı direkt olarak birey ile ilgili iken sosyal sorumluluk kavramı daha çok sorumluluk olgusunun toplumu ilgilendiren boyutuna dikkat çekmektedir.

Sosyal bilinç ve sorumluluk kavramları sanayileşmenin üretime olan arttırıcı etkisi ile ilk olarak Avrupa ve sonrasında ise Amerika' da yerleşmeye başlamış, sanayileşmenin bir sonucu olarak da büyük işletmelerin ortaya çıkması ile sosyal sorumluluk kavramı daha da belirgin bir hale gelmiştir (Yılmaz, 2009: 5). Sosyal sorumluluk kavramının ortaya çıkışı, teknolojideki gelişmeler ve kompleks endüstriyel faaliyetler doğrultusunda 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Önceki dönemlerde işletmeler içinde buldukları toplumdan bağımsız olarak faaliyet yürütürken 1960'lar itibariyle toplumun beklenti ve genel değerlerine uygun faaliyet yürütmeye zorlanmıştır (Tingir, 2006: 9).

Sosyal sorumluluk kavramı işletmelerin ekonomik bir yapı olduğunu ve sürdürülebilirlikleri için kar etmelerinin kaçınılmaz olduğu esasını temel alır. Ancak bu sürdürülebilirliğin en önemli şartlarından birinin de işletmelerin içinde faaliyet gösterdikleri topluma karşı sorumluluk sahibi olduklarını savunur. Ayrıca bu kavram işletmeleri, toplumsal refah düzeyini korumaları ve yükseltmeleri konusunda da çalışmaya iter. Temel olarak işletmelerden ekonomik faaliyetleri ile sosyal sorumluluklarını birlikte yürütmeleri ve iki

bağımsız kavram yerine bir bütün olarak değerlendirmeleri beklenir (Dinçer, 2003: 185-186).

İşletmeler ekonomik faaliyetlerini sürdürürken elde ettikleri ekonomik, sosyal ve politik güçlerini kendi karlılıklarının yanı sıra toplumun beklentilerine uygun şekilde kullanmalıdır. (Açar, 2010: 4). Günümüzde yöneticilerin alacakları kararlarda toplumsal trendlerden etkilenmesi ve çevresel faktörleri göz önünde bulundurması, işletmelerin sürdürülebilirlikleri açısından zorunluluk halini almıştır (Ölçer, 2001: 22).

Bir başka açıdan bakacak olursak sosyal sorumluluk kavramı geçmişten beri insanoğlunun doğasında bulunan “iyilik yapma” ve “iyi insan” duygularına dayanmaktadır. Dünya üzerinde var olan tüm dinler ve inanışlar insanları diğer insanlar ve topluma faydalı olmak konusunda yönlendirir. İnsanlar kazanımlarından çevrelerine yardımda bulunarak hem kendilerini gerçekleştirir hem de toplum ve yaratan nazarında olumlu bir değerlendirmeye sahip olmak için çabalarlar (Güngör, 2010: 2).

İşletmeler açısından ele aldığımızda sosyal sorumluluk kavramı işletme içi ve dışı, yani işletme ile doğrudan ya da dolaylı olarak iletişim ve etkileşim içerisinde bulunan tüm çevresini kapsamakla birlikte, işletmelerin sosyal sorumluluk bilincine sahip olmaları, devamlılıklarını sağlamaları ve topluma kendilerini kabul ettirebilmeleri açısından önem teşkil etmektedir. Sosyal sorumluluk

bilinciyle hareket eden işletmeler sürdürülebilirlikleri ve toplum tarafından benimsenmeleri konusunda sorun yaşamayacaklardır.

1.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı (Corporate Social Responsibility)

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı toplumlar arasında değer ve beklentilerdeki farklılaşmalardan dolayı değişiklik gösterse de genel olarak işletme iç ve dış dinamiklerini kapsamaktadır. İçsel dinamikler işletme içinde faaliyet gösteren çalışanlar ile ilgili olan düzenlemeler ve hakları içerirken dışsal dinamikler, işletmenin toplumda etkileşim içinde olduğu başta müşteriler olmak üzere dış kesimdeki kişi kurum, kuruluş ve küresel değerleri kapsamaktadır (Akbaş, 2010: 12).

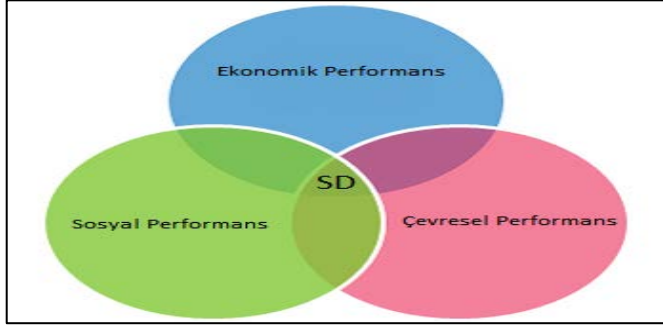
En basit hali ile kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), sosyal sorumluluk şemsiyesi altında işletmelerin sosyal sorumluluklarını ifade etmektedir. KSS, işletmelerin içinde faaliyet gösterdikleri toplumun beklenti ve değerleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürerek toplum menfaatine olmayan uygulamalardan kaçınmasıdır. Toplumsal refahın işletme sürdürülebilirliği için öneminin kavranarak faaliyetlerin sürdürülmesidir (Koyuncu, 2010: 6).

Kurumsal sosyal sorumluluk hukuki ve ahlaki gereklilikleri bir araya getiren düzenlemeler bütünüdür ve işletmelerin faaliyet gösterdikleri topluma karşı gösterdiği etik davranışları ifade eder. (Tıngır, 2006: 12-13). Ayrıca kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları, yasal zorunluluktan çok gönüllülük esası ile

gerçekleştirilen uygulamaları ifade etmektedir (Benchmark, <http://www.benchmark.com.tr>, 2013).

Kurumsal sosyal sorumluluk bir yandan organizasyon menfaatlerini gözetirken bir yandan da toplumun çıkarlarını ve beklentilerini göz önünde bulundurmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı bu kavramı benimseyerek uygulayan işletmelere itibar kazandırırken işletmenin içinde bulunduğu toplumun refahına da katkıda bulunur. Toplumsal açıdan faydalı olan ve toplumun beklentilerini karşılayabilen bir işletme yine toplum tarafından daha çok benimsenerek kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin karşılığını alabilmektedir. Bu da bu kavramın hem toplumu hem de işletmeyi doğrudan ilgilendirdiğinin bir göstergesidir.

Kurumsal sosyal sorumluluk, bir firmanın, çevresel, sosyal ve ekonomik performans arasındaki denge için gayret etmesidir. KSS, sürdürülebilir kalkınma (SD – Sustainable Development) sağlayabilmek için bu üç performans arasındaki etkileşimi ifade etmektedir. Organizasyonlar KSS uygulamaları ile rekabet avantajı kazanmakta ve sürdürülebilir kalkınma sağlamaktadırlar. Bu üç performans modeli ve etkileşimi sonucu ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma ise şu şekilde gösterilebilir:

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Üç Boyutu

Kaynak: (Trang, 2011: 10).

Son yıllarda işletmeler açısından karlılık ile ekonomik açıdan en büyük değere sahip olma güdüsü yerini toplum tarafından en beğenilen ve değerli görülen işletme olmaya bırakmıştır. Bu bağlamda işletmelerin yerine getirmesi beklenen sorumluluklar dört ana temelde toplanmaktadır. Bunlar (Tıngır, 2006: 7):

- a) İşletmelerin Ekonomik Sorumlulukları: Faaliyetlerinde verimli olmak ve kâr elde etmek,
- b) İşletmelerin Hukuki Sorumlulukları: Hukuk kurallarına, yasal kısıtlamalara ve kanunlara uymak,
- c) İşletmelerin Etik Sorumlulukları: Faaliyet gösterilen toplumun değer ve beklentilerine uymak,
- d) İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları: Toplumsal değerleri gözeterek sosyal ve çevresel alanlarda ortaya çıkan sorunların ortadan kaldırılabilmesi için gönüllü faaliyetler yürütmek.

1.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Boyutları

İşletmelerin faaliyet gösterdikleri yere ve zamana göre kurumsal sosyal sorumluluk alanlarının içeriği ve kapsamı değişebilmektedir. Örneğin bir ülkede etik sorumluluk olarak ele alınması gereken konular, başka bir ülkede kanunlaştırılarak yasal sorumluluk haline gelebilmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk piramidi olarak adlandırılan ve Carroll tarafından öne sürülen görüş, her yazar tarafından farklı şekilde yorumlanan ve kesin bir tanımı olmayan kurumsal sosyal sorumluluğa temel bir dayanak oluşturarak, kavramın daha anlaşılır ve uygulanabilir olmasını sağlamaktadır (Sarıkaya, 2009: 74).

Şekil 2: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi

Kaynak: (Torlak,2013:34).

1.4.1. Ekonomik Sorumluluklar

Ekonomik sorumluluklar, kar amacı ya da sosyal yardım amacı ile faaliyet gösteren tüm işletmelerin birincil sorumluluğudur. Kar amacı ile faaliyet gösteren işletmeler amaçları ile orantılı olarak faaliyetleri ile yüksek kar elde etmek isterken kar amacı gütmeyen işletmeler sürdürülebilirliklerini sağlayabilmek için bazı ekonomik gereklilikleri sağlamak zorundadır. Ekonomik sorumluluklar işletmelerin diğer sorumlulukları konusunda da bir temel oluşturmaktadır. Carroll'a göre ekonomik boyutun unsurları şöyle sıralanmaktadır (Koyuncu, 2010: 70):

- a) Hisse başına düşen kazançları arttırmaya çalışmak,
- b) Rekabetçi konum elde etmek ve bu konumu devam ettirmek,
- c) Üretimin etkin ve verimli olmasını sağlamak ve bunu sürdürülebilir kılmak
- d) Mümkün olabilecek en yüksek kârı elde etmektir.

İşletmelerin büyüklüğü, sektörü, diğer özellikleri ne olursa olsun, ekonomik sorumlulukları olması gerekir. Aksi takdirde, işletmenin varlığını devam ettirmesi mümkün olmaz. Ayrıca, ekonomik sorumluluklar işletmenin en önemli varlık nedeni olarak görülür (Bakırtaş, 2005: 55).

1.4.2. Hukuki Sorumluluklar

İşletmeler faaliyetlerini sürdürerek kar elde ederken uymaları gereken yasal sınırlamalar ve kanunlar bulunmaktadır. İşletmelerin uymaları gereken bu kurallar hem işletme içi birim ve çalışanlar, hem iş ilişkisinde oldukları kesim hem de toplum ile ilişkileri düzenleyen, sınırları belirleyen ve kanun koyucular tarafından belirlenen yazılı kurallardır (Koyuncu, 2010: 71).

İşletmelerin uymaları gereken yasalar temel olarak beş başlık altında incelenebilir. Bunlar (Torlak, 2013: 36):

Rekabeti Düzenleyen Yasalar: yasalar tarafından sınırları konulan ve korunan rekabet yasaları öncelikli olarak tüketici haklarını korumaktadır. Tüketicilerin uygun fiyatlarla ürünlere ulaşabilmesi için rekabet koşullarının düzenlenmesi ile aynı faaliyet dalındaki diğer işletmeler de koruma altına alınmaktadır.

Tüketiciyi Koruyan Yasalar: Tüketicilerin haklarının yasalar ile belirlenerek korunması, işletmeleri sosyal sorumluklarını yerine getirmeleri konusunda da teşvik etmektedir.

Çevreyi Koruyan Yasalar: Çevre koruyucu yasaların temeli insanoğlunun varlığını sürdürmesi için en önemli faktör olan ekolojik çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Bugün ki neslin ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin haklarının da gözetilerek korunması öncelikli amaçtır. Bu şekilde işletmeler faaliyetlerinde çevreye duyarlı davranarak doğal kaynak kullanımına ve kirliliğin önlenmesine özen gösterecektir.

Eşitlik ve Güvenliği Sağlayan Yasalar: bu yasalar çoğunlukla işletme iç çevresini etkileyen ve çalışanlara karşı sorumlulukları düzenleyen yasalardır.

1.4.3. Etik Sorumluluklar

Etik sorumluluk kavramı, bir toplumda yaşayan kişilerin o toplumda faaliyet gösteren işletmelerden toplumun norm ve değerlerine, sosyal ve çevresel gereklerine uygun şekilde uygulamalarda bulunmasını beklemesi şeklinde ifade edilir. Yasal düzenlemelerden bağımsız olarak işletmelerin faaliyet gösterdikleri toplumun beklentilerine uygun faaliyet yürütmesidir (Bakırtaş, 2005: 55).

İşletmelerde sosyal sorumluluğun etik bileşenleri şunlardır (Koyuncu, 2010: 71):

- Toplumun kabul ettiği sosyal değer ve normları kabul ederek bu normlarla tutarlı şekilde faaliyet sürdürmek
- İşletmenin karlılık amacına ulaşmaya çalışırken toplumun etik değerlerini göz ardı etmeyi önlemek
- İşletmelerde toplumsal değerler ile tutarlı, dürüst ve etik kurallara uygun davranmanın yasal düzenlemelerin ötesinde bir öneme sahip olduğunu kabul etmek.

Etik sorumluluklar, yasal bir zorunluluk ve yaptırım taşıyor olsa da işletmelerin toplum tarafından benimsenerek kabul görmesinde

büyük önem taşımaktadır. İşletmelerin toplumsal etik değerlerini göz önüne alarak faaliyet sürdürmesi, işletme sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir (Sarıkaya, 2009: 77)

1.4.4. Gönüllü Sorumluluklar

Bu sorumluluk tamamen gönüllü ve işletmenin arzuladığı sorumluluktur. Gönüllü sorumluluk esasında, sosyal sorumluluğun en üst kriteridir. Çünkü sosyal beklentilerin ötesinde toplumun refahına da yöneliktir. Gönüllü sorumluluklar etik bir beklenti olmadığı gibi işletmelerin tamamen gönüllü olarak yaptıkları toplumsal yardımlar olarak ifade edilebilir (Doğan, 2007: 25). Gönüllü sorumluluk, özellikle ekonomik olarak daha iyi durumdaki işletmelerin toplum menfaatine olacak sosyal yatırımlara, çoğunlukla doğrudan bir sonuç beklemezsizin katılmalarıdır. Gönüllü sorumluluk, toplum bireylerinin işletmelerden beklemediği, işletmelerin gönüllü olarak gerçekleştirdiği faaliyetleri içermektedir (Bakırtaş, 2005: 55).

1.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Tarihi Gelişimi

Kurumsal sosyal sorumluluğun tarihsel gelişimine bakıldığında ilk olarak M.Ö. Sümer tabletlerinde işçi haklarına yönelik vurgulara, M.Ö. 1800'lerde Hamurabi Kralı'nın Babil'de koyduğu kanunlarda ticarete taraf olanların sorumluluklarına rastlanmıştır. Ayrıca M.Ö. 4. yüzyılda Aristo'nun etik ile ilgili çalışmalar yaparak iş etiği kavramını kullandığı elde edilen bulgular arasındadır. Tarihi dönemlere bakıldığında, Kur'an ve Tevrat gibi farklı dinlere ait olan kutsal

kitaplarda da çalışma hayatını düzenleyen ve gereklilikleri belirten sorumluluklar yer almaktadır. İslamiyet'teki zekât ve fitre gibi sosyal sorumluluk normlarına uygunluk gösteren yardımların günümüzde de varlığını sürdürdüğü ve hayırseverlik uygulamaları ile bir bütün haline geldiği görülmektedir (Yamak, 2007: 10).

Kurumsal sosyal sorumluluğun günümüzdeki uygulamalarının gelişimi özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kaynaklı olarak devam etmiştir. KSS'nin gelişimi kronolojik olarak şu şekilde sıralanır (Öztürk, 2013: 7-8);

- 1830'larda ticaret ve mali kaynak sağlama uygulamalarında ortaya çıkabilen etik ve hukuk dışı davranışlar, çalışan sağlığı, güvenliği ve hakları ve bu konulara dikkat edilmemesi durumlarına karşı ilk kanunların çıkarılması,
- 1890'ların sonunda California Üniversitesinde "ticaret etiği" dersinin okutulmaya başlaması,
- 20. yüzyılda ABD'de din adamlarının, ekonomik açıdan iyi durumda olan iş adamlarına yoksul kesime yardım etmelerini önermeleri,
- 1920'lere gelindiğinde, değişen üretim yapısındaki değişime bağlı olarak alıcı ve satıcı taraflar arasındaki mesafenin açılmasına, ticaretin en önemli bu iki tarafı arasındaki güveninin azalmasına çözüm sunmak için hizmet kavramının vurgulanması, alanında deneyim sahibi, donanımlı ve uzman

kişilerin yönetim faaliyetinde görev alması ve çalışma etiği ile alakalı düzenlemeler geliştirilmesi,

- 1960'lar ve 1970'lerde tüketici hareketleri ile sosyal sorumluluk sahibi iş dünyasından beklenen davranışların ve taleplerin ortaya konulması,
- 1991 senesinde Business Ethics Quarterly dergisinin basım ve dağıtımının yapılarak iş hayatına sunulması,
- 1992 senesinde UNCED-Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Konferansı genel çerçevesinde Rio Bildirgesinin benimsenmesi,
- 1995 senesinde Birleşmiş Milletler Kopenhag Bildirgesinin yayınlanması,
- Aynı dönemlerde Uluslararası İşletme ve Toplum Kuruluşu (International Association for Business and Society)'nin uygulamaya geçmesi,
- 1997 senesinde Çevreye Duyarlı Ekonomiler için Koalisyon (Coalition For Environmentally Responsible Economic-CERES) ve bu alanda büyük öneme sahip olan iki girişimin daha ortaya çıkması:
  1. Küresel Raporlama Girişimi- GRI (Global Reporting Initiative)
  2. İklim Riskine Karşı Yatırımcı Ağı- INCR (Investor Network on Climate Risk)

Kurumsal sosyal sorumluluğun modern dönemi, 1953 senesinde “Social Responsibilities of the Businessman” isimli çalışmanın Howard Bowen tarafından yazılarak topluma kazandırılması ile başlamıştır. Önceki elli yılda bu kavrama ilişkin çok sayıda tanımlama yapılarak yaklaşım benimsenmiştir. Ancak KSS ile ilgili son yaklaşım, kurumsal sosyal sorumluluğu, işletmenin toplumun bir üyesi olarak katılım sağlaması, tüm toplumu dikkate alması ve işletmenin kazançlarından bağımsız bir biçimde tüm toplumun refahını geliştirmesi yoluyla topluma yararlı olma yönünde kaynaklarını kullanma zorunluluğu olarak ifade etmektedir (Sarıkaya, 2009: 70).

Tüm bu edinilen bilgiler doğrultusunda kurumsal sosyal sorumluluğun kavramsal olarak 1900'lü yılların ortalarında doğmuş olsa da, temellerinin çok eski zamanlara dayandığını görmekteyiz. Dünyanın gelişimine ve ihtiyaçlarına paralel olarak, kurumsal sosyal sorumluluk yaygınlaşacak ve yeni KSS kavramları gündeme gelecektir. Kurumsal sosyal sorumluluğun, herkes için yaşanabilir bir dünyanın sürekliliğinin sağlanması açısından önemi ve gerekliliği her geçen gün daha iyi anlaşılacaktır (Kaşlı, 2011: 15).

1.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Türkiye' deki Tarihsel Gelişimi

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ile alakalı ortaya çıkan düşünce, düzenleme ve faaliyetler, küresel anlamda son elli yıllık bir süreci kapsarken Türkiye' de bu alanlarda gerçekleştirilen faaliyetler ve

düzenlemeler son yirmi yıldır önem kazanmaya başlamıştır. Aslında tarihte neredeyse tüm dönemlerde hayırseverlik, yardım ve etik kapsamında değerlendirilen faaliyetler KSS kavramının temelini oluşturmaktadır. Ancak KSS kavramı işletmelere sorumluluk yükleyerek tamamen gönüllülük esasına bağlı olan bu faaliyetleri farklı bir kimliğe bürümüştür. Türkiye’de KSS ile ilgili uygulamalara daha çok 2000’li yıllar itibariyle rastlanmaktadır. Bu durumun nedeni ekonomik açıdan istikrarsız yapının 2000’li yıllara kadar devam etmesi ve enflasyonun bu dönemde düşmesi ile gelir artışı sağlanmasıdır. Ayrıca 17 Ağustos 1999 depremi ile sosyal dayanışma daha fazla ön plana çıkarak gerek bireyleri gerekse işletmeleri sosyal sorumluluk anlamında yönlendirmiştir. 2008 yılında KSS Avrupa üyeliğine dahil edilen bir KSS Derneği kurulmuştur. Ayrıca Capital dergisi tarafından 2005 senesinde başlayan ve periyodik olarak her sene gerçekleştirilen Sosyal Sorumluluk Liderlerinin sunulduğu bir araştırma mevcuttur (Öztürk, 2013: 9-10).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği 2008 yılı raporuna göre Türkiye'deki uygulamalara yönelik değerlendirmelerde öne çıkan eksiklikler ve olumlu adımlar kısaca şu şekilde açıklanmaktadır (Türkiye KSS Raporu, kssd.org, 2008: 3):

- İş çevrelerinde KSS kavramının tanımına ilişkin bazı karışıklıklar vardır. Bu karışıklıklar KSS faaliyetlerinde de ortaya çıkmaktadır.

- İş çevrelerinde işletmelerin kendi faaliyetlerini geliştirme çabalarına toplumsal gelişim için sarf edilen çabalar da eklenmiştir.
- İşletme süreç, faaliyet ve kararlarına paydaş kesimin katılım sağlaması yalnızca düzenlenen bazı projeler ve sivil toplum örgütleri aracılığı ile sağlanan bazı ortak çalışmalar ile sınırlıdır.
- Türkiye’de faaliyet gösteren çok uluslu işletmeler, uygulanan KSS çalışmalarına olumlu yönde etki etmektedir.
- İşletmeler daha basit çevresel sorunlara daha fazla eğilim gösterirken çalışan ve insan hakları konularında daha fazla gelişime ihtiyaç duyulmaktadır.
- Türkiye’de KSS uygulamaları küresel ve toplumsal kuruluşların etkisiyle güç kazanmaktadır.
- İşletmeler tarafından KSS uygulamaları, pazarlama ve kurumsal değer yaratmak amacıyla uygulanan araçlar olarak değerlendirilmektedir.

Bu veriler ışığında Türkiye’de KSS uygulamaları gelişiminin devam ettiği söylenebilir.

1.7. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Faktörler

KSS kavramının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkisi olan faktörleri esas itibariyle ekonomik faktörler, politik faktörler ve toplumsal faktörler olarak sınıflandırmak mümkündür.

1.7.1. Ekonomik Faktörler

1800'lü yılların sonlarında sanayi devrimi ile İngiltere'de ortaya çıkan ve ekonomi alanında da öncü görüş olan liberalizmdi. Liberal görüş, ekonomik alanda serbest rekabet, ithalat serbestliği ve bunları kolaylaştırmak için gümrük vergilerinin kalkmasını desteklemiştir. Aynı zamanda devletlerin ekonomiye olabilecek müdahalelerine karşı olmuştur. Ancak 1929 yılında küresel etkileri olan büyük buhran ile ekonomi ve iş hayatında değişikliklere neden olduğu gibi devletin üretim ve faaliyetlerde rolünü artırmıştır. İktisadi ve toplumsal alanda karşılaşılan bu değişimler kurumsal sosyal sorumluluk kavramının doğuşunda etkili olmuştur (Berker, 2008: 32).

Diğer önemli güç olan Amerika'da ise KSS anlayışı 20. Yüzyıl ile birlikte değer kazanmıştır. Toplumun birçok kesimi KSS kavramının önemini anlayarak desteklemeye başlamıştır. Bu dönemde Amerika'da da bazı yolsuzluklar ve ekonomik sıkıntılar yaşanmaktadır. İşletmeler rekabeti engelleyici ve tekelci politikalar uygulamakla suçlanıyordu. Bu ekonomik sıkıntıları aşmak ve işletmelere yönelik olumsuz görüşü

yıkmak için toplumsal ve paydaş kesime yönelik koruyucu yasa ve düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır (Güngör, 2010: 18).

1.7.2. Politik Faktörler

20. yüzyıl ile birlikte ekonomik siyasi ve askeri alanlarda yaşanan birçok sıkıntı, savaşlar ve akabinde gelen değişim ve gelişimler ile dünya iki kutuplu bir yapıya bürünmüştür. Sıkıntıların aşılması için gerçekleşen değişimler ile demokratik bir eğilim gündeme gelmiştir. İnsanların toplum ve iş hayatında daha fazla değer kazanmaya başlaması ile insan hakları ve çalışan hakları konularında da olumlu gelişmeler yaşanmaya başlamış ve önemleri artmıştır (Akbaş, 2010: 20).

1.7.3. Toplumsal Faktörler

1900'lü yıllar itibariyle sanayi devrimi ve teknolojik gelişmeler ışığında küreselleşme hız kazanmış, bireylerin kendi toplumları ve dünyada yer alan diğer toplumlar ile etkileşim ve iletişimi artmıştır. Bu iletişim kolaylığı ve artan etkileşim bireylerin ortak görüşleri doğrultusunda bir araya gelerek örgütlenmelerine imkân tanımıştır. 1929 büyük buhran sonrasındaki dönem çalışanların sendikal haklarını elde etmeye başladığı yıllardır. Bu dönemde çalışanlar hak ettikleri gibi daha iyi çalışma koşulları, yüksek yaşam standartları ve iyi ücret talep etmeye başlamışlardır. Bu gelişmeler ışığında sosyal ahlâk anlayışı

toplumda derinleşerek bireyci ve yararcı (utilitarian) ahlâk felsefesinin yerini almayı başarmıştır (Aydemir, 2012: 16).

Günümüzde teknolojik gelişmeler ve küreselleşme hareketleri ile ülkeler ve toplumlar arası var olan sınırlar ortadan kalkmıştır. Küresel bazda faaliyet gösteren uluslararası ve çok uluslu işletmeler ile toplumsal etkileşim ve farkındalık daha da artmıştır. Daha bilinçli hale gelen tüketiciler, çalışanlar ve toplum ile işletmeler de genel tutum ve önceliklerini değiştirmeye başlamış ve toplumsal olgu ve değerleri ön planda tutmaya başlamıştır (Berker, 2008: 33).

1.8. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ile İlgili Kavramlar

KSS kavramı incelenirken yakın anlam taşıyan ya da bu kavram ile bağlantılı olan kavramlara rastlanmaktadır. KSS kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için yakın anlam taşıyan ya da bağlantılı olduğu bu kavramları da bilmek gerekir.

1.8.1. İş Etiği

Etik; bireylerin ve tüzel kişiliklerin yöneticilerinin eylem ve faaliyetlerinde toplumsal etkileşimden dolayı genel toplum kurallarına uymaları için gerçekleştirmeleri gereken yasal ve/veya moral sorumluluklarıdır (Durmaz, 2010: 21).

İş etiği kavramı ise iş hayatında gerçekleşen faaliyetler ve ticari konularda etkin olan ahlaki özellikler ve sorumluluklar için kullanılır. İş etiği, işletmelerin faaliyetlerini sürdürürken çalışanları ve iletişim

halinde bulunduğu diğer kanallar ile iletişimi için kullanılan ahlaki ilke ve temelleri ifade eder. Kavram olarak temelde iş ile ilgili faaliyetlerin sürdürülebilmesi için geçerli etik kuralların uygulanmasıdır. Sosyal sorumluluk kavramı iş etiğine göre daha geniş bir kapsama, birçok değişken ve unsura sahip olan bir kavramken iş etiği, sosyal sorumluluk içinde bir alt disiplin olarak görülmektedir (ztrk, 2013: 11).

1.8.2. Sosyal Pazarlama

Sosyal pazarlama, özünde tüketicici kesimi koruyan bir kavramdır. İşletmelerin sürdürülebilirlikleri için öncelikli olarak tüketicilerin refahını ve müşteri memnuniyetini sağlamaları gerektiği temelinde dayanır. Sosyal pazarlamaya göre işletmeler müşteri tatminini sağlayıp toplumsal beklentileri karşılarken kendi faaliyet amaçları ile çelişen bazı durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. İşletme karlılığı ile müşteri tatmini ya da toplumsal refah bazen aynı doğrultuda faaliyetler ile gerçekleşemeyebilir. Bu durumda devreye giren ve işletmelerin sosyal sorumluluğu anlayışına dayanan kurumsal sosyal pazarlama işletmelere, toplumsal fayda sağlayan, toplumun sağlık, güvenlik ve refahını iyileştiren davranışların kazanılması için destek olmaktadır. (Akhüseyinoğlu, 2010: 28).

Sosyal pazarlama (Taşhyan, 2012: 25);

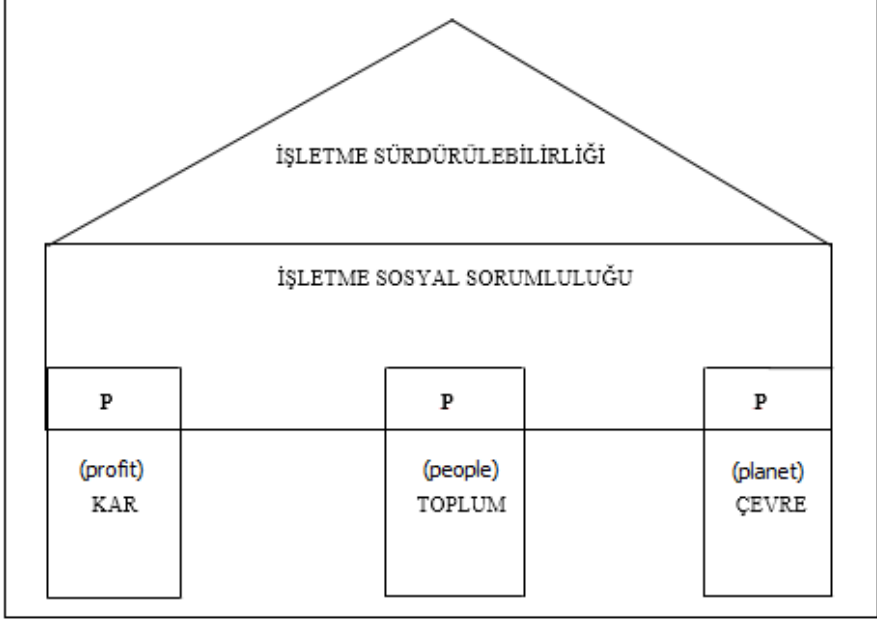
- Toplumsal paydaşlara (müşteri, tedarikçiler, devlet, rakipler) hitap etme,

- Toplum içi ortaklıkları ve birliği geliştirerek toplumsal bütünlük sağlama,
- İşletmeler ve toplum temelinde toplumsal bütünlük için gerçekleştirilecek olan kalkınma faaliyetlerinin konu ve kapsamlarını kapsayan stratejiler belirleme ve süreklilik sağlama uygulamalarını,
- Belirlenen sorumluluk stratejileri için gereken ilave finansal desteklerin bulunabilmesi için gerekli çalışmaları da kapsayan bir süreçtir. .

1.8.3. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilirlik, en temel bakış açısı ile bugünün ihtiyaçlarını karşılamak için gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarına engel olmamak, gelecek nesillerin haklarını da gözeterek tüketimde bulunmaktır. Sürdürülebilirlik, aydınlanmış, öz çıkara dayanmakta ve ekonomik, sosyal ve çevresel performansın değerlendirilmesini gerektirmektedir. Başka bir ifade ile işletmelerin faaliyetlerini ve amaçlarını gerçekleştirirken topluma zarar veren ya da çevresel savurganlığa yol açan kısa vadeli uygulamalardan kaçınarak sürdürülebilir ekonomik performanslarını garanti altına alacak şekilde hareket etmeleri gerekmektedir. Ayrıca bu görüşte, işletmelerin sosyal sorumluluğu, ekonomik sürdürülebilirlik ve ekonomik kalkınmaya bir katkı niteliğinde düşünölmüştür. Söz konusu ilişki şekil üçteki gibi ifade edilmektedir (Sohodol Bir, 2008: 38).

Şekil 3: İşletme Sürdürülebilirliği ve Sosyal Sorumluluk İlişkisi

Kaynak: (Sohodol Bir, 2008: 39).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ekonomik büyüme ile çevrenin korunması ve sosyal eşitlik ihtiyaçlarının dengelenmesi gereğini ifade eder. Ayrıca toplum içinde var olan bireyler, tüzel kişilikler, doğal çevre gibi bütün tarafları ve aralarındaki yasal ve sosyal ilişkileri de ele alan geniş kapsamlı bir kavramdır. Bunun yanı sıra toplumda ki sosyal adalet, çevre bilimi ve yönetimi, işletme, politika ve hukukun ilişkilendirildiği geniş bir kavramdır. Sürdürülebilir kalkınma genel

olarak gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini sınırlandırmadan mevcut neslin kendi ihtiyaçlarını karşılmasını sağlayabilen kalkınma olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, kapsamı doğrultusunda kurumsal sosyal sorumluluk kavramının toplumsal ve işletmeler açısından gelişimine iki yönlü katkıda bulunmuştur. Bunlardan ilki, işletmelerin faaliyetleri ve toplumsal yapı ile alakalı olarak çevresel, sosyal ve ekonomik alanlardan hangileri üzerine yoğunlaşması gerektiğini belirlemiştir. İkincisi ise, toplum içindeki tüm aktör ve paydaşlar için ortak bir amaç belirlemiştir (Özgüç: 2005: 7).

Küresel anlamda birçok birlik ve kurum sürdürülebilirlik üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sürdürülebilirliğin önemi üzerine kurulmuş olan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (WBCSD)'nin pek çok ülkede ilgili alt kurumlar niteliğinde temsilcilikleri bulunmaktadır. Türkiye’de ise İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği burumun temsilciliğini üstlenmektedir. Bu kurumun değerlendirmelerine; “sürdürülebilir kalkınma, kişilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları gereksinimler ile doğal kaynakların sürdürülebilirliği arasında denge kuran bir olgudur. Bu doğrultuda ekonomik, çevresel ve toplumsal alanlarda günümüzden gelecek dönemlere uzanan uyumlu ve tutarlı bir strateji belirlenmesini ve uygulanmasını hedefleyen geniş kapsamlı bir yaklaşım” olarak değerlendirilmelidir (Öztürk, 2013: 12).

1.8.4. Kurumsal Vatandaşlık (Corporate Citizenship)

Kurumsal vatandaşlık temelde işletmelerin tüzel kişilik olmalarından yola çıkarak bireyler gibi birer kişilik olarak değerlendirilmeleri ve vatandaş gibi ele alınmalarını ifade eden bir kavramdır. Vatandaşların toplumsal yararı da gözeterek sorumluluklarının bilincinde olmaları gibi işletmelerin de uygulamalarında toplum yararını gözetmelerini içerir. İşletmeler içinde faaliyet gösterdikleri çevrede bir uyum, denge ve refah oluşturmayı amaçlamalıdır. Bu doğrultuda işletme politika ve stratejileri belirlenirken kurumsal vatandaşlık kavramı esasına dayanarak sosyal faydayı gözetmelidirler (İbişoğlu, 2007: 29).

Kurumsal vatandaşlık kavramı, son yıllarda KSS kavramının da gelişmesi ve uygulamalarının artmasıyla birlikte sıklıkla kullanılmaya başlamıştır. Kurumsal vatandaşlık "bir işletmenin bütün paydaşları, sosyal ve doğal çevreleriyle olan ilişkilerini düzenleyerek faaliyetlerinden doğan olumsuz etkilerini en aza indirerek faydalı hale getirecek, sorumluluk bilincinde belirlenen politika ve uygulamalarıdır" şeklinde tanımlanmaktadır (Öztürk, 2013: 15). Kurumsal vatandaşlık, başka bir ifade ile işletmelerin kuruluş amaçları doğrultusunda gerçekleştirdikleri faaliyetleri süresince toplumu ilgilendiren etik, hukuki ve sosyal kuralları dikkate alarak uygulamalarda bulunması ve toplumla arasında var olan yazılı ve yazısız kurallar (yasa ve etik değerler) nedeniyle kendisinden

beklenenleri ifa etmesidir. Kişilerin toplum içinde başta kendileri olmak üzere tüm çevresine karşı vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları olduğu gibi tüzel kişilik olan işletmelerin de tüm paydaşlarına karşı görev ve sorumlulukları vardır. Kurumsal vatandaşlığın iktisadi, hukuki, etik ve gönüllülük şeklinde ayrılan dört temel alanı bulunmaktadır. Bu doğrultuda kurumsal vatandaşlık felsefesini benimseyen işletmeler kurallara uyarak topluma fayda sağlar, etik değerleri göz ardı etmez ve gönüllü yardım faaliyetleri ile toplumla iyi ilişkiler kurar (Aydemir, 2012: 34)

Literatür incelendiğinde kurumsal vatandaşlığın dokuz unsuru olduğu görülmektedir. Bunlar (İbişoğlu, 2007: 29):

- a) İşletmelerin topluma karşı edindikleri ahlaki ve etik sorumlulukları
- b) Ekonomik fayda sağlanması
- c) İşletmenin ve faaliyet gösterdiği toplumun ortak amaçlar doğrultusunda birleştirilmesi
- d) Paydaşlara karşı sorumluluklar
- e) Toplumsal faydayı sağlayan öngörülü faaliyetlerin ve planlamaların stratejilere dahil edilmesi
- f) Ortakların, sektörün diğer alanlarına da katılımı
- g) Küresel bazda ilişkiler kurulması
- h) Doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği
- ı) Sektörde Aktif liderlik

Kurumsal vatandaşlık bilincinde olmak işletmelere önemli kazanımlar sağlamaktadırlar. Araştırmalar sonucunda kurumsal vatandaşlığın belirlenen faydaları şu şekilde sıralanmıştır (Akhüseyinoğlu, 2010: 30):

- Kurumsal vatandaşlık kavramını benimseyen işletmelerin marka değerleri ve piyasa değerleri artmaktadır,
- Kurumsal vatandaşlık bilincinde olan işletmeler, nitelikli personel bulabilme ve bu personelleri uzun vadede işletme bünyesinde çalıştırabilme şansına sahip oluyor,
- Kurumsal vatandaşlık bilincindeki işletmelerin ve çalışanlarının kurumsal öğrenme ve yaratıcılık potansiyelleri artıyor,
- Kurumsal vatandaşlık kavramının önemsenmesi ile bu konuda daha dikkatli olan yatırımcılara kolaylıkla ulaşılabildiğinden, işletmelerin hisse değerleri artar ve borçlanma maliyetleri düşer,
- Hali hazırdaki müşterilerinin işletmeye olan bağlılıklarını sağlamada ve artırmada aynı zamanda yeni piyasalarda varlık göstermede avantaj sağlarlar,
- İşletmelerin üretim ve faaliyetlerinde etkinliği ve üretim çıktısı artarken bir yandan da üretilen ürün ve hizmetlerin kaliteleri artıyor,
- Risk yönetimi daha etkin hale geliyor,

- Toplumun ve sektör bazında öncü işletmelerin kurumsal vatandaşlık bilincindeki işletmelerin görüşlerine önem vermesi sağlanır.

1.8.5. Sponsorluk

Kökeni çok eski dönemlere dayanan sponsorluk, tüzel kişiliklerin ya da bireylerin karşılıklı anlaşarak bir tarafın diğerine kendi reklamı doğrultusunda sürdürülebilirliğinin sağlanması için maddi destek sağlayarak faaliyet garantisi verdiği anlaşmalar olarak ifade edilebilir. Bir taraf edindiği maddi destek ile faaliyetlerini sürdürürken diğer taraf verdiği maddi destek karşılığında sponsorluğunun topluma duyurulmasını bekler ve bu doğrultuda sağladığı pozitif ve dolaylı reklam ile ticari avantaj sağlamayı amaçlar.

KSS ile sosyal sponsorluk arasında zaman zaman anlam kargaşası yaşanabilmektedir. KSS uygulamalarında işletmeler faaliyet alanlarının ne olduğuna bakmaksızın her alanda sosyal sorumluluk gösterebilirler. Bunun için faaliyet alanlarının uyması gibi bir şart yoktur. Ancak sponsorluk bu konuda biraz da uyum gerektirebilmektedir. Sponsor işletmeler aynı zamanda reklamlarını da yaptıklarından toplumda ilgi uyandırabilecekleri işletmelere sponsor olabilmektedirler (Akhüseyinoğlu, 2010: 33).

1.8.6. Kurumsal Sosyal Duyarlılık (Corporate Social Responsiveness)

Kurumsal sosyal duyarlılık, kurumsal vatandaşlık çerçevesinde alınabilecek bir kavramdır. İşletmelerin faaliyetleri sonucunda etkilenebilecek olan bütün kesimleri gözeterek kararlar almasını ifade eder. Toplumsal olay ve beklentilere karşı hassasiyet göstermesidir. Her işletmenin faaliyetlerinden dolayı oluşan dışsallıkları ve dışsal maliyetleri mevcuttur. Kararlarında hiçbir yaptırım ve etki olmaksızın bu dışsal maliyetleri azaltacak önlemler alması ve stratejiler geliştirmesini ifade eder (Aydemir, 2012: 30).

1.8.7. Kurumsal Hesap Verme Sorumluluğu (Corporate Accountability)

Kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal hesap verme sorumluluğu (*corporate accountability*), kapsam olarak birbirleriyle farklılaşan kavramlardır. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı işletmelerin toplumsal beklentiler doğrultusunda da gelişen sorumluluklarının sınırlarını belirler. Kurumsal hesap verme sorumluluğu ise temelde işletmelerin sorumluluklarını yerine getirdiklerini ispatlama yükümlülüklerini ifade eder. Bu ispat raporlar ve belgeler ile gerçekleştirilmektedir. İşletmelerin faaliyet sonuçlarını ve uygulamalarını kontrol etmeleri için de kullanılan etkin bir yöntemdir. İşletme ile ilgili tüm paydaşların haklarını da gözetilen ve iyi ilişkiler kurulmasını sağlayan düzenlemelerdir (Öztürk, 2013: 17).

Kurumsal hesap verme sorumluluğu, bir işletmenin içinde faaliyet gösterdiği toplumdaki yasal ve etik nedenlerle işletmenin uygulama ve faaliyetlerine yönelik toplumu, devleti ve diğer tüm paydaşları bilgilendirme ve raporlamalar yapma sorumluluğudur. Sorumluluk ve hesap verme kavramları birbirleri ile ilgili olsa da farklı durumları açıklamaktadır. Sorumluluk sonucu bireyler ya da işletmeler bazı yükümlülükleri ifa etmek zorunda kalırken hesap verme ifa edilen görevlere ilişkin bilgilendirme yapma yükümlülüğüdür. İşletme içinde gelişen hesap verme kavramı, işletme yönetimi ve ortak ya da patronlar arasındaki vekâlet teorisine (agency theory) ve modeline (fiduciary model) dayanmaktadır. Ortaklar ve işletme yönetimi arasında kurulan ilişkide ortaklar işletme yönetimindeki kişilere vekalet vererek kendilerini temsil etmelerini ve faaliyet sonucu haklarının korunarak karlılık elde etmeyi beklerler. Buna karşılık vekalet alan taraf olan yönetim de en doğru şekilde ortakları temsil etmekle ve haklarını korumakla yükümlüdür. İşletme vekalet teorisi dışında da tüm paydaşlara karşı hesap verme yükümlülüğüne sahiptir (Aydemir, 2012: 31-32).

1.8.8. Kurumsal Sosyal Raporlama (Corporate Social Reporting)

Kurumsal sosyal raporlama temel olarak işletmelerin uyguladıkları sosyal sorumluluk faaliyetlerini topluma ve paydaşlara belgelendirerek sunmasını ifade eder. Bu şekilde hem uygulamalarını toplumla paylaşarak faaliyetlerini belgelendirecek, hem de

sorumluluklarını yerine getirdikleri için toplum ile iyi ilişkiler kuracaklardır.

1.9. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İçsel Ve Dışsal Dinamikleri

Avrupa Birliği Komisyonu'nun 2001 tarihli Yeşil Dosya'sında kurumsal sosyal sorumluluk kavramının boyutları (uygulanma alanları) içsel ve dışsal olarak tanımlanmıştır. İşletmelerin kendi bünyesi içerisinde uygulanabilecek nitelikteki kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları içsel, kendi bünyesi dışında uygulanabilecek niteliktekiler ise dışsal boyut olarak ifade edilmektedir (Özgüç, 2005: 10).

1.9.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İçsel Dinamikleri

İşletme içinde, sosyal sorumlu uygulamalar öncelikle işçileri kapsamakta ve insan sermayesine yatırım, sağlık, güvenlik ve değişim yönetimi gibi konularla ilişkili olmaktadır. Çevresel uygulamalar ise daha çok üretimde kullanılan doğal kaynakların yönetimiyle ilişkilidir. Bu uygulamalar değişimi başarmak, rekabet gücünün artırılması ve sosyal gelişmeyi birlikte gerçekleştirmek için fırsat yaratmaktadır (Kağnıcıoğlu, 2007: 29).

1.9.1.1. İnsan Kaynakları Yönetimi

Günümüzde işletmeler için başta gelen güçlüklerden biri kalifiye işgücünü çekmek ve elde tutmak haline gelmiştir. Avrupa Komisyonu, bu problemle mücadele edebilmek için işletmeleri yaşam boyu

öğrenme, çalışanlara daha çok imkan tanınması, çalışanları bilgi ve yetki ile güçlendirme, işyerinde iyi bir bilgilendirme sistemi oluşturma, iş ve özel yaşam arasında daha iyi bir dengenin kurulması, kadın çalışanların eşit şartlardan yararlanması, kar paylaşımı ve hisse sahipliği şemaları, iş güvenliği ve istihdam gibi insan kaynakları yönetimi kapsamında değerlendirilebilecek konularda birtakım önlemler almaya yönlendirmektedir. Ayrıca etkin izlemeler ve yaralanmaları ya da engellilik durumları yüzünden çalışamayanların durumlarına uygun istihdamın sağlanması için etkin bir yönetim uygulaması ile maliyet tasarrufu sağlandığı da gözlenmektedir. Özellikle ayrımcı olmayan sorumlu istihdam uygulamaları, yaşlı, kadın ya da uzun zamandır işsiz olduğu için istihdam konusunda dezavantajlı olan kişiler ve etnik açıdan azınlıklara mensup olanların da iş bulmalarına olanak sağlamaktadır. Bu gibi uygulamalar, sosyal dışlanmaya karşı savaşıma, istihdamı artırma ve işsizliği azaltma gibi Avrupa İstihdam Stratejisi hedeflerine ulaşmada gerekli adımlar olarak değerlendirilmektedir (Green Paper, 2001: 8).

Günümüzde ekonomik performans ve sosyal ilerleme birbirlerini destekleyen unsurlar haline getirilmiştir. Avrupa Komisyonu tarafından önerilen uygulamaların gerçekleştirilmesi, işçileri motive etmeye yardımcı olabilir. Ayrıca ortak sosyal sorumluluk planlamalarına katılmak da işçilere uygulamaların bir parçası olduklarını hissettirerek işe devamlılıklarını gerçekleştirmeyi sağlamaktadır.

1.9.1.2. İşyerinde Sağlık ve Güvenlik

İşyerinde sağlık ve güvenlik konusu geleneksel olarak yasal zorunluluklar çerçevesinde dikkate alınmaktaydı. Ancak günümüzde işletmelerin sağlık ve güvenlik konusunu gerek tedarikçilerinden ürün ve hizmet alımında bir satın alma kriteri olarak gerekse ürettiği mal ve hizmetlerin satılmasında bir pazarlama/reklam unsuru olarak kullanmaya başlaması, çalışan sağlığı ve işyeri güvenliği konularının bir kurumsal sosyal sorumluluk boyutu olarak önemini artırmıştır (Özgüç, 2005: 10).

İşletmelerin ve birlikte faaliyet yürüttükleri tedarikçi ve taşeron işletmelerin sağlık ve güvenlik performansları, çalışma şartlarında ve kullanılan malzemelerde emniyetin ve standartların sağlanması, bütün bu uygulamaların belgelenmesi ve denetim mekanizmalarının kurulması, işletmenin yasal zorunluluklarının ötesine geçerek sosyal sorumluluğun bir parçası haline gelmektedir. Bu şekilde işletmelerin güvenilirliği artmakta ve imajı güçlenmektedir (Kağnıcıoğlu, 2007: 33).

1.9.1.3. Değişime Uyum Sağlama

Değişime uyum sağlama, işletmelerin olağan dışı durumlar karşısında izleyecekleri politika ve stratejiler ile böyle durumlara karşı almaları gereken önlemler bütünüdür. İşletmeler için değişim olgusu, krizler gibi olağan dışı ekonomik durumlarda gerçekleşen ya da yeniden yapılandırma olarak işletmenin faaliyet alanı ve kurumsal yapısı için

alınan kararlar sonucu köklü uygulamalarda bulunmaktır. Bu uygulamalar işletme evlilikleri, küçülmeler, işten çıkarmalar olabileceği gibi maliyet azaltma, üründe ve hizmette kalite yükseltme ve üretimde etkinlik ile verimlilik artışı sağlama şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu gibi durumlarda işletmelerden bu süreçleri en az yıpranma ve etkilenen tüm çevreler açısından en az yıpratma ile atlatabilmeleri beklenmektedir. Bu dönemlerde işletmeler, bu uygulamalardan etkilenebilecek kişi ve grupların çıkarlarını gözeterek, kaygılarını dikkate almak gibi sosyal açıdan sorumluluk doğuran durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Sonuç olarak değişen koşullara ve değişime uyum sağlamak, işletmeler için bir kurumsal sosyal sorumluluk boyutu olarak ortaya çıkmaktadır (a.g.e.: 34, Özgüç, 2005:10).

1.9.1.4. Çevresel Etkilerin ve Doğal Kaynakların Yönetimi

İşletmeler üretim faaliyetlerini gerçekleştirirken doğal kaynaklar ve çevre üzerinde birtakım olumsuz etkiler yaratabilmektedirler. Bu durum işletmeler için içsel yönlü bir sosyal sorumluluk alanı doğurmaktadır. Zira üretim aşamasında kaynakların tüketiminin azaltılması ya da çevreyi kirleten gazların ve atıkların azaltılması olumsuz çevresel etkileri azaltmaktadır. Öte yandan böyle bir uygulama sayesinde işletmenin enerji sarfiyatı ve atıklar nedeniyle katlandığı maliyetler de azalmaktadır. Bu çerçevede geliştirilecek

programlar hem işletme hem de çevre için karşılıklı kazanç sağlayacaktır (Özgüç, 2005: 11).

1.9.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Dışsal Dinamikleri

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının içsel boyutları olduğu gibi global yapının ve giderek artan ulusal ve uluslararası etkileşimin de etkisi ile dışsal boyutları da ortaya çıkmaktadır. Bu boyutlar kapsam itibariyle daha çok toplum ve iştirakler, tedarikçiler yani etkileşimde bulunulan dış çevre ile ilgilidir.

1.9.2.1. Yerel Toplum

Kurumsal sosyal sorumluluğun işletmelerin faaliyette buldukları çevrede yerel toplum ile entegrasyonu boyutu da bulunmaktadır. İşletmeler içinde bulunarak faaliyetlerini sürdürdükleri toplum ile çift yönlü bir ilişkisi söz konusudur. Yani, işletmeler faaliyette buldukları topluma istihdam, ücret, vergi ve çeşitli faydalar sunarak katkıda bulunurken, faaliyette buldukları toplumun işgücünden, doğal kaynaklarından, temiz hava, su ve çevresinden yararlanmaktadır. Bu ilişkide, işletmenin toplum üzerinde oluşturacağı itibarı, bir işveren ve üretici sıfatıyla sahip olduğu toplumsal imaj, işletmenin pazardaki rekabet gücünü etkilemektedir. Bu nedenle işletmeler açısından, faaliyette buldukları yerel toplumdaki itibarlarının korunması ve yükseltilmesi önem arz etmektedir. İşletmeler itibarlarını koruyabilmek için yerel toplum ile pozitif ilişkiler

kurmaya çalışmakta bunu başarabilmek için de hem faaliyette buldukları yerel toplumda sebep olabilecekleri çevresel sorunları en aza indirmeye gayret etmekte hem de topluma katkıda bulunmaya uğraşmaktadırlar. Bu şekilde kendileri için fayda sağlarken toplum için de önemli çalışmalar yapmakta ve hem işletmenin hem de faaliyet gösterdikleri toplumun refah düzeyini yükseltmeye katkıda bulunmaktadırlar (Özgüç, 2005: 11).

1.9.2.2. İş Ortakları, Tedarikçiler ve Tüketiciler

İş ortakları ve tedarikçiler de işletmenin paydaşları arasında bulunmaktadır. İşletmeler, iş ortaklarıyla yakın ilişkiler kurarak maliyetlerini azaltabilirler. Uzun vadede gerek iş ortakları gerekse tedarikçiler ile kurulan iyi ilişkiler, adil fiyatların ve kalitenin oluşturulmasına katkıda bulunacaktır. İşletmeler, tedarik zinciri içinde yer alan uygulamaların kendi sosyal performansını da etkilediğini her zaman göz önünde bulundurmalıdır. Ürettiği mal ve hizmetin bir kısmını dışarıdan temin eden işletmeler, bu tedarikçiler adına da sosyal sorumluluk yüklenmelidirler. Ayrıca işletmeler, üretilen ürün ve hizmeti müşterilerine sunarken çevreye ve ahlaki olgulara duyarlı olarak hareket etmelidirler. Bu duyarlılık da ortak sosyal sorumluluğun bir parçasını oluşturmaktadır (Kağncıoğlu, 2007: 36).

1.9.2.3. İnsan Hakları

Kurumsal sosyal sorumluluk, özellikle uluslararası faaliyetler ve küresel tedarik zinciri ile bağlantılı durumlarda, önemli derecede insan hakları boyutuna sahiptir ki bu durum Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO - International Labour Organization) Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politikalar Prensiplerine İlişkin Üçlü Deklarasyonu'nda ve OECD'nin Çokuluslu Şirketler Rehberi'nde yer alan ilkelerde ortaya konulmaktadır (Özgüç, 2005:12).

Kurumsal sosyal sorumluluğun bir dışsal boyutu olarak insan hakları menfaat sahiplerinin temel insani haklarının korunmasını, geliştirilmesini, bu kapsamda davranış kodlarının oluşturulmasını ve yapılan çalışmaların bağımsız dış denetimini içermekte ve evrensel insan hakları konusunda ILO'nun ve OECD'nin düzenlemelerini referans almaktadır. Özellikle, çalışanların çalışma koşul ve standartlarının iyileştirilmesi, çalışanların işin gereklilikleri ile ilgili eğitimlerinin sağlanması, çocuk iş gören kullanılmaması, kurumsal sosyal sorumluluğun insan hakları boyutuna ilişkin önde gelen hususlarıdır (a.g.e.: 12).

1.9.2.4. Global Düzeyde Çevresel Etkiler

işletmeler, sınır ötesi faaliyetleri ile bağlantılı çevresel problemler ve dünyanın dört bir yanındaki kaynakların tüketilmesi nedeniyle global çevresel etkiler bakımından da kritik bir pozisyonadırlar. Bu

nedenle sürdürülebilir kalkınmanın elde edilmesinde işletmelerin rolü hakkındaki tartışmalar küresel düzeyde daha da önem kazanmıştır.

Örneğin, BM Küresel İlkeler Sözleşmesi işletmeleri küresel düzeyde sosyal ve çevresel gelişmelerin sağlanmasında önemli bir aktör olarak görmekte ve OECD'nin Çokuluslu Şirketler Rehberi ise çokuluslu işletmelere konu hakkında tavsiyelerde bulunmaktadır (Özgüç, 2005: 12).

1.10. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Modelleri

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının ortaya çıkışından itibaren günümüze kadar işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluğa olan bakış açılarını, farkındalıklarını ve uygulamalarını ifade eden sınıflandırmalar yapılmıştır. Ortaya çıkan bütün modellerin ortak tarafı, işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarına yönelik amaçlarının iktisadi olmayan (sosyal ve çevresel) sorunları da kapsadığı görüşüne dayanmasıdır. Bu çalışmada ortaya çıkan modellerin on iki tanesine yer verilmiştir.

1.10.1. Archie Carroll'un Dört Boyutlu Sosyal Sorumluluk Modeli

Archie B. Carroll, tüm tüzel kişiliklerin sosyal sorumluluklarından dolayı ifa ettikleri faaliyetlerin, toplum faydası gözetilerek gerçekleştirilmiş ise ahlaki nitelikte bir kökeni olduğunu belirterek sosyal sorumluluğu dört grupta toplamıştır (Gemici, 2010: 40). Bunlar, ekonomik, yasal, ahlaki ve gönüllü sorumluluklardır ve

Caroll tarafından bu dört grubu belirten bir model geliştirilmiştir. Bu model, Sosyal Sorumluluk Piramidi olarak şekil 4'te gösterilmektedir (Öztürk, 2013 19):

Şekil 4: Caroll'un Sosyal Sorumluluk Piramidi

Kaynak: (Torlak,2013:34).

Ekonomik sorumluluklar, işletmelerin başta kendi sürdürülebilirlikleri amacıyla ve tüm toplumun ekonomik açıdan refahını sağlayabilmek için sahip oldukları yükümlülüklerdir. Yasal sorumluluklar, işletmelerin varlıklarının devamı için temel görevi olan ekonomik misyonunu yerine getirirken içinde var oldukları toplumun yasal düzenleme ve gerekliliklerine uygun faaliyet göstermeleridir. Etik sorumluluklar, işletmelerin faaliyet gösterdikleri toplumun norm ve

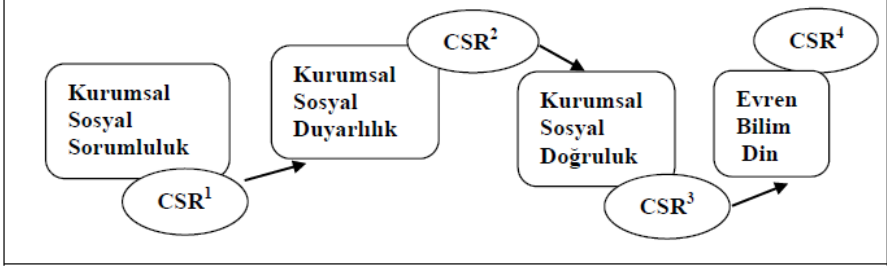

ahlak kurallarına uygun faaliyet yürütmeleridir. Hayırsever (gönüllü) sorumluluklar ise işletmelerin yasa ve etik değerlerden bağımsız, kendi istekleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri sorumluluklardır (Öztürk, 2013: 34).

1.10.2. Frederick'in Kurumsal Sosyal Sorumluluk Modeli

William C. Fredreick tarafından 1970'li yıllarda öne sürülen kurumsal sosyal tepkisellik kavramı, KSS kavramının faaliyetlerin sonuçlarında gerçekleşen performans değerleri yerine faaliyetlerle ilgili motivasyon verici kaynaklar üzerinde durulmasını savunmaktadır. William C. Frederick' e göre KSS, "işletme yöneticilerinin var olan iktisadi sistem ve prosedürlerin toplumun değer ve beklentilerini karşılama durumunu kontrol etmeleri" ni ifade etmektedir. Ekonomideki üretim araç ve kanallarının toplumun refahını yükseltecek doğrultuda dağıtılması ve bu yönde istihdamın sağlanmasını desteklemektedir. Frederick sosyal sorumluluk modelini 1990'lı yılların sonuna doğru geliştirmiştir. Üzerinde yaptığı çalışmalar doğrultusunda da yeni bir model ortaya koymuştur. Frederick, tarihsel gelişim içinde KSS kavramını **CSR¹** (Corporate Social Responsibility) ile tanımlarken kurumsal sosyal tepkisellik kavramını **CSR²** (Corporate Social Responsiveness) ile tanımlar. 1980'li yıllarda (Corporate Social Rectitude) **CSR³** kavramı ile kurumsal sosyal doğruluk kavramından söz ederken 1990'lı yılların sonunda ise bilinen işletme ifadesinden uzaklaşarak, evren (cosmos), bilim (science) ve din (relegion)

kavramlarının birleşimi ile ortaya çıkan **CSR⁴** kavramına geçiş yapmıştır (Yamak, 2007: 47-55-81).

Şekil 5: Frederick'in Kurumsal Sosyal Sorumluluk Modeli

Kaynak: (Öztürk, 2013: 20).

KSS¹(CSR¹), işletmenin içinde faaliyet gösterdikleri topluma karşı görevleri olduğu ve toplumun refah ve gelişmişlik seviyesini artırmak için çalışması gerekliliğini vurgulayan soyut nitelikli bir kavramdır. 1970'li yılların ortalarında sosyal sorumluluk kavramı işletmelerin içinde buldukları toplum içinde aktif belirleyici ve öncü bir rol edinmeleri şeklindedir. **KSS²(CSR²)**, işletmenin faaliyet gösterdiği toplum ile ilişkisini ele alırken işletme yöneticilerin bakış açısı ile değerlendirme yapan bir yaklaşımdır. İşletmelerin toplum tarafından uygulanan baskıları karşılayabile ve üstesinden gelme kabiliyetidir. 1980'li yıllarda ortaya çıkan **KSS³(CSR³)** yaklaşımında, iş etiği ve işletme faaliyet strateji ve politikalarının birbirleriyle örtüşmesi gerektiği savunulmaktadır. İktisadi menfaatlerin ötesine geçilerek etik ve ahlaki değerlerin gözetilmesi vurgulanmıştır. Son

yaklaşım olan **KSS⁴**(CSR⁴) ise işletme merkezli bakış açısının yerine işletmenin toplumdaki konumunu doğru tespit edebilmek için bilimden faydalanılması gerektiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda KSS kavramını bilim, evren ve din çerçevesinde değerlendirmektedir (Öztürk, 2013: 20).

1.10.3. Davis' in Sosyal Sorumluluk Modeli

Keith Davis tarafından ortaya konulan sosyal sorumluluk modeline göre sosyal sorumluluk, işletmelerin içinde faaliyet gösterdikleri toplum ve çevrede bulunan tüm paydaşları ile etkileşimi sonucu ortaya çıkan uygulamalardır (Gemici, 2010: 36).

Davis tarafından ileri sürülen model, meşrutiyet kuramı olarak benimsenmiştir. Keith Davis, sosyal sorumluluğu soyut bir kavram olarak değerlendirirken işletme yöneticileri temelinde değerlendirilmesini savunmuştur. Bunun yanı sıra sosyal sorumluluk temelli faaliyet ve stratejilerin işletmelere orta ve uzun vadede iktisadi fayda sağlayacağını öngörmüştür. İşletme ve iş insanlarının sosyal sorumluluklarının toplum içindeki durum ve güçleri ile orantılı olarak sınırlanmasını savunmuştur. Keith Davis'in ortaya koyduğu bu model kapsamında KSS konusunda hassasiyet göstererek toplumsal fayda gözeten işletmelerin faaliyetlerindeki stratejik dayanağa ilişkin beş varsayım bulunmaktadır. Bunlar; (Özüpek, 2005: 82, Taşlıyan, 2012: 29-30):

- a) Sosyal sorumluluk sosyal güçten kaynaklanır; işletmeler içinde faaliyet gösterdikleri toplum içinde çevre kirliliği, ekonomik refah ve istihdam gibi konularda önemli bir etki ve güce sahiplerdir.
- b) Toplumsal faaliyetlere açık olması; işletmeler toplumdaki bilgi ve geri dönüş olarak işletme faaliyetlerine ilişkin bilgi çıktısı sunmakta ve bu şekilde etkin iletişim sürdürmektedir. Bu iletişimin sağlıklı sürdürülebilmesi için işletmeler doğru ve güvenilir raporlamalar yaparken toplumsal temsilcileri de dinlemeli ve beklentileri değerlendirmelidirler (Açık iletişim).
- c) Sosyal sorumlulukların oluşturacağı maliyetler; işletmelerin faaliyetlerini sürdürürken üretim ve uygulamaları sonucu oluşacak maliyetleri ve gelirleri yalnızca işletme karlılığı için değil, sosyal fayda ve etkileri de göz önünde bulundurarak değerlendirmelidirler.
- d) Sosyal sorumluluklar kullanıcılar tarafından karşılanır; işletmelerin iyi niyetli yaklaşımlarının yanında katlanmak zorunda oldukları sosyal maliyetleri de finansman ve sürdürülebilirlikleri açısından uygun oranlarda müşterilere yansıtılmalıdır.
- e) Tüzel kişilik olarak işletmenin sosyal sorumlulukları; işletmeler içinde faaliyet sürdürdükleri toplumun sorunlarına karşı duyarlı olmak ve mümkün olduğunca sosyal sorunları

çözmek için çabalamakla yükümlüdür. Bu şekilde toplum refahına katkı sağlayacaktır. Gelişim seviyesi yükselmiş toplumlar ise alım güçleri ile işletmelerin sürekliliği ve karlılığına etki edecektir.

1.10.4. Wartick ve Cochran Sosyal Sorumluluk Modeli

Wartick ve Cochran, ilk olarak 1979 yılında, Carroll tarafından daha önce açıklanan, kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sosyal duyarlılık ve sosyal konuların üç boyutlu bütünleşmesi ile ortaya çıkan kurumsal sosyal performans modelini geliştirmişlerdir. Bu modelde sosyal sorumluluk, duyarlılık ve konuların yönetimi, ilkeler, süreçler ve politikalar çerçevesinde yeniden ele alınmıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, bu model çerçevesinde ilkeler kapsamında yer almaktadır. Kurumsal sosyal duyarlılık ise bu ilkelerin gerçekleştirildiği süreçleri ifade eder. Sosyal alanların idaresi ise işletmenin kararlaştırdığı stratejiler kapsamında değerlendirilmektedir (Yıldız, 2012: 42-43).

Tablo 1:Wartick ve Cohran Kurumsal Sosyal Performans Modeli

İLKELELER	SÜREÇLER	POLİTİKALAR
Kurumsal Sosyal Sorumluluklar <ul style="list-style-type: none"> • İktisadi • Hukuksal • Etik • Gönüllülük	Kurumsal Sosyal Duyarlılıklar <ul style="list-style-type: none"> • Tepkisel • Savunmacı • Uzlaşmacı • Girişimci	Sosyal Konuların Yönetimi <ul style="list-style-type: none"> • Konuların Tespiti • Konuların Analizi • Yanıt Oluşturulması
Yönelim <ul style="list-style-type: none"> • İşletmenin Toplumsal Kontrattı • Ahlaki Vekil Olarak İşletme	Yönelim <ul style="list-style-type: none"> • Değişen toplumsal beklenti ve şartlara cevap verme becerisi • Cevap bulabilmek için yönetimsel tutum ve uygulamalar	Yönelim <ul style="list-style-type: none"> • Olağandışı durumları minimuma indirmek • Etkili KSS stratejileri geliştirmek
Felsefi Yönelim	Kamusal Yönelim	Örgütsel Yönelim

Kaynak: (Yıldız, 2012: 43).

Wartick ve Cochran, sosyal sorumluluğun toplum tarafından belirlendiğini ve işletmenin görevlerinin:

- a) İşletme sorumluluklarıyla ilgili olarak toplumun değişen beklentilerini belirlemek ve analiz etmek
- b) Toplumun değişen taleplerine duyarlı bir yaklaşım belirlemek
- c) İlgili sosyal sorunlara uygun tepkiler vermek

olduğunu ortaya koymaktadır (Sarıkaya, 2009: 71).

Wartick ve Cochran toplumun işletmelerden beklediklerini kurumsal sosyal sorumluluk başlığı altında özetler. Süreçler kapsamında yer alan tepkisellik ise işletmelerin toplumun değişen beklenti ve eğilimleri karşısında izleyeceği politikaları ele almaktadır. İşletmelerin sosyal sorumluluk uygulamalarını gerçekleştirebilmeleri için bir araç olarak da değerlendirilebilir. Toplumsal konuların yönetimini kapsayan politikalar, sosyal tepkiselliği işlemleştirmek için tasarlanmışlardır. Wartick ve Cochran, sosyal sorumluluk ve sosyal tepkiselliğin temel yaklaşımlar, odak noktası, amaçlar gibi boyutlarda birbirlerinden farklılaştığını belirtmektedirler (Yıldız, 2012: 43).

1.10.5. Wood'un Sosyal Performans Modeli

Donna J. Wood, Carroll, Wartick ve Cochran'ın öne sürdükleri modelleri temel alarak sosyal performans modelini geliştirmiştir. Bu model uygulama sonuçları ve performans üzerinde durmaktadır. İşletmelerin sosyal sorumluluk kapsamında kendi faaliyet alanı dışında

sosyal çevresi ile birlikte sürdürdüğü faaliyetler sosyal performans açısından üç unsura dayanmaktadır. Bu unsurlar ise uygulamalar açısından motive sağlayan ilkeler, davranışsal aşamalar ve yönetsel uygulamaların izlenebilmesi. Ayrıca Wood, işletmelerin uyguladıkları KSS faaliyetlerine yönelik performansların doğru tespiti için bu performans değerlerinin uygulama ilkeleri, uygulama aşamaları ve uygulamaların sonuçları bakımından ele alınmasının önemli olduğunu savunmaktadır (Tak, 2009: 139).

1.10.6. Sosyal Sorumluluk Alanlarının Sınırlandırılması Modeli

R.D. Hay, E. R. Gray ve J.E. Gates tarafından savunulan bu model kısaca ‘farkındalık, bilinçlilik, istek ve kararlılık’ olarak özetlenebilir. Farkındalık kavramına göre işletmeler sosyal çevresinde oluşan sorun ve sıkıntıların farkındadırlar. Bilinçlilik kavramına göre ise işletmeler ortaya çıkan bu sorunların çözümüne ilişkin sorumluluk taşıdıklarının bilincindedirler. Son unsur olan istek ve kararlılığa göre işletmeler toplumsal sorunların çözümü için bütün imkan ve kaynaklarını kullanma konusunda istekli ve kararlıdır (Akbaş, 2010: 29).

1.10.7. Sosyal Performans Modeli

Bu model, sosyal konularda hassasiyet gösteren işletmelerin sosyal performanslarına ilişkin konulara önem verecekleri temeline dayanarak geliştirilmiştir. Modele göre sosyal performans, toplumun beklenti ve trend eğilimlerinin sürekli takip edilerek bu beklentilerde

ortaya çıkabilen değişimlere ve ortaya çıkan sorunlara sistematik bir yaklaşım ile uygun çözümler üretebilmeyi ifade eder. Modele göre kurumsal sosyal sorumluluk hedef, uygulama ve strateji açısından üç aşamalı bir şekilde değerlendirilir. Hedef aşamasında kurumsal sosyal sorumluluğun tanımı yapılırken ikinci aşamada kurumsal sosyal sorumluluğun uygulama alanları belirlenir. Son olarak üçüncü aşamada ise işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk stratejilerinin belirlenmesi ile ilgilenilmektedir (Stoner ve Freeman, 1989: 114).

1.10.8. Ackerman'ın Sosyal Duyarlılık Modeli

Robert W. Ackerman, tüm işletme ve tüzel kişiliklerin toplumsal etkileşim çerçevesinde ortaya çıkan sosyal nitelikli faaliyet ve uygulamalarının temel amacının sorumlulukları ifa etmek yerine sosyal duyarlılık çerçevesinde ve bilincinde ortaya çıkması gerektiğini savunur. Bu doğrultuda üç aşamadan oluşan bir model oluşturmuştur (Gemici, 2010: 35).

Bu modelin ilk aşamasında, işletmedeki tepe yönetici var olan sosyal problemin ne olduğunu öğrenir ve bu problemin ortadan kaldırılmasına yönelik işletme politikasını resmi çerçevede yazılı veya sözlü şekilde beyan eder. Devam eden ikinci aşamada ise işletme, sorunlarla ilgilenilmesi amacıyla gerekli olan uzmanları işe alır. İşletme konu ile ilgili amacını oluşturmuş ve gerekli planları düzenlemiştir. Üçüncü aşama, uygulamaların gerçekleştirildiği aşama olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu aşamada uygulamanın genellikle

yavaş işlediği, hükümet ya da toplum baskısı ile başlatıldığı görülmektedir. Ackerman'a göre bu noktada işletme inisiyatifini kaybedebileceğinden, yöneticiler hızlı davranmak durumundadırlar. Henüz hukuki, toplumsal baskılar ortaya çıkmadan konulara ilişkin çözümler bulunmalıdır (Sohodol Bir, 2008: 81).

1.10.9. Lantos'un Sosyal Sorumluluk Modeli

Geoffrey Lantos', Archie Carroll'un sınıflandırmasını geliştirip sadeleştirerek yeni bir model oluşturmuştur. Bu modelin diğer modellerden ayrılan en önemli yanı ise bütün sosyal sorumluluk alanlarını ahlaki temele dayanarak ele almasıdır. Bu doğrultuda Carroll'un modelindeki iktisadi, hukuki ve ahlaki sorumluluklar “ahlaki sorumluluk” ismiyle bir ana başlık çerçevesinde ele alınmıştır. Özveri sosyal sorumluluğu ise ayrı bir sorumluluk alanı olarak ifade edilmektedir (Akyıldız, 2007: 22).

Tablo 2: Lantos' un Sosyal Sorumluluğa İlişkin Sınıflandırması

Ahlaki Sosyal Sorumluluk	İşletmelerin kendi zararlarına bile olsa içinde faaliyet gösterdikleri toplumun ahlaki değerlerine uygun hareket etmesidir.
Özveri Sosyal Sorumluluğu (Altruistic-Philanthropic)	İşletmelerin toplumsal refahı ön planda tutarak hayırseverliğe ve yardıma dayalı sorumlulukları ifa etmesidir.
Stratejik Sosyal Sorumluluk	İşletmelerin sosyal sorumluluk uygulamalarını, toplum açısından olumlu davranışlarını kamuoyuna açıklayarak olumlu bir imaj yaratması

Kaynak: (Akyıldız, 2007: 23).

Lantos, işletmelerin faaliyet alanı dışında kalan toplumsal ve sosyal sorunlar ile ilgili uygulamalarını orta ve uzun vadede finansal açıdan avantaj sağlayacaklarını düşünerek ifa ettiklerini savunmuştur (Akyıldız, 2007: 23).

1.10.10. Sethi'nin Sosyal Sorumluluk Modeli

Sethi tarafından geliştirilen bu model, üç aşamalı bir yapıya sahiptir (Yüksel, 2009: 20).

- a) Sosyal yükümlülükler (social obligation); piyasa mekanizması ve hukuki kısıtlamalara karşı ortaya çıkan bu davranışlar işletmelerin sosyal sorumluluk yükümlülükleridir.
- b) Sosyal sorumluluklar (social responsibility); faaliyet gösterilen toplumun ve sosyal çevrenin beklentileri, değer ve kurallarına uygun faaliyetler gerçekleştirmektir.
- c) Sosyal tepkisellik (social responsiveness); işletmelerin faaliyet gösterdikleri toplumun beklentilerini analiz ederek beklentilerde ortaya çıkması olası değişimleri öngörmeleri ve çözüm geliştirmeleridir (Yılmaz, 2009: 17).

Sethi' nin bu üçlemesine göre; işletmeler, içinde faaliyet gösterdikleri toplumda yer alan soyut kavramları da barındıran piyasa ve doğal çevreyi kapsayan piyasa dışı iki tür kuvveti yanıtlar. Piyasa kuvvetine göre işletmeler bütün ürün ve hizmet karmalarını toplum ve tüketici beklentileri doğrultusunda şekillendirir. Piyasa faaliyetlerinin doğrudan piyasaya etki etmeyen dolaylı sonuçları vardır. En güzel örneği doğal çevrede meydana gelen kirlilik olan bu dışsallıklar bütün toplum tarafından üstlenilmek zorundadır. Bu yüzden sosyal yükümlülük, sorumluluk ve tepkisellik birbirinin içinde toplumu etkiler. İşletmeler bu dengeyi iyi sağlamalıdır (Aydemir, 2012: 24).

1.10.11. Üç Aşamalı Sosyal Sorumluluk Modeli

Bu modele göre kurumsal sosyal sorumluluklar tarihsel gelişim sürecinde üç aşamada ele alınmaktadır. İlk aşama işletmelerin esas faaliyet amacı olan ve sanayi devrimine kadar neredeyse tek amacı olan kar maksimizasyonudur. İkinci aşamada yönetici ve ortak ya da patron arasında ortaya çıkması muhtemel sorunları ifade eden Vekalet Yaklaşımı yer almaktadır. Üçüncü aşamada ise kişilerin yaşam standartlarını en yüksek düzeye çıkarmayı amaçlayan Yaşam Kalitesi Yaklaşımı yer almaktadır (Akbaş, 2010: 30).

Kâr maksimizasyonu döneminde işletmeler maddi refah için hem doğal kaynakları sınırsız tüketmiş hem de çalışma koşulları konusunda sömürüden kaçınmamıştır. İşletmeler esas amaçları olan kâr maksimizasyonu için toplumu sömürmekten kaçınmamış ve toplumsal beklentileri dikkate almamıştır. Maddi açıdan avantaj kazanan işletmeler siyasal açıdan da güçlenerek monopolleşmiş ve etik dışı davranışlar olağanlık kazanmıştır. Ancak toplumun bu konuda tepkilerinin artmaya başlamasıyla birlikte işletmeler toplumsal beklentiler üzerinde düşünmek durumunda kalmıştır. Vekâlet yaklaşımı ise işletme yöneticilerinin ortak ve patronların haklarını korurken toplumsal faydayı göz ardı etmeden etik kurallara uygun faaliyetler yürütmesini ifade eder (Taşlıyan, 2012: 32-33). Yaşam kalitesi yaklaşımında toplumun işletmelerden beklentilerinin yüksek hızda değişebildiği, işletmelerin bu değişimleri karşılama konusunda daha

yavaş kalabildikleri vurgulanır. İşletmelerde sosyal sorumluluk bilinci var olsa bile yapıları itibariyle toplumsal talep ve beklentilere aynı hızda yanıt verememektedirler. Bu nedenle yaşam kalitesi yaklaşımı, işletmelerin toplumun taleplerine yetişememe durumlarında yapılması gerekenler üzerine yoğunlaşarak sosyal yaşam standardını artırmayı hedeflemektedir (Özüpek, 2005: 77-95).

1.10.12. Preston ve Post' un Bütünleşik Sosyal Sorumluluk Modeli

Lee Preston ve James Post' a göre işletmeler ve toplumlar iki şekilde birbirlerini etkilemektedirler (Koyuncu, 2010: 83). Bunlar:

- a) İşletmenin birincil ilişkileri: İşletmenin piyasa mekanizması içinde etkileşimde olduğu paydaş kesimleri (müşteriler, çalışanlar, tedarikçiler vb.) ile karşılıklı ilişkileridir.
- b) İşletmenin ikincil ilişkileri: İşletme faaliyetlerinden dolayı olsa da etkilenen içinde faaliyet gösterdiği toplum ve sosyal yapıda ortaya çıkan sorunlar ile ilgili piyasa mekanizması içinde olmayan kesim ile karşılıklı ilişkileridir.

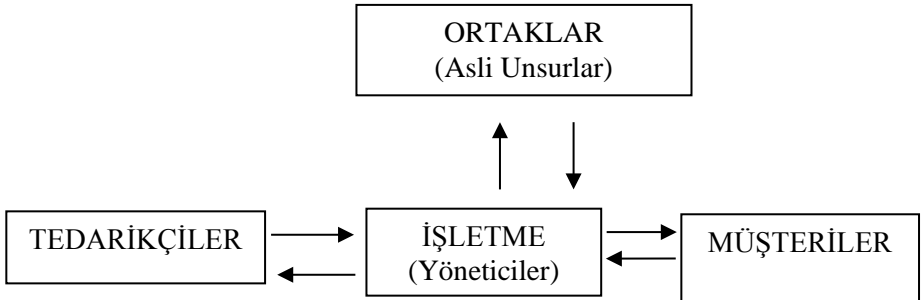
1.11. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımları

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının literatüre yerleşmesi ile birlikte bu kavrama ilişkin farklı bakış açılarını yansıtan değerlendirmeler ortaya çıkmıştır. Bu bakış açıları, kurumsal sosyal sorumluluk kavramını işletme açısından ya da toplum açısından ele almakta ve bu doğrultuda görüşler yansıtmaktadır. Bu görüşler genel

olarak geleneksel bakış açısını yansıtan klasik yaklaşım ve teknoloji ve küreselleşme etkisi ile gelişen iletişim ve etkileşim ağı sonrası ortaya çıkan modern yaklaşım olarak iki ana başlık altında toplanmaktadır.

1.11.1. Klasik Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı

Freidman Yaklaşımı olarak bilinen bu yaklaşıma göre işletmeler ekonomik olarak refaha ulaştıklarında ve kar maksimizasyonu sağladıklarında yeni yatırımlar ile içinde buldukları topluma fayda sağlayacaklardır. Bu da işletmelerin sorumluluğunu yerine getirmelerini kar maksimizasyonuna bağlar ve esas faaliyet alanları üzerinde çalışmalarını savunur. Ayrıca bu yaklaşıma göre işletmelerin gerçek sosyal sorumlulukları hissedarların çıkarlarını gözeterek faaliyette bulunmalarıdır (Alparslan, 2012: 16).

Şekil 6: Freidman'ın İşletme Sorumlulukları Kavramı

Kaynak: (Alparslan, 2012: 17).

Klasik görüş, sosyal sorumluluğun aleyhindedir ve dar anlamda paydaşlara karşı sorumluluğu kabul eder. Klasik yaklaşımı

benimseyenler, işletme karlarının hissedarlara dağıtılmayarak iç finansmanda kullanılması ile işletme gelirlerinin daha da artacağını düşünürler. Bu şekilde işletme yeni yatırımlar yaparak toplumun ekonomik refahına katkı sağlayacaktır. Bu görüşe göre sosyal sorumluluk (Bakırtaş, 2005: 32):

- a) İşletmenin karının düşmesine,
- b) İşletmelerin maliyetlerinin artmasına,
- c) İşletme amaçlarının bulandırılmasına,
- d) İşletme devamlılığı için sağlanabilecek daha çok ekonomik ve sosyal güce,
- e) Sosyal çerçevede toplumun işletmelerden beklediği sorumlulukların azalmasına neden olacaktır.

Sonuç olarak klasik görüş, işletmelerin sorumluluğunun kâr maksimizasyonuna yönelik olduğunu ve ancak bu şekilde refahın yükseleceğini savunmaktadır. Öte yandan sosyal sorumluluk uygulamalarını hem ek maliyet hem de kârı düşücü etken olarak nitelendirmektedir.

1.11.2. Modern Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı

“Sosyo-Ekonomik Anlayış” olarak da bilinen modern yaklaşım, işletmelerin kar maksimizasyonu için göz ardı ettikleri toplumu, sosyal ve doğal çevrelerini korumaları, beklentilerini karşılamalarını ifade eder (Akhüseyinoğlu, 2010: 13).

Sosyal sorumluluğa modern bir bakış açısıyla yaklaşanlar, işletmelerin toplumsal amaçlar doğrultusunda görevler üstlenmesini savunurlar. Klasik yaklaşım sürecinde işletmeler toplumu ve doğal çevreyi sömürerek büyümüş ve tekelleşmiştir. Bu nedenle oluşan çevre kirliliğinin, toplumsal eşitsizliğin ve göz ardı edilen çalışan ve insan haklarının işletmelerin sorumluluğunda olduğu görüşü kabul görür. İşletmelerden toplumun yararına olan faaliyetleri desteklemeleri beklenmektedir (Bakırtaş, 2005: 34).

1.12. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Avantaj ve Dezavantajları

Kuruluşların sosyal sorumluluğa verdikleri değer her geçen gün artması, bu yaklaşımlarının kendilerine bazı rekabet avantajı sağladığını düşüncelerinden ileri gelmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk, bir yandan işletmelere yeni kaynak bulması konusunda kolaylık sağlarken diğer yandan işletme kültürünün gelişmesi için de yardımcı olur. İşletmelerin ulusal ve uluslararası çapta şöhretinin artması ise dışsal yarar olarak gösterilebilir. İyi olarak nitelendirilebilecek sosyal sorumluluk duyuları, işletme dışındaki aktörleri olumlu etkilemektedir. Ayrıca işletme çalışanlarını, çalışanların işletmeye olan bağlılıklarını olumlu etkilemektedir. Kurumsal sosyal sorumluluğun avantajları şu şekilde sıralanır (İbişoğlu, 2007: 13):

- a) Sosyal uygulamalar ile işletmeler iyi bir çevre oluşturmakta, bu şekilde toplum tarafından kabul görerek ve benimsenmektedir.
- b) İşletme açısından başta maliyet olarak değerlendirilen bazı kalemler orta ve uzun vadede işletmelere mali avantaj ve kâr olarak geri dönebilir.
- c) Toplumsal sorunların ele alınması ve çözüme ulaştırılması konularında görev almak işletmeleri toplumla bütünleştirerek toplumun bir parçası haline getirir.
- d) Sosyal sorumluluk bilincinin benimsenmesi ile birlikte ekolojik yapı konusunda hassas, çevre dostu işletmelere ulaşılabilir.
- e) İşletmeler yeni pazarlara girerken oluşturdukları olumlu imaj ile avantaj sağlamaktadırlar. Aynı zamanda müşteri bağlılığı sağlamada da sosyal sorumluluk uygulamalarının etkileri olacaktır.
- f) İşletmelerin sağladıkları olumlu imaj, çalışan niteliği açısından da etki gösterecek ve nitelikli iş gücü sağlanması ve korunması açısından fayda sağlayacaktır.
- g) İşletmelerin toplum üzerindeki olumlu imajı, finansman için kaynak arayışlarını da kolaylaştıracaktır.
- h) Çalışanların işletmeye olan güveni artarken müşteriler ve sosyal çevrenin işletmeye verdikleri değer artar. Bu değer işletmeye satın alım sıklığı olarak mali avantaj yaratırken

çalışanların güveni ise çalışan devir hızını düşünerek iç maliyetlerde düşüş sağlar.

- i) Çalışanların güven duyarak huzurlu bir şekilde faaliyetlerini sürdürmeleri, iş ortamındaki huzur ve işbirliğini de arttırarak takım çalışması etkinliğini artırır. Çalışan motivasyonları artar.
- j) İşletmelerin faaliyet gösterdikleri toplum, sosyal çevre, yerel ve merkezi devlet organları ile ilişkileri güçlenir.
- k) Toplumsal sorumluluk faaliyetlerinde yer alan işletme çalışanlarının kendilerine güvenleri gelişir ve yaratıcı düşünme kabiliyeti kazanırlar.

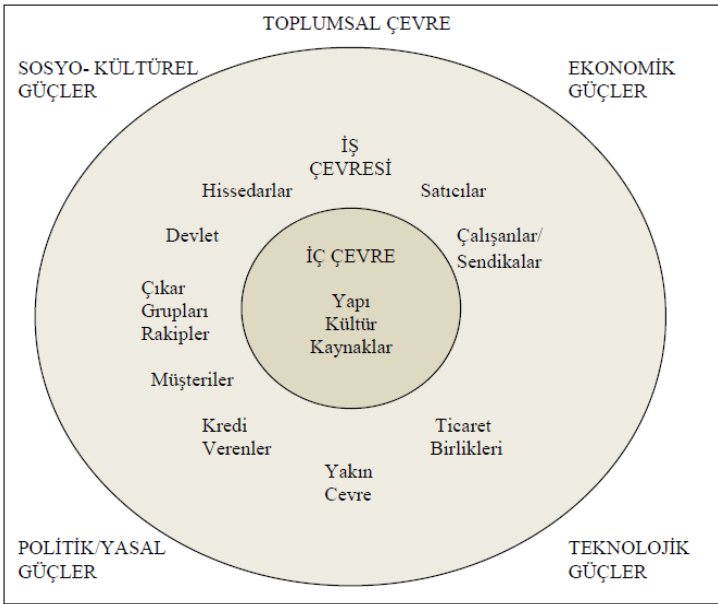
Sosyal sorumluluğun dezavantajları ise şu şekilde sıralanabilir (Öztürk, 2013: 23):

- a) İşletmelerin gerçekleştirdikleri sosyal faaliyetler sonucunda karşılaşılan maliyetler ürün fiyatlarına yansır ve bu durum pazar kaybına yol açabilir.
- b) İşletmeler uygulayacakları sosyal faaliyetler için ilgili yeni çalışanlara ihtiyaç duyabilir ve yeni istihdam maliyeti ortaya çıkabilir.
- c) İşletme sahiplerinin, ortaklarının veya yöneticilerinin sosyal sorumluluk ile ilgili konular üzerine fazla yoğunlaşması ile işletmenin ana amaçlarından kopulabilir.

1.13. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları

Bir toplumda ortaya çıkan ve çözüm bekleyen birçok sorun ve yerine getirilmesi gereken sosyal görevler bulunmaktadır. İşletmelerin hangi sorunlarla ne ölçüde ilgilenecekleri ise işletmelerin yapıları, ölçekleri, değerleri ve faaliyet gösterdikleri toplumun beklentileri ile ilgili olarak değişkenlik göstermektedir (Durmaz, 2010: 11).

Sosyal sorumluluk alanlarının belirlenmesi, işletmeleri çözmeye çalışacakları sosyal sorunlar ile ilgili olarak yönlendirirken işletme kaynaklarının doğru ve etkin kullanımı için de gereklidir (Akyar, 2008: 27)

Şekil 7: Sosyal Sorumluluk Alanlarını Etkileyen Faktörler

Kaynak: (Akyar, 2008: 27).

İşletmelerin başlıca sosyal sorumluluk alanlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ekolojik çevreye yönelik sorumlulukları
- Faaliyet gösterdikleri topluma yönelik sorumlulukları
- İşletme faaliyetlerinin yürütülmesini sağlayan çalışanlara yönelik sorumlulukları
- Hissedarlara yönelik sorumlulukları
- Müşterilere yönelik sorumlulukları
- Üretim için gerekli maddelerin teminini sağladıkları tedarikçilere yönelik sorumlulukları
- Piyasada rekabet içinde buldukları diğer işletmelere yönelik sorumlulukları
- Devlete karşı sorumlulukları

1.13.1. Ekolojik Çevreye Karşı Sorumluluk

Canlı türlerinin birbirleri ve doğal çevreleri ile olan etkileşim ve ilişkilerini inceleyen bilim dalı ekoloji olarak ifade edilmektedir. Dünya üzerinde var olan doğal kaynaklar insanoğlu tarafından orantısız bir şekilde kullanılarak ve tahrip edilerek sömürülmektedir. Bu da doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır. İşletmelerin faaliyet gösterdikleri ve sürdürülebilirlikleri için büyük önem arz eden doğal çevreye yönelik sorumlulukları Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Stockholm Deklarasyonu'nda özellikle vurgulanmıştır.

Deklarasyona göre temiz, ihtiyaçlar karşısında yeterli, zgr bir çevrede yaşamak bütün insanların en temel haklarıdır. Ancak içinde yaşadıkları çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak ve gelecek nesillere en az tahribat ile aktarmak da yine insanların sorumluluğundadır (Aydemir, 2012: 47).

Çevreye ve doğaya verilen zararın kısa dönemli etkileri yaşamakta olan nesli tehdit ederken, uzun dönemli etkileri ise henüz var olmayan gelecek nesilleri etkilemektedir. Geleceğe bırakılan tahrip edilmiş bir doğal evre, dünyanın geri dönüşü olmayacak şekilde yıpranması anlamını taşımaktadır ve bu durum birçok canlı türünü olumsuz etkilemekte ve hatta varlıklarını tehdit etmektedir.

Ekolojik dengenin bozulması ile birlikte ortaya çıkan çevresel problemlerin gün geçtikçe artması yeni önlemler alınması gerektiğini göstermektedir. Günümüze kadar var olan ve giderek daha büyük boyutlara ulaşacak olan çevresel problemler şu şekilde sıralanır (Akyar, 2008: 33-34):

- Endüstrileşme nedeniyle kendini yenileyebilir ve yenileyemez kaynakların kullanımında büyük bir orantısızlık vardır.
- Hammadde olarak yoğun kullanımları nedeniyle ağaç ve bitki türleri gittikçe azalmaktadır.
- Ağaç ve bitkiler üzerindeki yoğun tüketim ve hava kirliliği lleşmeyi arttırmaktadır.

- Yoğun tüketim ve üretim ile ortaya çıkan atıkların artması, hava, su ve toprak kirliliğini gittikçe artan bir sorun haline getirecektir
- Artan nüfus ve üretim hareketleri ile birlikte gürültü kirliliği artmaya devam etmektedir.
- Artan oranlarda fosil yakıt kullanımı beraberinde artan asit yağmurlarını getirecektir.
- Sera gazlarının artması ile birlikte küresel ısınma hızı artacaktır.
- Küresel ısınma ile iklim değişiklikleri artarak toplumsal düzenleri de bozacaktır.
- Küresel ısınma ve iklim değişiklikleri ile kuraklık, fırtına ve hortunlar, sel baskınları gibi doğal hava olayları artış göstermektedir.
- Küresel ısınma ile birlikte buzullarda erimeler arttığı için deniz seviyeleri önemli ölçüde yükselmektedir
- İklim değişiklikleri ve nem dengesinin bozulması ile orman yangınlarıyla karşılaşma ihtimali artmaktadır.
- İnsan sağlığı üzerinde tahribatı fazla olan ve hatta ölümlerle sonuçlanabilen hastalıkların oranı artmaktadır.
- Kullanılabilir su bulmak sıkıntı haline gelirken içmek için kullanılacak sağlıklı sulara ulaşmak da büyük bir problemdir.
- İnsanların ve işletmelerin atıkları ile doğal çevrenin hızla kirlenmesi ve avlanma konusunda kuralları dikkate almamak gibi nedenlerle biyolojik canlı türleri çeşitliliği gittikçe azalmaktadır.

- Kaçak ve önceden programlanmamış yapılaşma ve şehirleşme ile hem çevre kirliliği artmakta hem de doğal çevre tahribatı sürekli artış göstermektedir.
- Toprakların “milli koruma” altına alınmaması ve bakımsızlık nedeniyle doğal çevre tahribatı kaçınılmaz olmuştur.

İşletmelerin çevreye olumlu katkı sağlayacak faaliyetler gerçekleştirmesi, toplumun da bu konuda bilinçlenmesine yardımcı olması, doğaya ve çevreye karşı sorumluluklarının kapsamında yer alır. İşletmeler açısından üretim aşamalarında doğal çevre tahribatı ve kirliliğini azaltmaya ve engellemeye yardım edecek, doğal çevreye ve biyolojik çeşitliliğe zarar vermeyecek çevre koruyucu geri dönüşüm özelliğine sahip malzemeler kullanmak da sorumluluk olarak değerlendirilebilir. Çevreye verilen zararın en büyük etkisini genellikle, bu etkiyle baş etmesi en az mümkün olan insanlar yaşamaktadır. Çok uzak gibi görünen bölgelerde bile çevre bozulması, insanlığa çok pahalıya mal olmaktadır. Bu saptama, 21.yy.’da dünyanın çevresel ve iklimsel bozulmasında büyük payı olan işletmelere ne derece önemli bir sorumluluk yüklendiğini ve iş ahlakı kriterlerinin, yeniden bir ekolojik etik oluşturulacak şekilde düşünülmesinin aciliyetini ifade etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma hedefi, bireysel çabalardan ziyade, örgütsel işbirlikleri ile ulaşılabilecek bir hedeftir. Bu çerçevede, işletmelere büyük sorumluluklar düşmektedir (Doğan, 2007: 18).

İşletmelerin ekolojik düzeni korumak üzere sahip oldukları sorumluluklara kısaca değinilecek olursa bunlar beş ana başlık olarak:

- a) Hava kirliliğini önlemek
- b) Toprak kirliliğini önlemek
- c) Su kirliliğini önlemek
- d) Ekolojik dengeyi korumak
- e) Çevreyle uyumlu teknolojiler kullanmak

şeklinde sıralanabilir (Yılmaz, 2010: 110).

1.13.2. Sosyal Çevreye Karşı Sorumluluk

İşletmeler içinde faaliyet gösterdikleri toplumun her düzeyi ile ilişki içerisindeyler. İlk aşamada, işletme etkin ve etik olarak mal ve hizmet üretmek yoluyla temel görevini yerine getirerek, direkt veya dolaylı olarak iş yaratarak, âdil ücret ve yardımlar sağlayarak ve vergilerini düzenli ödeyerek topluma hizmet eder. Ayrıca yerel düzeyde yardım faaliyetlerini desteklemek gibi ticari başarısını arttıracak çeşitli uygulamaları destekleyerek de topluma hizmet edebilir. Sosyal yatırım amacıyla işletmeler sosyal problemlerin çözümüne ilişkin konularda toplum kuruluşlarıyla birlikte faaliyet gösterebilir, eğitime katkı sağlayabilirler. Bu şekilde topluma karşı sorumluluğunu yerine getirirken işletme imajını da yükseltebilir (Kağncıoğlu, 2007: 25-26).

İşletmelerin esas faaliyet amacı kar elde etmek ve sürdürülebilirliklerini sağlamaktır. Günümüzde işletmelerin bu

amaçlara ulaşmaları bilinçlenen tüketici kesimi ve toplum ile birlikte finansal boyutun ötesine taşınmıştır. İşletmelerin toplum tarafından kabul görerek satış artırabilmeleri, rekabet avantajı sağlayabilmeleri işletmelerin toplumsal konularda ne kadar duyarlı oldukları ve sorunlar karşısında ne kadar etkin rol oynadıkları ile ilgili olarak değişkenlik göstermektedir. Aksi durumda tüketici boykotları ile karşılaşabilmekte ve toplumsal itibarı zedelenmektedir. Bu nedenle Pazar payında da düşüş yaşanabilmektedir (Aydemir, 2012: 49).

Modern sorumluluk anlayışı ile birlikte işletmelerin temel sorumluluklarından biri, toplumun beklenti ve değerlerine, toplumsal kurallara dikkat ederek faaliyette bulunmaktadır. İşletmelerin içinde faaliyet sürdürdükleri toplumun refahı için yeni istihdam yaratmaları, toplumsal fayda sağlayacak alanları desteklemeleri gerekmektedir (Taşlıyan, 2012: 38)

İşletmeler, sosyal sorumluluğunu yerine getirerek mal ve hizmet arz edilen tüketicilere değer verdiği yönünde sinyaller göndermektedir. Sosyal sorumluluğu yüksek olan işletmelerin, mal ve hizmet tüketimine ilişkin tüketici tercihlerini ve tüketicilerin diğer tüketim tercihlerini kendi lehine çevirebildikleri görülmektedir. Eğer tüketiciler, daha çok sosyal sorumlu ürün için ilave ödeme yapmaya gönüllüyse, bu durumda işletmeler temel kâr maksimizasyonunu gerçekleştirmek için yeni bir gayret içine girmeyeceklerdir. Çünkü bu konuda işletmelere uzun

dönemde sosyal sorumluluk bir araç gibi hizmet edecektir (Bakırtaş, 2005: 49).

İşletmeler bazı konularda gösterdikleri etkinlikler ile toplumun beğeni ve desteğini kazanırlar. Bu konular şu şekilde sıralanır (Akyar, 2008: 32):

- a) Toplumda olumsuz şartlarda yaşayan, sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak sıkıntıda olan bireylere yönelik ilginin artması ile toplumun acil ihtiyaçlarının karşılanması.
- b) Kamuya yönelik yatırımları artırarak (hastane, okul, spor tesisi vb.) toplumsal refahı artırmak.
- c) Toplumun eğitim ve gelişmişlik düzeyini artırabilmek için okul ve yurt binalarını artırmak. Aynı zamanda burs ve staj imkanları ile eğitime ilgiyi artırmak.
- d) İnsan hakları konusunda çalışmalara katılarak bu konunun tüm toplumlarca önemsenmesini sağlamak.
- e) Sponsorluk faaliyetleri ile kültür-sanat etkinliklerinin artmasını sağlamak. Bu şekilde toplumsal kültürün artmasına katkıda bulunmak.

Bireyler ve toplumlar işletmelerin toplum sağlığı için yaptığı sorumlulukları takdirle karşılarken işletme sürdürülebilirliği için de gereklilik olarak görmektedir. İşletmeler sosyal sorumluluk uygulamaları ve toplum sağlığı ile ilgili projeler ile toplumda olumlu

bir imaj yaratacaktır. Bu durum, işletmeyi toplum açısından değerli kılarken çalışanlar açısından de cazip bir hale getirecektir (Akhüseyinoğlu, 2010: 24).

1.13.3. Çalışanlara Karşı Sorumluluk

Çalışanlar, bir işletmenin ana üretim unsurlarından birisi olması nedeniyle işletmenin gelişmesinde de önemli bir role sahiptirler. Çalışma şartlarının iş görenlere uygun bir şekilde düzenlenmesi ve çalışanlar arası adalet ve eşitliğin sağlanması gerekmektedir (Doğan, 2007: 18). İşletmelerin amaçlarına ulaşmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri çalışanlarıdır. Bu nedenle çalışanlarının beklentilerini göz önünde bulunduran politikalar benimsemeleri ve çalışanlara yönelik sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunmaları işletme sürdürülebilirliğinde önemli bir unsurdur. Küreselleşmenin de etkisi ile çalışanlar artık sadece maaş iyileştirmeleri gibi iktisadi unsurla ile tatmin olmamaktadır. Çalışanlar çalışma koşullarının iyileştirilmesi, somut kariyer planlamaları olması, fikirlerini işverenler ile paylaşabilme gibi daha soyut kavramlarla da motive olmaktadır. Bu doğrultuda çalışan sadakati ve verimliliği isteyen işletmeler, çalışanlarına yönelik iktisadi ve sosyal iyileştirmelere giderek çalışan beklentilerini karşılamaya özen göstermelidirler. (Akyar, 2008: 27).

İşletmelerin çalışanlarına karşı sorumluluklarını genel olarak şu şekilde sıralamak mümkündür (Bakırtaş, 2005: 45-46):

•İşletmeler istihdam ettikleri çalışanlarına çalışma koşulları ve yaptıkları işlerin niteliklerine göre uygun ücret ödemelidir. İşletmeler sadece kendi işletmeleri içinde niteliği ve zorluğu itibarıyla aynı tip işe aynı miktarda ücret uygulaması tek başına ücrette adalet ilkesinin gerçekleşmesi için yeterli değildir. Bu işletmenin çalışanlarına karşı sosyal sorumluluklarının sadece bir parçasıdır. İşletmenin aynı işkolundaki ve faaliyette bulunduğu bölgedeki diğer işletmelerde ödenen ücretten aşağı olmamak koşuluyla çalışanlarına ücret adı altında ödeme yapması gerekmektedir. Bu da işletmenin adil ücrete ilişkin sosyal sorumluluğunun diğer parçasıdır.

•İşletmelerin çalışanlarına karşı bir diğer sosyal sorumluluğu; çalışanların fizyolojik ve psikolojik olarak sıkıntı yaşamayacakları ve kendilerini güvende hissedebilecekleri çalışma ortamı sağlamaktır. Çalışanlara yönelik iş güvenliği ile ilgili eğitimleri verilmesi ve çalışanların işleriyle ilgili donanım kazanmalarının sağlanması bu konuda yapılabilecek çalışmalar arasındadır.

•İşe alımlarda cinsel ayrımcılık yapmamak işletmenin çalışanlarına karşı sosyal sorumluluklarından bir diğeridir. Ayrıca işletmelerin ayrımcılığı bayanlar arasında da yaptığı gözlenmektedir. İşletmeler işe alımlarda sadece fiziki görünüm ya da güzellik kriterine göre hareket etmemeli, aynı eğitim ve

niteliğe sahip çalışanlar arasında, kadın çalışanlara aynı koşullara sahip olmasına karşın daha düşük ücret ödememelidir.

- İşletmelerde çalışanların alınacak kararlara ilişkin fikirlerinin alınması, çalışan katılımı ile ilgili önemli bir harekettir. Bu şekilde hem çalışanlara fikirlerinin önemli olduğu hissettirilerek katılımı sağlanır hem de işletme faaliyet kararlarında iş gören görüşleri de alınarak değerlendirilmiş olur. Çalışanlar bu şekilde kendi çalışma koşulları ile ilgili de söz sahibi olabilmektedir.

- İşletmelerin çalışanlarının işlerinde ilerleme aşamalarında adil davranmaları, terfide çalışanların başarısını değerlendirmesi ve eşit yükselme fırsatları sağlamak da işletmenin sosyal sorumluluğudur. İşyerlerinde terfide kıdem önemli bir ölçüt olmasına karşın, tek ölçüt olarak dikkate alınmamalıdır. İşletme, görevlendirme ve terfide çalışanların yetenek ve verimliliklerini göz önüne almak suretiyle çalışanlarının başarısını ödüllendirmiş ve yükselmede adaletli davranmış olmaktadır.

- İşletmelerin çalışanlarının sendika kurarak ya da sendikalara katılarak toplu faaliyetlerde bulunmalarına mani olmamaları da çalışanlara ve iç çevresine yönelik sosyal sorumlulukları arasında yer alır.

- İşletmeler çalışanlarının iş ile ilgili eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda da sorumludurlar. Bu doğrultuda işletmeler çalışanların iş ile ilgili kendilerini geliştirebilmeleri için uygun

öğrenme koşulları sağlayarak eğitimler düzenlenmeli, çalışanların gelişimlerine katkıda bulunmalıdırlar.

Ayrıca:

- Çalışanın işe uyumu
- İş ile çalışan arasında uyum sağlanması
- Çalışma ortamının fiziki ve psikolojik açıdan çalışanların kendilerini iyi ve güvende hissedebilecekleri şekilde düzenlenmesi
- Çalışanlara iş yerine ulaşım ve eve dönüş konusunda servis aracı sağlama
- İş kazalarını ve meslek hastalıklarını önleme
- Çocukların çalıştırılmaması
- Çalışanların mobbinge maruz kalmasının önlenmesi

gibi konular da işletmelerin çalışanlarına karşı olan sorumlulukları kapsamında ele alınabilir (Yılmaz, 2010: 109).

1.13.4. Hissedarlara Karşı Sorumluluk

İşletmeler kuruluş aşamasında işletme sahiplerince sağlanan belirli miktarda bir işletme sermayesi ile kurulurlar. Bu sermaye haklarından dolayı bu özel veya tüzel kişilerin işletme üzerinde tasarruf hakları vardır. İşletmenin ne tür faaliyetlerde bulunacağı, işletmeyi kimin yöneteceği, kapasitesinin ne olacağı ve çalışanların durumu ile ilgili kararların alınmasında yetki sahibidirler. Eğer işletme bizzat

sahipler tarafından yönetilmiyor, profesyonel yöneticiler eliyle yönetiliyor ise bu yöneticilerin ve iş yerinde çalışan tüm personelin belli oranlarda sahiplere karşı sorumlulukları vardır. Sahipler işletmenin varlık gayesini ortaya koyan kişilerdir. İşletme onların izni olmadan o amaçtan sapmamalıdır. Yönetim, her bir hissedarın haklarını korumakla hukuken sorumludur. Çok ortaklı ve sermayesi halka açık işletmelerin sahiplerinin haklarını korumak konusunda devlet taraftır ve yönetimlere mükellefiyetler yüklemiştir (Akyar, 2008: 30)

Alınan kararlarda ve işletme ile ilgili faaliyetlerde hissedarların ve sermaye sahiplerinin beklentilerinin karşılanması önemlidir. İşletmenin faaliyet amaçları doğrultusunda en önemli sorumluluklarından biri iş ortaklarına yani sermayedarlara yönelik kârlı olmaları gerekliliğidir. Ortaklar sermaye sağladıkları işletmelerden kar elde etmek isterler. Bu nedenle işletmeler öncelikli olarak bu beklentiyi sağlamaya çabalarlar. Ancak günümüzde ortaklar sadece elde ettikleri kar ile ilgilenmemekte, bunun yanı sıra işletmeleri uygulama ve politikalarından haberdar olmayı beklemektedirler. Bu nedenle işletmeler karlılığın yanı sıra ortaklara karşı şeffaf olmak ve doğru bilgiler paylaşmakla da yükümlüdürler (Doğan, 2007: 18).

Çağdaş işletmecilik anlayışı, kişilerin edindikleri birikimlerin o kişinin şahsına ait olduğu kadar içinde yaşadığı topluma da ait olduğunu ve kişilerin birikimlerini toplum yararını gözeterek kullanmaları gerektiğini savunur. Bu nedenle işletme yönetiminde bulunana kişiler,

ortaklar tarafından sağlanan sermayeleri kullanırken emanetçi sıfatında olduklarının bilincinde hareket etmelidirler. (Kağnıcıoğlu, 2007: 24).

Modern işletme yaklaşımına göre işletme yönetiminin ortak ve hissedarlara yönelik sorumlulukları şu şekilde sıralanır (Bakırtaş, 2005: 43):

- İşletme mali nitelikli hesapların eksiksiz ve doğru bir şekilde kaydedilmesi,
- İşletmenin elde ettiği kâr veya zararın doğru hesaplanması,
- İşletmelerin yeni yatırımlar için kullanmak adına hissedarlara elde edilen kârı eksik olarak göstermemeleri,
- İşletme stratejileri ve politikaları ile ilgili hissedarlara doğru bilgilerin eksiksiz olarak verilmesi

şeklinde sıralanabilir. Hissedarlara yönelik sorumlulukların ifasında en önemli rollerden biri muhasebe birimine düşmektedir. Muhasebe birimi hazırlayacağı eksiksiz raporlar ile bu sorumluluğunu en uygun şekilde yerine getirmelidir.

1.13.5. Müşterilere Karşı Sorumluluk

Piyasa ekonomilerinde müşteri unsuru işletme sürdürülebilirliği ve başarısı için en önemli unsurlardandır. Müşterilerin işletmelerden edindikleri mal ve hizmetlerin beklentilerini tam olarak karşılaması, aralarındaki etkileşim için çok önemlidir. Ancak sunulan ürün ve hizmetin müşteri beklentisini karşılaması, söz konusu ürün ve hizmetin

fiyatı, kalitesi, satış ve sonrası servisi gibi birçok unsurdan etkilenmektedir. Tüketicinin gücünün gün geçtikçe artması ve buna bağlı olarak işletmenin sorumlu ve etik davranması işletmenin rekabet avantajına sahip olmasını sağlamaktadır (Kağncıoğlu, 2007: 25-26).

İşletmelerin müşterilerine karşı sosyal sorumlulukları arasında şunlar yer almaktadır (Kozanlıoğlu, 2010: 32):

- Müşterinin istek ve ihtiyacı doğrultusunda mal ve hizmet üretmek.
- Müşterilere zarar vermeyecek mal ve hizmet üretmek.
- Müşteriyi yanıltıcı ve aldatıcı bilgiler kullanmamak.
- Yüksek kaliteli ve uygun fiyatlı ürünler üretmek.

İşletmeler ürettikleri mamul ve hizmetleri müşterilerinin talep ve beklentilerine uygun tasarlamak zorundadırlar. Bunu yaparken mamul ve hizmetlerinin müşterilerine zarar vermeyecek, sağlıklı, güvenli ve kaliteli olmasına özen göstermelidirler. İçinde buldukları rekabet ortamında işletmeler ancak ve ancak müşterilerinin tatmini ve memnuniyetleriyle rakiplerinin önüne geçebilmektedirler. Müşteri memnuniyeti ve tatminini sağlayan unsur ise, müşterilerin o işletme hakkında geliştirdiği olumlu fikirlerdir. Müşterilerin işletmeye güvenmeleri, kendilerini aldatmayacağını ve sadece kar amacı gütmeyeceğini düşünmeleri gibi algıların oluşturulmasıyla sağlanabilir (Alparslan, 2012: 21).

Müşterilerin çeşitli yönlerden korunmasına yönelik düzenlenen 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Tüketici Haklarını Koruma Yasası'nın kabul edilmesiyle satılan ürünlerin müşterilere zarar vermemesi, reklamlarda tanıtılan ürünlerin reklamda gösterildiği gibi olması, satın alınacak ürünlerin fiyatının satın almayı olanaksız kılacak kadar yüksek olmaması ve bu ürünlerin işletmelerin garantisi altında olması sağlanmıştır. Yasal düzenlemelerin yapılması, müşterinin bilinçlenmesi ve işletmelerin sosyal sorumluluk taşıması durumunda, müşterilerden oluşan toplumun huzur ve güveninin artacağı söylenebilir (Bakırtaş, 2005: 48).

1.13.6. Tedarikçilere Karşı Sorumluluk

İşletmelerin birer açık sistem olması sebebiyle faaliyetlerini başarıyla yerine getirebilmeleri için toplum içerisinde bulunan diğer işletmelerle ilişki kurmak zorundadırlar. İşletmelerin ilişki içinde olduğu ve kâr amacı güden diğer işletmeleri ikiye ayırmak mümkündür. Bunlar; tedarikçiler ve rakiplerdir. Bütün işletmeler faaliyetlerini devam ettirebilmek için tedarikçi işletmelere ihtiyaç duyar (Bakırtaş, 2005: 52). Tedarikçi kavramını yalnızca işletmeye mal ve hizmet sağlayan işletmeler ile sınırlandırmak eksik olacaktır. İşletmenin sürdürülebilirliği için ihtiyaç duyduğu birçok hizmeti sağlayan diğer işletmeler tedarikçi kapsamında değerlendirilebilir. Bunlar arasında işletmeye sigorta hizmeti sunan, güvenlik hizmeti sağlayan, işletme için

eğitilmiş çalışan sağlayan kurum, kuruluş ve okullar yer almaktadır (Doğan, 2007: 18).

Tedarikçiler, mal ve hizmet sağlayıcılarıdır. Bu yzden işletmeler için önem teşkil ederler. İşletmeler ve mal/hizmet sağlayıcı taşeron kurumlar arasındaki ilişkinin olumlu yönde seyretmesi ve saygı çerçevesinde şekillenmesi işletmeler için büyük önem arz eder. Bu doğrultuda dikkat edilmesi gereken sorumluluk ilkeleri şu şekildedir (Kozanlıoğlu, 2010: 34):

- İşletmelerde taşeronları da ilgilendiren (fiyatlandırma, ruhsatlandırma ve satış hakları) tüm süreç ve uygulamalarda adil ve dürüst olunması.
- İşletmelerin önemli bir kolu olan tedarikçiler ile istikrarlı bir ilişki temeli sağlaması.
- İşletmelerin tedarikçileri ile bilgi paylaşımı yaparak tedarikçilerin faaliyet süreçlerine uyumlarının sağlanması.
- Tedarikçi işletmelere yapılacak ödemelerin anlaşma koşullarına uygun olarak zamanında yapılmasıdır.

1.13.7. Rakiplere Karşı Sorumluluk

Mal ve hizmetlerin artık sınırlar olmaksızın dolaşabildiği günümüz dünyasında üretilen mal ve hizmet sektöründe tekel olmak neredeyse imkansızdır. Hangi sektörde üretim yapılırsa yapılsın benzer mal ve hizmetlerin başka üreticilerinin de olması kaçınılmaz bir

olgudur. Aynı sektörde benzer mal ve hizmet üreten işletmeler, birbirleri için rakip işletmeler olarak adlandırılırlar. İşletmeler rekabet ortamı içerisinde rakiplerine fark yaratabilmek için sürekli bir mücadele içinde olurlar, rakiplere karşı sosyal sorumluluklar da bu mücadele sırasında yapmaları gereken ya da kaçınmaları gereken durumları gösterir. Haksız rekabet yapmamak, rakibi karalayıcı reklamdan kaçınmak, rakibin bilgi ve belgelerini gizli ve uygunsuz yollardan temin etmeye çalışmamak rakiplere karşı sosyal sorumluluklardan bazılarıdır (Alparlan, 2012: 22).

Teknolojinin gelişmesi ve internet gibi kaynakların iş hayatında aktif olarak kullanılması toplumlar ve işletmeler arasında var olan fiziki sınırları ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle işletmeler daha yoğun bir rekabet ortamına maruz kalmaktadır. İşletmelerin bu yoğun rekabet ortamında kazanma hırsı ile tekelleşme yoluna gitmeye çalışmaları, rakiplere yönelik olumsuz uygulamalara yönelmeleri gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Oluşabilecek olumsuz rekabet koşullarını önlemek adına da işletmelere ve topluma düşen sorumluluklar bulunmaktadır (Doğan, 2007: 18).

Bir kurumun rakiplerine karşı sosyal sorumlulukları şu şekilde sıralanabilir (Coşkun, 2010: 85):

- a) Haksız ve yıkıcı rekabetten uzak durmak, rakiplerin karalanmasından kaçınmak,
- b) Fikri ve sınai haklara saygı duyarak korunmalarını sağlamak,

- c) İş ahlakına ve etik kurallara uymayan yol ve yöntemlerle işletmeler arası bilgi akışının önüne geçmek (endüstri casusluğu),
- d) İleri teknoloji gerektiren ürünlerde bilgi casusluğu yapmaktan kaçınmak,
- e) Tekelleşme ile rakipleri piyasadan çıkararak müşterilerin mal ve hizmetlere daha yüksek fiyat ile ulaşmalarına neden olmaktan kaçınmak.

1.13.8. Devlete Karşı Sorumluluk

İşletmelerin faaliyet gösterdikleri ülkelerde devlete karşı çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumlulukların bir kısmı yasalar kaynaklı (zorlayıcı) olabildiği gibi işletmelerin gönüllülük esasına dayalı sorumlulukları da olabilmektedir. Devletler yasal çerçeveler içerisinde, kurumların elde ettikleri kazançlardan vergi almaktadırlar. Bu anlamda kurumların sorumluluğu yasalara uymak, yolsuzluk ve usulsüzlük yapmamak suretiyle vergi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmektir. İstihdam alanları yaratmak, kamusal alanlara yatırım yapmak ve devlet eliyle yürütülen projelere katkı sağlamak gibi sorumluluklar da işletmelerin gönüllülük esasına dayalı sorumluluklarındandır (Alparslan, 2012: 23).

Devlet ile işletmeler arasındaki ilişkide devlet, adil rekabet ortamını sağlayan önemli bir unsurdur. Aynı zamanda kurallara uymayan işletmelere müdahale eden bir hakem konumundadır. Devletin alabileceği bir takım kuralların da yine işletme stratejileri

üzerinde büyük bir etkisi vardır. İşletmelerin devlete karşı başlıca sorumlulukları (Doğan, 2007: 18):

- a) Yeni istihdam imkânı yaratmak için gerekli proje ve planlar oluşturulması,
- b) Vergilerin zamanında ve eksiksiz ödenmesine özen gösterilmesi,
- c) Devletin koymuş olduğu genel yasalara ve iş yasalarına bağlı kalarak faaliyetlerini gerçekleştirmesi,

şeklinde sıralanabilir.

1.14. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Lehindeki ve Aleyhindeki Görüşler

KSS kavramının ortaya çıkışından itibaren bu uygulamanın savunucuları ve karşıtları tarafından farklı görüşler ortaya atılmıştır. Temel görüşler tablo 3’te özetlenmektedir.

Tablo 3: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Lehinde ve Aleyhinde Görüşler

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Lehinde Görüşler	Kurumsal Sosyal Sorumluluk Aleyhinde Görüşler
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kurumsal gücü sorumluluk ile dengeler ➤ Hükümet kaynaklı düzenlemeleri azaltır ➤ Uzun vadeli kârlılığı destekler ➤ Paydaşların değişken taleplerine cevap verir ➤ İş kaynaklı sosyal problemleri düzeltir veya oluşmasını engeller	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ekonomik verimliliği ve kârı düşürür ➤ Rakipler arasında eşit olmayan maliyet yükü oluşur ➤ Gizli maliyetlerin paydaşlara yansımaya neden olur ➤ Gerekli sosyal yeti hususunda eksiklikler yaşanabilir ➤ Sorumluluğu kişiler yerine işletme üzerine verir

Kaynak: (Kaşlı, 2011: 36).

Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarındaki artış ve bu konunun yaygınlaşması üzerine bu konu lehindeki ve aleyhindeki görüşler de derinleşmiş ve kapsamı genişlemiştir.

1.14.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Lehinde Olan Görüşler

İşletmenin sosyal sorumluluklarının lehinde olan görüşler kısaca şu şekilde sıralanabilir (Doğan, 2007: 38):

- Modern işletmelerin artışı, beraberinde birçok sosyal problemin doğmasına neden olabilir. Bu yüzden, iş dünyasının bu problemlere dikkat çekmesi ve bu konuda sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir.
- İşletmelerin toplumsal ihtiyaçları karşılayan organizasyonlar olmaları ve toplumun beklentilerinin de sürekli değişmesi nedeniyle, işletmelerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için ortaya çıkan bu beklentilere daha çok ilgi göstermeleri gerekmektedir.
- İşletmenin faaliyette bulunduğu çevrenin yaşam standartlarını ve refahını yükseltmesi, toplum ve işletme arasındaki bağın güçlenerek işletme lehine gelişmesini sağlayacaktır.
- İmaj kavramı, sosyal sorumluluk bilinci ile gerçekleştirildiği takdirde, işletmelerin toplumun gözündeki imajlarının yükseltilmesi sağlanacaktır.
- İşletmelerin sosyal sorumluluk bilinciyle faaliyet sürdürmeleri, yoğun devlet müdahaleleri ve düzenlemeleri ile karşılaşmalarını önleyecektir

- Toplumun sosyal ve kültürel normlarında meydana gelen değişime göre hareket etmek, işletmeler için gereklilik ve hatta zorunluluktur.

1.14.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Aleyhinde Olan Görüşler

İşletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının aleyhinde olan görüşler ise kısaca şu şekilde sıralanabilir (Doğan, 2007: 40):

- İşletmeler, amaçları doğrultusunda ellerindeki kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanarak maliyet artırıcı faktörlerden kaçınmalıdır.
- Adam Smith ve Milton Friedman tarafından ortaya konulan “*kârın maksimizasyonu*” yaklaşımına göre, işletme yönetimindeki kişiler işletme maliyetlerini düşürerek kârı maksimize ettiğinde hissedarlara ve topluma karşı sorumluluğunu yerine yetirmiş olur. Piyasaları düzenleyen “*görünmez el*” ile işletmeler uzun vadede kar maksimizasyonu ile birlikte maliyet düşürmeye de yönelir. Bu şekilde fiyatlar da düşerek toplumsal bir etki oluşur. Yani işletmelerden beklenen kendi kar maksimizasyonları ve maliyet düşürmeleri ile ilgilenmeleridir. Bu şekilde düşen fiyatlar da toplumsal sorumluluğu sağlayacaktır.

- İşletmelerin toplumu ilgilendiren sosyal sorunlarla ilgilenmeleri işletme faaliyetleri için iktisadi açıdan uygun karşılanmaz.
- İşletmeler, asıl kuruluş amaçları doğrultusunda sermayedarlarına karşı sorumluluklarını yerine getirebilmek için yalnızca kâr elde etmeye odaklanmalıdırlar.
- İşletmelerin toplum için gerçekleştirecekleri faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkacak olan maliyet yine toplum tarafından karşılanmalıdır. Çünkü bu faaliyetlerin ekonomik bir anlamı bulunmamaktadır.
- İşletmelerin belli bir kuruluş amacı ve faaliyet alanı vardır. Bu alanın dışında bir uygulamada bulunmasını beklemek işletmeler açısından doğru değildir. Yasal olarak bir sınırlama çizilmeden işletmelerden sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunmaları beklenmemelidir.
- İşletmeler asıl faaliyet alanlarının dışında sorumluluk uygulamalarına fazla yönelirlerse kendi karlılık ve verimliliklerini olumsuz etkilerler. Bunun sonucunda toplumun ekonomik ve sosyal gelişimi de olumsuz etkilenir.

Genel itibari ile bakıldığında kurumsal sosyal sorumluluğun aleyhinde olan görüşler kâr maksimizasyonuna odaklanan tarafların fikirlerini yansıtmaktadır.

1.15. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İşletmelere Sağladığı Faydalar

Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları, günümüz ekonomilerinde faaliyet gösteren işletmeler için neredeyse olmazsa olmaz bir unsur haline gelmeye başlamıştır. Küreselleşme, bilgi çağının etkileri ve bilinçlenen tüketiciler bu durumun temel nedenleri arasında gösterilebilir. Ayrıca işletmelerin devamlılıklarının yegâne unsuru olan topluma karşı vefalı davranma ve iyi niyetliliklerini gösterme isteklerini de bu nedenlere eklemek mümkündür. Bahsi geçen tüm bu nedenlerden dolayı kurumsal sosyal sorumluluk, artık her sektörün vazgeçilmez ve gittikçe önemi artan unsurlarından biri haline gelmiştir.

Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarından bahsederken genel algı işletmeler için bir yaptırım olduğu üzerine yoğunlaşabilmektedir. Ancak aslına bakılacak olduğunda bu uygulamalar ile işletmeler her ne kadar topluma ve çevreye olan borçlarını yerine getiriyor olsalar da, kendileri de avantaj sağlamaktadırlar. Yani kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları özünde iki tarafı da ilgilendiren ve iki tarafa da fayda sağlayan uygulamalardır.

Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının işletmelere sağladığı faydalara değinecek olursak şu şekilde sıralamak mümkündür (Özgüç, 2005: 13);

•İşletmeler tarafından uygulanan sorumluluk uygulamaları, çalışanların işleme karşı güven ve sadakatini artırarak bağlılık oluşturmaktadır. Bu şekilde çalışan devir hızı düşerek mali avantaj sağlanırken çalışan motivasyonları artarak verimliliği de olumlu etkilemektedir. ABD’de bulunan Kurumsal Vatandaşlık Merkezi tarafından yapılan bir çalışma, işletme çalışanlarının işletme imaj ve itibarıyla ilgili görüşlerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda bulgular, çalışanların %84’ünün işletme imajına önem verdiklerini göstermiştir.

•Yapılan araştırmalar sonucunda işletmelerin uyguladığı kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin işletmelerin risk durumlarını azaltarak yatırım getirilerini artırdığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda işletmelerin piyasa değerleri de artış göstermektedir.

•Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının işletmelerin müşteriler tarafından daha fazla tercih edilmelerini sağladığı ABD’de yapılan bir araştırma ile ortaya konmuştur. Çalışmaya göre müşterilerden %80’i kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunan işletmelere daha fazla güvenmektedir.

•Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları ile ilgili performans değerleri ile işletmelerin mali performansları arasında olumlu bir ilişki vardır. Kurumsal sosyal sorumluluk performansı yüksek

olan işletmelerin mali performanslarının da yüksek olduğu yapılan araştırmalar ile tespit edilmiştir.

- İşletmelerin uyguladıkları sosyal sorumluluk uygulamaları sonucunda aldığı tedbirler ile işletme tasarrufu sağlanmakta ve maliyetleri dūřmektedir (Aydemir, 2012: 43).

- Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarında bulunan işletmeler sorumluluk konularında daha hassas olan yatırımcıları çekerek mali avantaj elde etmektedir (Yılmaz, 2009: 33).

Sonuç olarak işletmeler tarafından kurumsal sosyal sorumluluklarını ifa etmek için gerçekteştirilen faaliyetler, orta ve uzun vadede hem bu faaliyetleri gerçekteştiren işletmelere hem de içinde faaliyet gösterdikleri topluma büyük yarar sağladıkları için günden güne önem kazanmaktadır. Özellikle işletmelerin sürdürülebilirlikleri açısından önemli unsurlardan birisi haline gelmiştir. İşletmeler hem topluma olan görevlerini yerine getirmek hem de topluma sağlanan faydalardan yararlanarak avantaj elde etmek için kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarına yönelmelidirler.

BÖLÜM 2

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI

Toplumsal yapı içerisinde tüzel kişilikleri ile varlık sürdüren işletmelerin sosyal sorumluluklarını ifa edebilmek için gerçekleştirdikleri, iktisadi, sosyal ve doğal çevreyi ilgilendiren birçok faaliyeti bulunmaktadır. İşletmeler bu faaliyetlerini hem sorumluluklarının ifası hem de toplum gözünde olumlu imaj yaratarak iyi ilişkiler sağlamak için gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle bu faaliyetlerinden paydaşlarını haberdar etmek isterler. Bu ise işletmelerin bu faaliyetlerini kaydederek anlaşılır, açık ve doğru bir şekilde raporlaştırmaları ile mümkün olabilmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk raporları, işletmelerin sosyal nitelikli faaliyetlerinin dönem içinde kaydedilerek dönem sonlarında raporlar halinde sunulmasıdır.

KSS raporlaması, son yirmi yıldır iş ortakları ve akademisyenleri ilgilendiren bir konu olmasına rağmen, artık yaygın olarak bilinen bir tanıma sahiptir. Trang, Robert Hugh Gray'in Corporate Social Reporting – Accounting & Accountability (1987)'den yaptığı alıntı ile KSS raporlamayı "sosyal sorumlulukların ifası için tasarlanmış bilgi sağlama süreci" olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde Perks, KSS raporlamayı "ekonomik faaliyetlerden dolayı ortaya çıkan, parayla ölçülemeyen ve toplum ya da paydaşlar tarafından üstlenilen maliyetlerin ya da faydaların açıklanması" olarak ifade eder (Trang, 2011: 11).

Günümüzde dünya üzerinde faaliyet gösteren birçok işletme finansal raporlarının yanı sıra uyguladıkları sosyal faaliyetleri de açıklayan raporlar hazırlamaktadır. Bu sosyal raporlar işletme finansal raporlarına ek olarak sunulabildiği gibi ayrı bir rapor olarak da hazırlanabilmektedir. İçerik olarak finansal olmayan faaliyetleri kapsadığından sosyal raporlar olarak da değerlendirilebilirler. İşletme iç ve dış paydaşlarına işletmeye ait finansal ve finansal olmayan bilgilerin sunulduğu raporlardır. Sosyal faaliyetlerin de raporlanması ile işletme sorumlulukları genişlemektedir (Başar ve Başar, 2006: 214).

KSS raporlaması işletmeler tarafından paydaşlara sosyal ve çevresel konularda bilgi vermek için kullanılan bir yoldur. Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, kamu bilgilendirme modeli olarak tanımlanabilir. Literatürde sosyal sorumluluk raporlaması büyük ölçüde ekonomik, sosyal ve çevresel alanlar içerisinde oluşmaktadır. İşletmelerin sosyal sorumluluk bilgilerini neden açıklamaları gerektiği hakkında geleneksel muhasebe literatüründe ortak bir görüş olmamasına rağmen, giderek artan sayıda işletme, KSS faaliyetlerini yıllık ve finansal raporlarında açıklamaktadırlar. Paydaşların baskısı bazı işletmeleri KSS faaliyetlerini açıklamayı ciddiye almaya yönlendirmiştir. ABD ve İngiltere’de kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarına yönelik yatırımların artması, bu konuda raporlama yapılmasını etkilemiştir (Yüksel, 2009: 35).

İşletmelerin KSS raporlarını çoğunlukla paydaşları ile iletişimin bir yolu olarak kullanmaları, bu iletişimin işletmeye paydaşları arasında olumlu imaj yaratmasını sağladığını göstermektedir. Ayrıca, yakın rakipleri ya da aynı piyasada faaliyet gösteren benzer işletmeler arasında farklılıklarını göstermelerini de sağlamaktadır. Bütün bu faydalarına rağmen, tüm dünyaca uyumlaştırılan ve uygulanan resmi bir KSS raporu yönetmeliği bulunmamaktadır. Sonuç olarak akademisyenler ve iş uygulayıcıları, sanayi özellikleri ve pazarlama bütçelerinin boyutu ne olursa olsun, organizasyonlar için en iyi olacak ve tüm organizasyonlarca kullanılabilir tek bir KSS raporlama modelinin oluşturulması için çalışmaktadırlar (Trang, 2011: 12).

Geleneksel muhasebe literatüründe işletmelerin finansal verilerinin yanı sıra sosyal uygulamalarını da raporlamalarına ilişkin ortak bir görüş bulunmamaktadır. Ancak küreselleşmenin etkisi ile insan ve müşteri faktörünün ekonomi üzerindeki etkisinin artmasından dolayı birçok işletme, ekonomik sürdürülebilirliklerine etki edeceğini düşünerek sosyal sorumluluk faaliyetlerini de raporlamaktadırlar (Başar ve Başar, 2006: 215).

2.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarının Tarihsel Gelişimi

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ifade olarak literatür açısından çok eski bir kavram olmamasından dolayı kurumsal sosyal sorumlulukların raporlanması da çok eskilere dayanmamaktadır. Raporlamaya ilişkin ilk adımlar 1960'lı yılların sonunda atılmış olsa da,

kullanımının yaygınlaşmaya başlaması 1980'li yılları bulmuştur. Kullanımının yaygınlaşmasında ise küreselleşmenin etkileri ön plana çıkmaktadır.

KSS raporlaması, temelinde, organizasyonun tüm alanlarında, paydaşları ile olan etkileşimlerinde kullanılmak üzere kapsamlı bir resim hazırlanması çabası ile ilgilidir (Du, 2011: 57).

Boran'ın aktarımı ile Alice ve John Tepper Marlin tarafından kaleme alınan "Sosyal Raporlamanın Kısa Tarihi" başlıklı yazıda, KSS ile ilgili ilk raporlama örneklerine 1970'li yılların başlarında rastladığı belirtilmektedir. Bugünkü rapordan oldukça uzak olan bu raporlarda sosyal sorumlulukla ilgili ilk veriler, genellikle yıllık faaliyet raporlarının içinde, kurumsal reklamların yansımaları ile birlikte yer almakta ve bunlar kurumsal performans ile ilişkilendirilmemektedir. Yazarlar, söz konusu yazıda o yıllarda örnek verilebilecek tek raporlama olarak Abt&Associates'de rastlandığını ve bu çalışmada finansal raporlama içinde ekolojik çevre ile ilgili duyarlılığın yansıtıldığını kaydetmektedirler (Boran, 2012).

1970'lerde bir dizi ülke çevresel ve sosyal raporlamayı desteklemiştir. Fransa bu konuda öncü olmuş ve 1977 yılında çıkarılan "Bilan Social Kanunu" çalışan sayısı 300 ve üzerinde olan işletmelerin çalışma ve iş imkanı oluşturarak işe alma durumlarını açıklayan çalışan raporu oluşturmalarını mecburi kılmıştır. Daha da önemlisi, hazırlanacak rapora ilişkin süreçte işçi temsilcileri ile bir araya

gelinmesi sağlanmıştır. 1980'lerde birçok işletme kalite sistemleri ve sonrasında çevresel yönetim sistemlerinin bir gereklilik olduğunu düşünmüştür. 1980'lerin sonlarında Birleşik Devletlerde zehirli atıklarla ilgili 1987 "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu", daha sonra 1990 "Kirliliği Önleme Kanunu" olarak genişletilmiş, buna cevap olarak halk baskısıyla raporlama gelişmeye başlamıştır. 1990'ların sonunda KSS ile ilgili raporlamalar çevresel raporlar tarafından etki altına alınmıştır. 2000' li yıllarda ise KSS raporlaması hızlanarak artış göstermiş ve dünyanın her yerine yayılarak uygulanmaya başlanmıştır (Yıldız, 2012: 96).

KSS raporlama olgusu, birçok farklı alandaki araştırmalar ile dikkat çekmiştir. Geçen yüzyılda işletmeler kendileri için gereksiz kabul ettikleri KSS raporlama konusuna az önem vermişlerdir. Günümüzde ise KSS algı ve farkındalığı işletmelere yalnızca faaliyetleri ile alakalı olmayan, doğal ve sosyal çevrelerini ilgilendiren konularda da sorumluluk yüklemektedir. Ayrıca birçok kuruluş müşteriler, hissedarlar, topluluklar ve diğer paydaşların organizasyon performansı ile ilgili bilgi ihtiyaçlarını finansal raporların tek başına daha fazla karşılayamayacağını görmüşlerdir. Sonuç olarak organizasyonlar, KSS raporlarını yayınlayarak işletme itibarını paydaşlara ilan etmişlerdir. Aynı olarak yayınlanan KSS raporları, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu", "Sosyal ve Çevresel Raporlar"

ya da "Sürdürülebilirlik Raporları" olarak da bilinmektedir (Trang, 2011: 11).

2.2. İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu Hazırlamasının Nedenleri

İşletmeleri sosyal sorumluluk raporlaması yapmaya iten temel üç teori bulunmaktadır. Bunlardan ilki, işletmelerin faaliyetlerine ilişkin yapacakları raporlamalar ile faaliyetlerini paydaşlara yönelik olarak meşrulaştıracaklarını ve algıları etkileyeceklerini savunan meşruluk teorisidir. İkinci teori ise bazı paydaşların ve işletme ile alakalı bilgilerden yararlanan kişi ve kurumların işletme ile ilgili alacakları kararlarda işletme finansal raporlarının dışındaki verilere de ihtiyaç duymalarından yola çıkan kararın faydalılığı teorisidir. Üçüncü teori ise işletmelerin imajlarını ve itibarlarını geliştirme ile ilgili olan işletme pazarlama ve iletişim teorisidir (Yıldız, 2012: 100).

İşletmeleri KSS alanlarında gerçekleştirdikleri faaliyetleri raporlamaya iten çeşitli faktörler bulunmaktadır. Özellikle küreselleşmenin etkisi ile işletmeler için KSS raporlaması kaçınılmaz bir hal almaya başlamıştır.

İşletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması yapma nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Yüksel, 2009: 36):

- a) İşletmelerin stratejik olarak belirledikleri hedeflere yönelik performans değerlendirme imkanı sunması,

- b) İşletmelerin çevre ile ilgili stratejileri daha kolay uygulayabilmelerini sağlaması,
- c) İşletme bünyesinde çalışanların ve yöneticilerin sosyal ve doğal çevre ile ilgili konularda bilinçlenmesinin sağlanması,
- d) İşletmelerin topluma ve paydaşlara yönelik verme istedikleri bilgi ve mesajların açık bir şekilde ifade edilmesinin sağlanması,
- e) Kurumsal sosyal sorumluluk raporları ile işletmelerin şeffaflıkları artacağından işletme kredi değerliliği de artacaktır,
- f) Çalışan sadakati ile işletme verimliliğinin artması, sosyal konulara hassasiyet ile tasarruflarda artış ve maliyetlerin düşmesi, bu şekilde toplumsal kabul görme ve toplumla ilişkinin güçlenmesidir.

2.3. Kurumsal Sosyal Sorumlulukta Üç Boyutlu Raporlama (Triple Bottom Line Reporting)

İşletmeler, küreselleşmenin beraberinde getirdiği sorumluluklar ve yaptırımlar doğrultusunda artık yalnızca finansal performanslarının raporlanmasına değil, bunun yanında sosyal ve çevresel performanslarının da raporlanmasına ve yayınlanmasına özen göstermektedir.

Menfaat sahiplerinin işletmelerin finansal veriler dışında toplumla ilgili neler yaptıklarını bilme konusunda bilinçlenmeleri ve işletmelerin sosyal faaliyetlerini de ilan ederek olumlu imaj yaratma çabaları sonucunda finansal olmayan verilerin raporlanması da

başlamıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması yabancı literatürde genellikle “Triple Bottom Line Reporting” yani “Üç Boyutlu Raporlama” ya da “Sustainability Reporting” yani “Sürdürülebilirlik Raporlaması” olarak karşımıza çıkmaktadır. İşletmelerin üç alandaki finansal nitelik taşımayan (iktisadi, çevresel ve sosyal) faaliyetlerinin raporlanması olduğundan üçlü raporlama olarak anılmaktadır. Üç boyutlu raporlama bir yandan işletmelerin bu üç alandaki faaliyetlerini kaydederken bir yandan da bu faaliyetlerin işletme performansına etkisini değerlendirmektedir (Özgüç, 2009: 4).

İlk olarak 1990’lı yıllarda ortaya çıkan ve toplumun işletmeler tarafından sosyal, çevresel ve ekonomik alanlarda gerçekleştirilen faaliyetleri de merak etmeye başlaması ile yaygınlık kazanan Üç Boyutlu Raporlama, günümüzde kullanılan ve kabul gören sosyal raporlama yaklaşımıdır (Yanık ve Türker, 2012: 298).

Yazında “Üç Boyutlu Raporlama” (Triple Bottom Line Reporting) kavramının 1990’ların ortalarına kadar uzandığı ve bu kavramın, John Elkington’un “21. Yüzyıl Ticari Faaliyetlerinin Üçlü Raporlanması” başlıklı kitabı ile ünlendiği ifade edilmektedir. Üç Boyutlu Raporlama Modeli, sürdürülebilir raporlama konusunda uluslararası bir kılavuz oluşturmak için faaliyet gösteren Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI) tarafından da önerilmekte ve en az 500 çalışanı bulunan işletmelerin yıllık raporlarında ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan başarımlarını ölçen

Üç Boyutlu Raporlama Modelini kullanmaları tavsiye edilmektedir. Tabloda 4'de üç boyutlu raporlamanın basitleştirilmiş bir şekli gösterilmektedir (Yıldız, 2012: 104):

Tablo 4: Üç Boyutlu Raporlama (Triple Bottom Line Reporting)

Tipik Ölçümler	EKONOMİK	ÇEVRESEL	SOSYAL
	Satışlar, Kazançlar	Hava Kalitesi	Çalışma Pratikleri
	Ödenen Vergiler	Su Kalitesi	Toplum Etkileri
	Mali Akışlar	Enerji Kullanımı	İnsan Hakları
	Yaratılan İşler	Üretilen Atık	Ürün Sorumluluğu
	TOPLAM	TOPLAM	TOPLAM

Kaynak: (Yıldız, 2012: 104).

2.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarında Bulunması Gereken Temel Özellikler

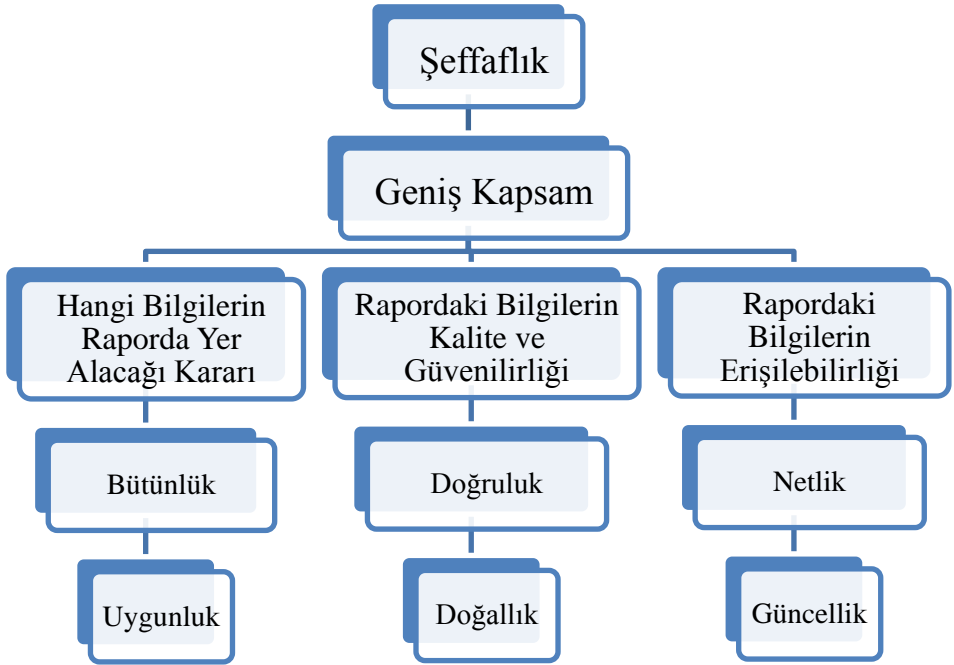
GRI'ya göre, her işletmenin içinde faaliyet gösterdikleri toplumun doğal, kültürel ve çevresel özellikleri farklılaşabilmektedir. Ancak kurumsal sosyal sorumluluk raporlarını küresel bir çerçeveye oturtmak istendiğinde hazırlanan raporların dört bölüm altında toplanan temel ilkeleri içermesi gerekmektedir (Kağnıcıoğlu, 2009: 132):

- a) Hazırlanan kurumsal sosyal sorumluluk raporunun taşınması gereken temel özellikler: Şeffaflık(işletme faaliyetlerini olduğu gibi açıklama), geniş kapsam(bütün sosyal alanları ele alacak derecede geniş içeriğe sahip olma), denetlenebilirlik (verilerin doğruluğunun tarafsız kurumlarca denetlenmeye uygun olması).
- b) Hazırlanan raporların içeriklerinin kararlaştırılmasına ilişkin bilgiler: Bütünlük (hazırlanan raporla yıllar itibariyle tutarlı ve bütün olmalı), uygunluk (veriler ilgili alanlara ve standartlara uygun olarak kaydedilmeli ve raporlanmalı) ve sürdürülebilir içerik (yıllar itibariyle benzer uygulamalarla raporların devamlılığının sağlanması).
- c) Raporun kalitesini artıracak ve güvenilirlik sağlayacak tutarlılığa sahip olmasını destekleyen özellikler: Doğruluk (bilgi ve verilerin eksiksiz ve doğru olması), doğallık (uygulamalara yönelik verilerin ilgili tarafları etkilemek adına değiştirilmesinden kaçınmak) ve karşılaştırılabilirlik (raporların

yıllar itibariyle ve başka işletmelerle karşılaştırılabilecek özellikte ve düzende olması).

d) Rapora erişim hakkında bilgiler: Netlik ve güncellik.

Şekil 8: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler

Kaynak: (Kağnıcıoğlu, 2009: 132).

KSS raporlarında bulunması gereken temel ilkeler Şekil 8'de gösterilmiştir. Bu ilkelerin yanı sıra KSS raporlarının sahip olması

gereken bazı özellikler de mevcuttur. Bu özellikleri ise şu şekilde sıralayabiliriz:

a) *Karşılaştırılabilirlik*: raporların ulaşacağı ilgili paydaşlar işletme raporlarına baktığında başka işletme raporları ile de karşılaştırma yapabilmelidirler. Ayrıca performans açısından geçmiş yıllardaki işletme verileri ile de karşılaştırılma yapılabilir.

b) *Alakalı olma ve gereklilik*: Raporda sunulan bilgilerin ilgili kesime fayda sağlayabilmesi için bahsedilen alanlarla alakalı olmaları gereklidir.

c) *Anlaşılabilirlik*: Kurumsal sorumluluk raporunda sunulan veriler, ilgili taraflarca açık ve net bir şekilde anlaşılabilir olmalıdır. Bunun için rapor içerik ve şekil açısından belirli bir standartta ve açıklayıcı olmalıdır.

d) *Güvenilirlik ve doğrulanabilirlik*: raporda sunulan veriler doğru ve eksiksiz bir şekilde sunulabilmişse güvenilir niteliktedir. Ayrıca sunulan veriler kurum içi ve dışındaki bağımsız kişilerce teyit edilebilmelidir (Yıldız, 2012: 102).

2.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlamasının Faydaları

KSS faaliyetlerinin hem, işletmeler hem de toplum için birçok fayda sağladığı ve hızla gelişen bir değer olduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu kavram her ne kadar yararlı olsa da

esas olarak işletmeler bu faaliyetlerini raporlama yolu ile topluma, paydaşlara ve ilgili herkese sunarak şahsi menfaatlerini artırmakta ve farkındalık uyandırmaktadır. Bu nedenle KSS faaliyetlerinin faydalarının yanı sıra KSS raporlamanın da başta kuruluşlar açısından olmak üzere toplum ve paydaşlar için faydaları bulunmaktadır. Bu faydalara kısaca değinecek olursak şu şekilde sıralayabiliriz:

- a) Menfaat sahipleri ile olan ekonomik, sosyal ve çevresel yönlü etkili iletişim, menfaat sahiplerinin bu yöndeki algılamalarını yönetebilmeyi ve bu da kurumsal itibarı korumayı ve yüceltmeyi sağlamaktadır.
- b) Menfaat sahipleri iktisadi, doğal ve sosyal çevreleriyle ilgili faaliyetlerini doğru, açık ve net bir şekilde ifade etmekten kaçınmayan işletmeleri daha fazla tercih ederek destek göstermektedirler.
- c) Birçok çalışanın çevresel, sosyal ve ekonomik anlamdaki kurumsal davranış ile ilgili beklenti sahibi oldukları dikkate alındığında, üçlü raporların yayınlanması, çalışan sadakatini yükseltmesini, personel değişiminin azalmasını ve firmanın yüksek kalitedeki çalışanları kendine çekebilme gücünü artırmasını sağlamaktadır.
- d) Birçok yatırımcının çevresel ve sosyal faktörleri yatırım kararlarına yansıtıtları dikkate alındığında, üçlü raporların

yayınlanması yatırımcıların dikkatini işletme üzerine çekmektedir.

e) Menfaat sahipleri ile çevresel, sosyal ve ekonomik yönlü etkili iletişim pazarda farklı bir konum sağlamakta, bu da firmaya pazarda daha çok tercih edilen bir tedarikçi pozisyonu kazandırmaktadır.

f) Yapılan birçok araştırma göstermektedir ki ekonomik, sosyal ve çevresel yönlü firma performansı, pazar katılımcılarının firma hakkındaki yönetim riski düşüncesini etkilemektedir. Bu noktada, firmanın üç alandaki performansını gösteren üçlü raporlama, firmanın risklerini yönetmekte önemli bir rol oynamaktadır.

g) Üçlü raporların hazırlanması menfaat sahiplerinin beklentilerinin ve önceliklerinin öğrenilmesini sağlamaktadır. Bu da menfaat sahiplerinin beklentileri çerçevesinde yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesini mümkün kılmaktadır (Yüksel, 2009: 46).

2.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarının Denetimi

Günümüzde çokuluslu işletmelerin birçoğu sosyal sorumluluk raporlarını yayınlamaktadır. Yayımlanan bu raporlar arasında çevre, sağlık, güvenlik gibi konuları ele alan raporlar yaygınken, insan hakları ve çocuk işgücü ile ilgili olanlar diğerleri kadar yaygın değildir. Bunun yanı sıra, işletmelerin sosyal sorumluluk raporlarına yaklaşımları, sosyal sorumluluk uygulamalarına olan yaklaşımları gibi çeşitlilik arz

edebilmektedir. Bu raporların yararlı hale gelebilmesi için, açıklanacak olan bilgi türlerinin küresel bir fikir birliğine varılarak düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme ile kullanılacak raporlama biçiminin belirlenmesi, raporların güvenilirliği ve denetiminin sağlanması amaçlanmaktadır (Green Paper, 2001: 16).

KSS raporlarının gerçeğe uygunluğunun ve anlamlılığının tespiti için tarafsız kişi ya da kurumlarca kontrol edilmesi, raporların güvenilirliğinin doğrulanması açısından önem taşımaktadır.

Avrupa Muhasebeciler Federasyonu (FEE)'nin 2004 yılında yayınladığı bir raporda, bağımsız denetimi yapılmamış kurumsal sosyal sorumluluk raporlarının neredeyse reklam gibi algılandığı, dünya sermaye piyasalarında bu tür raporların güvenilirliğinin ancak bağımsız denetimle sağlanabileceği belirtilmiştir (Yüksel, 2009: 47).

2.7. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derecelendirmesi ve Endeksi

Kurumsal sosyal sorumluluk derecelendirmesi, öncelikli olarak işletmeler arasında sosyal sorumluluğa yönelik farkındalık oluşturarak işletmeleri teşvik etmek için uygulanmaktadır. Ayrıca finansal olmayan alanların da işletme sürdürülebilirliklerinde önemli olduğunu göstermektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması yapan işletmelerin de kendilerini sektördeki diğer işletmelerle ve geçmiş yıllardaki performanslarıyla kıyaslamalarına olanak sunar. Kurumsal sosyal sorumluluk derecelendirmesi uluslararası çerçevede kabul gören ve desteklenen bir yöntemdir. Londra merkezli faaliyet gösteren

AccountAbility Kurumu ve İngiliz danışmanlık işletmesi olan CSRNetwork, kurumsal sosyal sorumluluk derecelendirme yöntemi olan Accountability Rating (Etik Hesap Verebilirlik Skoru)'i yaparak işletmelere ve topluma sunmaktadırlar (Yüksel, 2009: 51) .

Derecelendirme kuruluşları, kurumsal sosyal sorumluluğu değerlendirirken ve derecelendirirken sıralanan şu beş işlemi gerçekleştirir (Özgüç, 2005: 24):

- a) Çalışma yeri, çevre, ürün güvenliği ve etkileri, uluslararası faaliyetler ve insan hakları, yerel halkın hakları, yerel toplumla iletişim vb. konularda KSS uygulamalarının değerlendirilmesi için her bir alan bazında uzman kişilerden oluşan takımlar oluşturulur,
- b) İşletme hakkında harici bilgilere ulaşılır,
- c) İşletmelere detaylı hazırlanmış anket formu gönderilir,
- d) İşletme hakkında bilgi verebilecek işletme içinden ve dışından önemli kişilerle görüşme yapılır.
- e) Söz konusu işlemler sonrasında raporlar hazırlanır ve ilgili taraflara (genellikle tüketiciler, yatırımcılar ve derecelendirilen işletmeler) pazarlanır.

İyi bir derecelendirme notu, işletmeye öncelikle iyi bir itibar kazandırır. İyi bir itibar ise işletmenin satışlarında artışlar sağlar. Kötü bir derecelendirme notu ise işletmeye olan güveni sarsar ve işletme

Çalışanlar, müşteriler ve yatırımcılar karşısındaki inandırıcılık kabiliyetine zarar verir. Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında kurumsal sosyal sorumluluk derecelendirmesinin önemi ve etkisi daha iyi anlaşılmaktadır.

2.8. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlama Standartları

KSS ve üç boyutlu raporlama kavramları son yıllarda işletme yöneticileri, akademisyenler ve politika yapıcıları arasında giderek daha önemli konular haline gelmiştir. Üç boyutlu raporlama, bir işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel çıktı ve etkilerini ölçmek için kullanılan en yaygın çerçevedir. Bir organizasyon, finansal ve sosyal sorumlulukları eşit şekilde dağıtılmış bir yıllık rapor yayınlamak isterse bu üç boyutlu rapor olmaktadır. Üç boyutlu raporlama kavramı 1990'lı yılların ortalarında İngiliz yazar John Elkington tarafından ortaya atılmıştır. Trang, Elkington'un üç boyutlu raporlamayı '*işletmelerin veya diğer organizasyonların, ekonomik, sosyal ve çevresel değerler üzerinde çok boyutlu yeni değerler yaratması ya da tahribat oluşturmasının kavramsallaştırılması*' olarak ifade ettiğini aktarmaktadır. Bunun anlamı ise üç boyutlu raporlamanın yalnızca ekonomik değerler ya da tahribatların üzerinde değil aynı zamanda sosyal ve çevresel değerlerin ya da tahribatların üzerinde de durduğudur (Trang, 2011: 12).

KSS kavramının gelişip yaygınlaşması ve bunu takip eden KSS raporlamasının yapılmaya başlanması ile bu alanda uyulması ve uygulanması gereken bazı evrensel şartların varlığı gereklilik halini almıştır. Kurumsal sosyal yaşam ile ilgili bazı standartlar var olsa da, KSS kavramının gelişmesi ile birlikte bu alanda direkt olarak uygulanan standartlar da geliştirilmiştir. KSS standartları, işletmelerin KSS ile ilgili yapmaları gerekenleri ve bunların raporlarda belirtilme şekillerini içermektedir. Bazı standartlar çoğunlukla işin sosyal sorumluluk kısmına değinirken bazıları da genel olarak sosyal sorumlulukların raporlanmasının çerçeve kısmını ele almaktadır. Çalışmanın bu kısmında konuyla ilgili standartlar incelenecektir.

2.8.1. ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi

Sanayileşmenin de etkisiyle daha da artan çevre problemleri ve kirlilik, 20. yüzyılın son yarısında insanoğlunu tehdit eden büyük bir sorun haline gelmiştir. Küreselleşmenin etkisi ile yerel bir sorun olmaktan çıkan çevre kirliliği ve tahribatı çevre korunmasına ilişkin yasaları ve standartları zorunluluk haline getirmiştir. Çevre koruma ve tahribatı önlemek amacıyla Uluslararası Standartlar Organizasyonu (ISO) tarafından belirlenen kurallar bütününe ISO 14000 standart serisi denilmektedir.

ISO 14000 standart serisi, temelde çevreye yönelik tahribatın, orantısız kaynak kullanımının ve çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik standartlardır. ISO 14000 serisi içinde raporlaması gerçekleştirilerek

sunulan standart ISO 14001 Standardı'dır. Bu standardın yasal olarak kullanılan tam adı 14001:2004 Çevre Yönetim Sistemleri-Şartlar ve Kullanım Kılavuzu'dur. ISO 14001 kılavuzu, işletmelerin üretim sürecinde kullanacakları her bir ürünün doğadan elde edilen ilk hali olan hammaddeden başlayarak mamul haline gelinceye ve hatta müşteri tarafından kullanılincaya kadar geçen tüm süreçleri orantısız kaynak kullanımı ve kirliliği önlemek adına bazı standartlara bağlamakta ve rehberlik yapmaktadır. (CTR, <http://belgelendirme.ctr.com.tr>, 2013).

ISO 14000 standartlar serisi, Çevre Yönetim Sistemleri (14001,14004), Organizasyon ve Sahaların Çevresel Değerlendirmesi (14015),Çevresel Marka (14020, 14021, 14024, 14025), Çevresel Değerlendirme (14031, 14032), Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi (14040, 14044, 14047, 14048, 14049) ve Sera Gazı ve İlgili Faaliyetler Yönetimi gibi çevresel yönetimin farklı birim ve taraflarını yansıtmaktadır (Trang, 2011: 18).

ISO 14000 Çevresel Yönetim Standartlarının işletmelere ve çevreye sağladığı faydalar ise şu şekilde sıralanabilmektedir (TSE, <http://www.tse.org.tr>, 2013):

- a) İşletmelerin faaliyet ve raporlamalarında yerel ve uluslararası mevzuatlara uyumunun sağlanması ve artırılması
- b) İşletmelerin göstermiş oldukları çevresel performansın artırılması
- c) İşletmelerin ulusal ve uluslararası rekabette avantaj sağlaması

- d) İşletmelerin toplum içinde itibarının artması ve daha fazla pazar payına sahip olmaları
- e) İşletmelerin standartlar ile maliyet kontrolü sağlamaları. Bu şekilde verimlilik artışının da sağlanması.
- f) Olağandışı ve acil durum (deprem,yangın, sel vb.) ve kazalara karşı tedbirli olarak bu durumların azaltılmasının sağlanması.
- g) Çevresel kirliliğin kaynağından itibaren kontrol altına alınarak minimum düzeye indirilmesi
- h) Ekonomik hammadde ve enerji tasarrufu sağlanması
- i) Raporlamalar ile işletmelerin gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin müsaadelerin alınarak ilgili yetki belgelerinin temin edilmesi süreçlerinin kolaylaştırılarak hız kazanması.
- j) ISO 14001 küresel çerçevede tanınan ve uygulanan ortak bir raporlama standardı olduğundan bu standardı uygulayarak raporlama yapan işletmelerin küresel piyasalarda kabul görme imkanlarının artması

Çevre Yönetim Sisteminin yapısına bakıldığında ise kuruluş faaliyetlerini dört ana evreye ayırdığını görebiliriz. Bunlar (Analiz Mühendislik, www.analizmuhendislik.com.tr, 2013);

- a) Planlama Evresi: işletmenin stratejik ve kısa vadeli tüm amaçları belirlenerek bu amaçlara ulaştıracak yöntemler geliştirilir.

b) Yap (faaliyet evresi): gerekli önlemler alınarak işletme planları uygulanır.

c) Kontrol Et (değerlendirme evresi): İşletme planları çerçevesindeki uygulamalar etkinlikleri açısından kontrol edilerek performans değerlemesi yapılır.

d) İyileştirme (düzeltici faaliyet evresi): Kontroller sonucu tespit edilen eksikler giderilerek düzenlemeler yapılır.

ISO 14001'in sahip olduğu beş uygulama prensibi şu şekildedir (CTR, <http://belgelendirme.ctr.com.tr>, 2013):

a) Çevre Politikası: işletmeler faaliyet planları ile birlikte çevre politikaları da oluşturmalıdırlar. Bu aşamada,

- i. İşletme tarafından hazırlanan çevre politikasının işletme faaliyetlerine ve üretilen ürün ve hizmetlere uygun olması,
- ii. Çevresel politika kapsamında gelişmelerin devamlılığının sağlanması ve çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik taahhütlerde bulunulması,
- iii. Standartlarla ve yasalarla belirlenen çevresel hüküm ve mevzuatlara uyulacağına,
- iv. Çevresel koruyucu hedeflerin belirlenip, hedeflere uyulması konusunda takiplerin yapılmasına,
- v. Çevre koruma ile ilgili politikalara işletme çalışanlarının katılmasını sağlamak,

vi. Bağımsız kurum ve kişilerce kontrol edilmek üzere istendiğinde gösterilmek üzere kamuoyuna açık tutulması, konularında dikkat edilmelidir.

b) Planlama: İşletmeler faaliyetleri süresince ortaya çıkan ve çevresel sonuçları olan tüm olumsuz etkileri tespit etmelidir. Sonrasında belirlenen bu etkilere yol açan faaliyetler düzenlemeler ile kontrol altına alınmalıdır. İşletmelerin faaliyetleri sonucunda çevrelerine yönelik oluşturabilecekleri etkiler şu alanlarda ortaya çıkar:

- i. Hava kirliliğine neden olan emisyonlar,
- ii. Su kirliliğine neden olan deşarjlar,
- iii. Toprak kirliliğine neden olan atıklar (katı ve tehlikeli atık),
- iv. Hammadde, elektrik, fosil yakıtlar, su vb. kaynakların orantısız ve gereksiz tüketilmesidir.

İşletmeler faaliyetlerinin yanı sıra toplumsal düzenin sürdürülebilirliğini sağlamak için çevresel temelli bazı amaçlar belirleyerek planlar geliştirmelidir. Bu planlar çerçevesinde süresi, kullanılacak kaynakları ve uygulayıcıları belli olan ve Çevre Yönetim Programı ile uyumlu projeler hazırlanarak uygulanmalıdır.

c) Uygulama ve Faaliyetler: İşletmelerde çevre yönetimi konusunun üzerinde durularak alakalı çalışmalar yapılmalıdır. Çevre yönetiminin daha etkili bir şekilde yürütülebilmesi için işletmenin bu konuda yapması gerekenler, doğrudan ilgili birimler ve kişiler,

temsilciler, plan ve prosedürler belirlenmelidir. Gerekli durumlarda işletmeler çalışanlarına bu alanda eğitim vermekten kaçınmamalı, çevre ile ilgili konularda gerekli hassasiyet işletme üretim sürecinin tüm aşamalarında ve tüm çalışanlar tarafından gösterilmelidir.

d) Kontrol Etme: İşletmeler faaliyetleri süresince önemli çevresel etki yaratabilecek uygulamalarını sürekli denetleyerek sonuçlar açısından kayıtlar tutmalı ve sonuçların Çevre Yönetim Sistemi'nin ISO 14001'in şartlarına uyup uymadığını kontrol etmelidir. Çevresel etki yaratabilecek faaliyetlerin ölçme ve değerlendirmeleri için kullanılan aletlerin bakım ve ayarları düzenli olarak yapılmalı ve devamlılık sağlanmalıdır.

e) Yönetimin Gözden Geçirmesi: İşletmelerin üst yönetim birimleri Çevre Yönetim Sistemi'ne ilişkin ölçüm ve değerlendirme sonuçlarını düzenli olarak kontrol etmeli ve gerekli önlemleri alma konusunda gereğini yapmalıdır.

2.8.2. SA 8000 Standartları

İşletmelerin topluma ve çevreye yönelik sorumluluklarını düzenleyen standart serilerinin yanı sıra 1997 yılı itibarıyla ön plana çıkan “Sosyal Sorumluluk SA 8000 Standardı” ile çalışanlara yönelik sorumlulukları da düzenlenmeye başlamıştır (Yılmaz, 2010: 128).

SAI, (Social Accountibility International) , çalışanların iş ortamları ve çalışma koşullarının düzenlenerek iyileştirilmesi ile ilgilenen ve belirli standartlar oluşturarak bunların denetlenmesini

sağlayan Newyork merkezli ve kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Bu kurum, işletme içinde faaliyet süreçlerinde görevli olan ve sürdürülebilirliği sağlayan çalışanların temel özgürlük ve haklarını belirleyerek korumayı hedefleyen SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardını ilk olarak 1997 yılında yayınlamıştır (Tütüncü, 2008: 176). Standardın bugüne kadar revizyonları gerçekleştirilmiştir. Şu anda geçerli versiyonu ise 2008 yılında yayınlanmıştır. SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı, çalışma ilişkilerine yeni bir boyut getiren kapsamlı bir standarttır (Şen, 2009: 41).

SA 8000, temelde dört ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde standardın “amaç ve kapsamı” ifade edilmektedir. İkinci bölüm ise işletmelerin bu standardı gerçekleştirdiklerini belgeleyebilmeleri için uymak zorunda oldukları yasaları ve düzenlemeleri belirlemektedir. Üçüncü bölümde standartlarda yer alan asli taraflar tanımlanmaktadır (tedarikçiler, işletmeler, çocuk iş gören ve zorla çalıştırılan iş görenler). Son bölüm olan dördüncü bölümde ise işletmenin faaliyet ve süreçlerinde uyması gereken genel şartlar ifade edilmektedir (Aktan, 2007: 100).

SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardının kapsamı ise şu maddelerden meydana gelmektedir (Kaya, 2008: 18-19, Aydemir, 2007: 68):

a) Çocuk İş gören: SA 8000, çalışan çocukların korunmasına ve suiistimalin önlenmesine ilişkin çalışmalar yapmaktadır. Bu

standarda göre 15 yaşın altındaki her çalışan ocuk işçi olarak ifade edilir ve standart ocuk işçi alıştırmamayı savunur. Aksi durumlarda ise çalışma şartlarının çocuklar açısında iyileştirilmesini taahhüt eder.

b) Zorla alıştırılan İş gören: Standart, alışanların özgür iradeleri ile ve bir sözleşme çerçevesinde çalışmalarını sağlamak ister. Hiç kimsenin baskı ve zorlama ile çalışmaması gerektiğini, sözleşme ile garanti altına alınmış haklarının olmasını gerektiğini savunmaktadır.

c) Sendika Kurma ve Toplu Pazarlık Hakkı: SA 8000, alışanların istedikleri sendikaya katılma hakları olduğunu savunur ve koruma altına almayı taahhüt eder. Bu doğrultuda işletmelere belge vermek için çalışanlarını sendikalaşma konusunda serbest bırakılmalarını ister. Bu şekilde çalışanların nihai hakkı olan sendikalaşma ve toplu pazarlık haklarını koruma altına almayı amaçlar.

d) alışma Saatleri: İşletme alışanlarının çalışma süreleri haftalık 48 saati geçemez. Ani ve beklenmedik şekilde ortaya çıkan durumlar dışında işçilerin yapacakları fazla mesailer de bir hafta için 12 saatten fazla olamaz. İş yeri yönetiminin çalışanlardan fazla mesai talep etmeleri için fazla mesai gerektiren durumların olağandışı ve kısa süreli olarak ortaya çıkması gerekliliği SA 8000 tarafından hükme bağlamaktadır.

e) Maaş ve Ücretler: çalışanların aldıkları ücretler ülkenin asgari ücret seviyesinin altında olamaz. Bu şekilde çalışanın ve ona bağlı yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılamaları garanti altına alınmaktadır. Bu kurumdan belge almaya hak kazanan işletmeler de çalışanlarına uygun ücret verme konusunda garanti vermektedir.

f) Sağlık ve Güvenlik: Bu standart, çalışanların iş ortamında sağlıklı ve güvenli şartlarda çalışmalarını sağlamayı amaçlar. Çalışanların işleri ile ilgili gerekli eğitimleri almaları ve güvenli ortamın oluşturulması iş yeri kazalarının önüne geçmek ve çalışan sağlığı için önemlidir. Bu nedenle işletmeler bu konulara dikkat etmeleri ve gerekli şartları sağlamaları koşuluyla kurumdan belge alabilirler.

g) Ayrımcılık ve Disiplin Uygulamaları: standart, çalışanların hiçbir koşulda ayrımcılığa maruz kalmamalarını garanti etmeyi amaçlar. Çalışanlar cinsiyetleri, ırkları, kökenleri ne olursa olsun ayrı bir muamele görmemeli, disiplin konusunda eşit şartlarda değerlendirilmelidir.

ISO standartları, kapsamı bakımından mamul ve hizmet üreten tüm işletme türlerini kapsar. SA 8000 ise daha çok üretim işletmeleri için uygulanmaktadır. Ancak hizmet sektöründe de çalışanın önemi yoğun olduğundan bu standart dikkate alınmaya başlamıştır (Euro Cons, www.eurocons.com.tr, 2013).

2.8.3. AA 1000 (AccountAbility 1000)

AccountAbility, işletmelerin yaptıkları raporlamalar aracılığı ile toplumla ilişkilerini güçlendirmeleri ve güven sağlamaları amacıyla AA1000 standart sistemini uygulayan bir kurumdur. AA 1000 Uluslararası geçerliliği, olumlu sonuçları ispatlanmış tek uygulamadır. Amacı, işletme faaliyetlerini paydaş beklentilerine göre şekillendirmek, karar alma ve uygulama süreçlerinde işletme olanakları ve hedefleri doğrultusunda paydaş katılımını sağlamaktır (Yüksel, 2009: 25).

AA1000 serisi, ticari olmayan, tüm organizasyonlarca kullanılabilen açık kaynak serileri sunan, tüm boyuttaki firmaların sürdürülebilir performans ve raporlamalarını kapsayan ilke bazlı standartlar serisidir. AA1000 serisi, AA1000 Amaç ve İlkeler, AA1000 Uyum İçin Genel Çerçeve, AA1000 Güvence Standartları (AA1000AS) ve AA1000 Paydaş Katılımı Standardını içermektedir. Ayrıca AA1000AS tüm boyuttaki organizasyonları kapsayan ilk güvence standardıdır. Bu standart, sürdürülebilir performansın yansıttığı nitel verilerle de nicel veriler ile olduğu gibi etkili bir şekilde ilgilenilmesi yaklaşımına yönelik ihtiyacı karşılamaktadır (Trang, 2011: 17).

2.8.4. Küresel Raporlama Girişimi (GRI - Global Reporting Initiative)

Günümüzde kurumlar, birçok nedenle KSS uygulamaları gerçekleştirmektedirler. Ancak artık bu uygulamaların paydaşlara duyurulması da gerekmektedir. Bu yüzden işletmeler KSS faaliyetlerini

KSS raporu adı altında bir araya getirmektedirler. KSS raporları, işletmelerin yıllık olarak düzenledikleri faaliyet raporlarının yer alan ya da ayrı bir rapor olarak hazırlanan, işletmelerin finansal faaliyetlerinin yanı sıra çevresel, ekonomik ve sosyal faaliyetlerinin boyutlarını da gösteren bir raporlama türüdür. Sosyal sorumluluk raporlaması ile işletmeler finansal konuların yanı sıra sosyal konulara da özen göstermekte ve toplumla daha iyi ilişkiler oluşturabilmek için bu faaliyetlerini tüm paydaşlara karşı belgelemektedir (Yılmaz, 2010: 134).

Şeffaf raporlama, sürdürülebilir bir yönetimin anahtar özelliğidir. Raporlama, sadece yapılan işin, işletmenin kendilerine etkisini ölçmek için değil, aynı zamanda iş ile ilgili dışarının eleştirisi ve geribildirimlerini sağlamak için de gereklidir. Ayrıca KSS uygulamalarının raporlar ile gösterimi, paydaşlar ve ortaklar ile iletişim üzerinde de fayda sağlar. KSS raporlaması, Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerikalı işletmelerce yavaş bir şekilde yükselen ancak hızlı bir yayılım gösteren bir trend halini almıştır. Avrupa hukuku kurumsal sosyal sorumluluk raporları ile ilgili 'işletmelerin, zorunlu oldukları ölçüde, gelişmelerini, performans ya da pozisyonlarını anlamak için belirli iş göstergeleri olan finansal ve uygun zamanında düzenlenmiş finansal olmayan verilerini içeren analizler, çalışan meseleleri ve çevre ile ilgili bilgileri içermelerini' gerekli kılmıştır. Zorunlu oldukları ölçüde ve uygun gördükleri zamanda düzenleme seçenekleri ile

sürdürülebilirlik raporları gönüllülük çerçevesinde kalmıştı. Global Reporting Initiative (GRI), sürdürülebilirlik raporlamalarının dünya üzerindeki bütün işletmelerce rutin ve mali nitelikli finansal raporlamalar ile karşılaştırılabilir bir şekilde hazırlanmasını gerçekleştirebilmek için 2002 yılından beri serbest bir kurumsal sosyal sorumluluk raporlama taslağı0131 sunmaktadır (Bausch, 2012: 62).

GRI, sosyal, ekonomik ve çevresel nitelikleri bir araya getiren Üç Boyutlu Raporlamanın en fazla tercih edilen örneklerinden birini sunmaktadır. Ayrıca günümüzde işletme sürdürülebilirliği için büyük önem taşıyan şeffaflık ve hesap verilebilirlik unsurlarının gerçekleştirilebilmesi için de en uygulanabilir ve kapsamlı taslağı hazırlamıştır. Çoklu paydaş katılımı ile fonksiyonelliğı artırılan GRI, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environmental Programme (UNEP)) ve Çevreye Duyarlı Ekonomiler Koalisyonu (Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES)) tarafından 1997 yılında kurulmuştur. GRI'nın kuruluş hedefi, işletmelerin iktisadi, doğal ve sosyal çevreleri ile ilişkili uygulamalarını içeren KSS faaliyetleriyle ilgili küresel temelde uygulanabilir çerçeveler geliştirmektir. GRI'nın hedefleri şu şekilde sıralanabilir (Trang, 2011: 16):

- a) Sürdürülebilir raporlamayı finansal raporlama ile eşit düzeye yükseltmek,

- b) Tüm işletmeler için ve bazı özel sektör faaliyet dallarına yönelik ölçümlerin standart raporlama uygulamalarını yayınlamak ve desteklemek,
- c) Küresel raporlamayı desteklemek için sağlam, sürekli ve verimli bir kurumun varlığını garanti etmek.

GRI'nın misyonu, işletmeler tarafından ürün, hizmet ve faaliyetlerinde ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarını açıklamak için gönüllü kullanabilecekleri küresel olarak uygulanabilir sürdürülebilirlik raporlama kılavuzu geliştirmek ve yaymaktır. Bunun yanı sıra GRI, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarda geniş bir yelpaze içeren ölçümler sağladığından kapsamlı bir kılavuzdur (Trang, 2011: 17).

GRI, kar amacı gütmeyen, küresel sürdürülebilir ekonominin sağlanabilmesi için işletmelere sosyal sorumluluk raporlamasında rehber sunan bir organizasyondur. Kâr amacı gütmeyen bağımsız kurumlar olan “Çevreye Karşı Sorumlu Ekonomiler Koalisyonu (CERES – Coalition for Environmentally Responsible Economies) ve Tellus Enstitüsü tarafından 1997 yılında Boston’da geliştirilmiştir. 2002 yılında ise bağımsız bir kuruluş haline getirilmiştir. Çoklu paydaş yapısına sahip olan GRI, kamu ve özel sektörden pek çok üyeyi barındırmaktadır. Bu üyeler tarafından yönetim kurulu ve teknik danışmanlık komitesi üyeleri seçilmektedir. Yönetim kurulu üyeleri, GRI Rehberi’ni geliştirmek ve yayınlamak, diğer kurumlardan tavsiye

ve destek almak ile sorumludur. GRI'nın kuruluş amacı, küresel olarak uygulanabilir bir sosyal sorumluluk, çevre sorumluluğu ve finansal sorumluluğu içeren sürdürülebilirlik yani kurumsal sosyal sorumluluk raporları için uluslararası geçerliliği olan bir çerçeve hazırlamaktır. Bu şekilde üç boyutlu performans raporlamasını işletmelerin rutin olarak her döneme ilişkin hazırladıkları finansal raporları gibi düzenli ve karşılaştırılabilir hale getirmektir (Aksoy, 2013: 38).

Global Reporting Initiative (GRI), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve UN Global Compact (BM Küresel İşbirliği Sözleşmesi) gibi Birleşmiş Milletler programları ile organize bir şekilde faaliyet gösteren ve kâr amacı gütmeyen küresel ağa ve geçerliliğe sahip bir kuruluştur. GRI tarafında oluşturulan çerçeve ile işletmeler sürdürülebilirlik konusunda önemli olan ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerini ve bunların sonuçlarını raporlayacak bir rehber ulaşmaktadırlar. GRI

(Sercom Danışmanlık, www.sercomconsulting.com, 2013):

- a) Uluslararası kapsamda kabul edilerek uygulanan ve standart hale getirilmiş ilk ve en önemli sosyal raporlama çerçevesidir.
- b) Bu rehber uluslararası kapsamda paydaşlar tarafından benimsenerek onaylanmıştır.
- c) UN/UNEP, Global Compact, OECD Rehberi, ISO 26000 gibi inisiyatiflerle karşılaştırılıp gerekli ölçüde birleştirilerek ortak bir çerçevede hazırlanmıştır.

- d) Küresel geçerliliği olan ve kabul görmüş bir markadır.
- e) Çerçevenin işletmeler tarafında kullanımı kolaydır.

Uluslararası geçerliliğe sahip olan GRI raporlama çerçevesi kapsamında hazırlanan raporlar, firmaların, finansal raporları ile verilen mali göstergelerinin yanı sıra sosyal açıdan da ele alınmasını ve bu göstergelerin paydaşlara, çalışanlara ve müşterilere sunulmasını sağlar. GRI ise bu raporlara uluslararası anlamlılık ve geçerlilik sağlayan bir çerçeve kazandırır. KSS raporlamasının GRI'da sürdürülebilirlik raporu olarak adlandırılmasının nedeni ise üçlü raporlamayı içeren bir çerçeve geliştirmesi ve çevre sorumluluğu ile ekonomik sorumluluğu sosyal sorumluluğun kapsamına almasıdır. Bu şekilde her üç konu da sosyal raporda yer alacaktır.

1997 yılında sürdürülebilirlik raporlaması olarak da ifade edilen sosyal sorumluluk raporlamasının işletmeler açısından daha kolay ve küresel bir bütünlükte hazırlanabilmesi için bir çerçeve rehber niteliğinde yayınlanmıştır. Bu çerçeve yıllar içinde gelişerek tekrar güncellenmiştir. Bu rehberin içeriği şöyledir (Yanık ve Türker, 2012: 300):

- Önsöz; Sürdürülebilir Kalkınma ve Şeffaflık Zorunluluğu
- Giriş; Sürdürülebilirlik Raporlamasına Genel Bakış
  - Hazırlanan Sürdürülebilirlik Raporunun Amacı
  - GRI Raporlama Çerçevesine Giriş

- GRI Raporlama İlkelerine Genel Bakış
- GRI Raporlama İlkelerinin Uygulanması
- 1. Bölüm: Raporun İçerik, Kapsam, Kalite ve Sınırlarının Belirlenmesi
  - Raporun Kapsamını Belirleme ile İlgili Kılavuz
  - Raporun Kapsamını Belirleme ile İlgili İlkeler
  - Raporun Kalitesini Belirleme ve Sağlama ile İlgili İlkeler
  - Raporun Sınırlarını Tespit Etme ile İlgili Kılavuz
- 2. Bölüm: Standart Açıklamalar
  - Strateji ve Profil
    1. Strateji ve Analiz
    2. İşletme Kurumsal Profili
    3. Hazırlanacak Raporun Değişkenleri
    4. Yönetişim, Taahhütler ve Katılım
    5. Yönetim Yaklaşımı ve Performans Göstergeleri
  - İktisadi
  - Çevresel
  - Sosyal: İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yakışır İş
  - İnsan Hakları
  - Toplum
  - Ürün Sorumluluğu
- Genel Raporlama Notları
  - Veri ve Bilgilerin Temin Edilmesi

- Raporların Şekli ve Düzenlenme Tekrar Periyodu
- Denetim ve Kontroller

KSS raporlaması ilkeleri, rapor içeriğinin ve kapsamının belirlenerek bilgilerin ve raporların kalitesini sağlamaya yönelik prensipleri ifade eder. Bu ilkeler “Raporlama Prensipleri ve Rehberi” ve “Standart Açıklamalar” başlıklı iki ana bölümden oluşur (Aksoy, 2013: 40):

a) *Raporlama Prensipleri ve Rehberi*: Bu bölümde öncelikli olarak raporların içeriği ve kapsamı belirlenmektedir. Sonrasında raporlama kalitesi belirlenmekte ve son olarak raporun sınırları oluşturulmaktadır. Raporlama prensipleri, ilke temelinde hazırlanacak olan rapor ile nelerin hedeflendiğini ve raporlama sonucunda işletmenin ulaşacağı sonuçları belirler. Aynı zamanda raporlama esnasında sağlıklı bir raporlama süreci ve güvenilir sonuçlara ulaşmak için hangi konu ve göstergelerin seçilmesi gerektiği, nasıl raporlanacağı konularında işletmeye kılavuzluk eder.

Tablo 5: Raporlama Prensipleri ve Rehberi

Rapor İçeriğinin Belirlenmesi:	Rapor Kalitesinin Sağlanması:	Rapor Sınırının Belirlenmesi:
<p>İşletme performansının doğru ve kapsamlı bir şekilde ifade edilebilmesi için raporun içerik ve sınırlarının belirlenmesidir.</p> <p><u>İçeriğın Belirlenmesine Yönelik Rehber:</u></p> <p>İşletme ile alakalı ve raporlanması gerekli görülen konulara ilişkin veriler her uygulamada tekrarlanan bir süreçten geçirilerek tespit edilmelidir. Bu süreç aşamasında da içeriğın belirlenmesine yönelik prensipler dikkate alınmalıdır. Açıklanacak konular belirlenirken GRI İlkeleri ve sektörel özellikler dikkate alınmalı, göstergeler arasında Temel ve İlave olarak ayırım yapılmalıdır. Kullanım için uygun olup olmadığı tespit edilen konu ve içerikler her ilke için özel olarak hazırlanan testlere tabi tutulmalıdır.</p> <p><u>İçeriğın Belirlenmesine Yönelik Prensipler:</u></p> <p>-- <i>Önceliklendirme:</i> işletmeler tarafından hazırlanan bir KSS raporunda bulunan veriler, işletmenin ilgili paydaş kesiminin alacağı kararlar üzerinde önemli etkilere sahip olabilecek ve işletmenin iktisadi, doğal ve sosyal çevresi ile ilgili uygulama ve etkilerini açıklayacak nitelikte olmalıdır.</p> <p>-- <i>Paydaş Katılımı:</i> KSS raporu hazırlayan işletmeler, potansiyel ve mevcut paydaşlarını belirleyerek onlar ile ilişkileri ve onların</p>	<p>Bu bölümdeki ilkeler ve bilgiler ile hazırlanan işletme KSS raporlarının kalitesini artırmaya yönelik olarak hazırlanmıştır.</p> <p>Bu bölümde ilkeler bulunmaktadır. Raporlama sürecine ilişkin tüm adımlar bu ilkeler ile uyum göstermelidir.</p> <p>Bu belirlenen ilkelere uyum raporun ve işletmenin şeffaflığı için önemlidir. Sunulan verilerin kaliteli oluşu, paydaş kesimin kanat ve fikirleri üzerinde etkin rol oynayarak değerlendirme kolaylığı sağlayacaktır.</p> <p><u>Kalitenin Sağlanması ile İlgili Yönelik İlkeler:</u></p> <p>-- <i>Denge:</i> KSS raporu, işletmenin faaliyetlerinin olumlu ve olumsuz yansımalarını doğru bir şekilde sunarak adil değerlendirmeye imkan sağlamalıdır.</p> <p>-- <i>Karşılaştırılabilirlik:</i> KSS raporunda sunulan veriler, yıllar itibariyle ve sektörel bazda paydaşlar tarafından karşılaştırma yapılabilmesine ve değişikliklerin değerlendirilmesine olanak tanınmalıdır.</p> <p>-- <i>Doğruluk:</i> KSS raporunda yer alan bilgi ve veriler, rapor ile bilgi sağlayan paydaş kesimin kararlarında önem arz ettiğinden doğru ve güvenilir olmalıdır.</p> <p>-- <i>Zamanlılık:</i> Hazırlanan KSS raporları sektör içinde de önemli olan zamanları ve</p>	<p>Hazırlanacak olan raporun kapsam ve içeriği belirlenirken raporu hazırlayan işletmenin üretim sürecinde iletişim halinde olduğu tüm kurum, kuruluş ve işletmeler ile etkileşimlerini açıklayacak nitelikte olmalıdır.</p> <p>Kontrol; işletmelerin finansal ve uygulamaya yönelik tüm faaliyetleri yürütme, idare etme yetkisini ifade eder. Kelime anlamındaki gibi kontrol yetkisi vermemekle birlikte yönetme, idare etme anlamı taşımaktadır.</p> <p><u>Sınırın Belirlenmesine Yönelik Rehber:</u></p> <p>-- Rapor hazırlayan işletmenin mali, operasyonel ve sosyal nitelikteki tüm süreçlerinde etkileşim halinde olduğu kurum, kuruluş ve işletmeler raporlama çerçevesinde KSS raporunun sınırına dahildir.</p> <p>-- Bu kuruluşlar, ister operasyonel performans göstergelerini isterse yönetim performans Göstergelerini veya anlatım tanımlamalarını kullanmak suretiyle rapora dâhil edilebilir.</p> <p>-- Raporlama yapan işletmeler bazı etkileri nedeniyle asgari olarak bazı işletmeleri raporlarına dahil etmelidirler. Bunlar;</p> <p>-- İşletmenin yönetsel olarak kontrol altında bulunduğu işletmeler faaliyetlere ilişkin performans göstergeleri ile raporlama kapsam ve sınırlarına dâhil edilmelidir.</p>

<p>beklentileri doğrultusunda rapor geliştirerek açıklamalıdır.</p> <p>-- <i>Sürdürülebilirlik Çerçevesi:</i> Rapor işletmenin performansını geniş kapsamlı bir sürdürülebilirlik çerçevesinde sunmalıdır.</p> <p>-- <i>Bütünlük:</i> Hazırlanacak olan raporlardaki veriler işletmelerin iktisadi, doğal ve sosyal çevreleri üzerindeki etkilerini açıklamak için yeterli nitelikte ve kapsamlı olmalıdır. Ayrıca raporlar, ilgili paydaş kesime işletmenin raporlama sürecindeki faaliyetlerini değerlendirebilecek kadar bilgi sunabilmelidir.</p>	<p>dönemleri göz önünde bulundurarak uygun zaman ve periyotlarla sunulmalıdır.</p> <p>-- <i>Açıklık:</i> Raporda yer alan bilgi ve veriler, ilgili paydaş kesimin kolaylıkla anlayabileceği ve ulaşabileceği nitelikte düzenlenmelidir.</p> <p>-- <i>Güvenilirlik:</i> KSS raporunda sunulan bilgiler, doğru ve sağlıklı yöntemler ile elde edilerek rapora yansıtılmış olmalı. Bağımsız kişi ve kurumlarca denetlenebilir nitelikte olmalıdır..</p>	<p>-- İşletmenin karar ve uygulamalarında önemli etkiye sahip olduğu işletmeler Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları aracılığıyla raporlama kapsam ve sınırında dâhil edilmelidir.</p> <p>-- işletmenin faaliyetleri sonucu ortaya çıkan etkileri ile önem taşıdığı, dışsallıkları ile muhatap olmak zorunda kalan işletmeler raporlama kapsamında anlatım açıklamalarının sınırlarına dahil edilmelidir.</p>
---	--	---

Kaynak: (Aksoy, 2013: 41).

b) *Standart Açıklamalar:* Bu bölümde, bir sürdürülebilirlik raporunda kapsam ve içerik tespiti ile alakalı kılavuza göre var olması gereken ana içeriğe yer verilmektedir. Üç farklı alanda açıklama yapılmalıdır. Bunlar strateji ve profil, yönetim yaklaşımı ve performans göstergeleridir. “Strateji ve Profil” başlığı altında, işletmenin kurumsal stratejileri ve performansını açıklamaya yönelik bilgiler bulunur. “Yönetim Yaklaşımı” ise, işletmelerin belirli bir alandaki performansının değerlendirilmesine ilişkin neler yapacağını ve hangi konuları ele alacağını kapsar. “Performans Göstergeleri” alanında ise işletmelerin sosyali ekonomik ve çevresel konulardaki faaliyet performansları hakkında bilgiler yer alır (Aksoy, 2013: 42).

Rapor hazırlayıcıları, sürdürülebilirlik raporlarının GRI' e dayandığını göstermek için “Uygulama Seviyeleri” ni kullanarak GRI Raporlama Çerçevesi” ni hangi seviyede uyguladıklarını belirtmelidirler. Bu seviye sistemi raporlamayı yeni yapanlar ve sürekli uygulayanlar için farklı üç seviyede oluşturulmuştur. Bunlar C, B ve A olarak adlandırılırlar. Bu seviyeler ile öncelikle işletmelerin rapor hazırlarken gerekli ilkeleri ne aşamada gerçekleştirdikleri konusunda ilgili kesimlere bilgi sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca işletmelerin her seferinde daha iyi raporlama yaparak üst seviyeye geçmeleri ve bu şekilde işletmelerin de giderek gelişmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. C, B, A seviyelerinin her biri, işletmelerin hazırladıkları KSS raporlarında GRI Raporlama Çerçevesinin uygulama derecelerini açıklar. İşletmeler tarafından hazırlanan KSS raporunda dış denetimden faydalanılmış ise göstergelerde her seviyenin yanında bir “artı” (+) işareti bulunur (örn. C+, B+, A+). Tablo 6'da uygulama seviyesi ölçütleri yer almaktadır (a.g.e: 43).

Tablo 6: Uygulama Seviyesi Ölçütleri

Rapor Uygulama Seviyesi		C	C +	B	B+	A	A +
		Standart Açıklamalar		Sunlar hakkında raporlama yapınız: 1.1 2.1 – 2.10 3.1 – 3.8, 3.10 – 3.12, 4.1 – 4.4, 4.14 – 4.15		C Seviyesi için listelenen tüm ölçütler hakkında raporlama yapınız, ve bunlara ek olarak 1.2 3.9, 3.13 4.5 – 4.13, 4.16 – 4.17	
G3 Profil Açıklamaları	ÇIKTI		Dış Denetimden Geçmiş Rapor	Her Gösterge Kategorisi için Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları	Dış Denetimden Geçmiş Rapor	Her Gösterge Kategorisi için Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları	Dış Denetimden Geçmiş Rapor
G3 Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları	ÇIKTI	Gerekli değil					
G3 Performans Göstergeleri & Sektör Eki Performans Göstergeleri	ÇIKTI	Sosyal, ekonomik ve çevre kategorilerinin her birinden en az bir performans göstergesini içerecek şekilde, asgari 10 Performans Göstergesi hakkında rapor hazırlayınız.		Ekonomik, çevre, insan hakları, işgücü, toplum, ürün sorumluluğu unsurlarının her birinden en az bir performans göstergesi olmak üzere, asgari 20 Performans Göstergesi hakkında rapor hazırlayınız.		Önceliklendirmeye Prensibinin gereklerini yerine getirmek üzere, ister a) gösterge hakkında rapor hazırlayarak, isterse b) dışarıda bırakma nedenini açıklayarak, her bir temel G3 ve Sektör Eki Göstergesi için yanıt veriniz.	

Kaynak: (GRI Application Levels, www.globalreporting.org, 2006).

İşletmeler raporlarını hangi seviyede uyguladıklarını ve dış denetimden geçti ise değerlendirilmenin kim tarafından yapıldığını belirtmek için rapora GRI Uygulama Seviyesini belirten bir matris (grid) ilave etmelidirler. İşletmeler tarafından hazırlanan KSS raporunun GRI kapsamında hazırlandığının onaylanması için işletmelerin kendi seviye beyanlarını yapmaları gereklidir. İşletmeler, raporlara ilişkin kendi beyanlarının doğruluğu ile ilgili bağımsız üçüncü bir taraf, kişi veya GRI Sekreteryasından fikir isteyebilirler (GRI Sector Guidance, www.globalreporting.org, 2010).

2.8.5. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC-United Nations Global Compact)

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeleri 2000 senesinde kurumsal sosyal sorumluluk alanında politikalar üretmek için oluşturulmuş, bu alanda en kapsamlı sözleşmedir. Bu sözleşme, tüm özel ve kamu kurumlarını kapsamaktadır. Ayrıca bu sözleşme kapsamında insan hakları temelinde sosyal hayatı düzenleyecek, çalışanların hakları ve şartlarını iyileştirecek, sosyal ve iş hayatında insanların karşılaşılabilecekleri yolsuzlukların önüne geçmeyi hedefleyen ve uluslararası çerçevede kabul görmüş on ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler ile belirlenen amaçlara ulaşmak için gönüllü katılım sağlanmaya çalışılmaktadır (Aksoy, 2013: 45).

Çok ortaklı liderlik girişimi olarak UNGC, insan hakları, iş gören, çevre, yolsuzlukla mücadele uygulamaları gibi konularda on evrensel

ilkeden oluşan iş faaliyet ve stratejilerini sıralamaya çalışmaktadır. Tabloda konuyla ilgili ilkeler ve uygulamaları görülmektedir.

Tablo 7: Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşmesi İlkeleri

Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşmesi'nin On İlkesi	
İnsan Hakları	
İlke 1:	İşletmeler uluslararası beyan edilmiş olan insan haklarının korunmasına önem göstererek desteklemelidirler.
İlke 2:	İşletmeler insan haklarının suiistimali ve ihlal edilmeleri konularında yer almamalı, suç ortağı olmamalıdır.
Çalışan	
İlke 3:	İşletme yöneticileri, iş yerinde çalışan kişilerin sendika kurma ya da üye olma hak ve özgürlüğünü desteklemeli, çalışanların toplu pazarlık haklarını etkin olarak kullanmalarını sağlamalıdır,
İlke 4:	Baskı ve zorlama ile işçi çalıştırmanın engellenmesini sağlamalı,
İlke 5:	Çocuk iş gücü çalıştırmanın etkin bir şekilde kaldırılmasına katkı sağlamalı,
İlke 6:	İşe alım ve çalıştırma aşamalarında her türlü ayrımcılığın önüne geçilmeli.
Çevre	
İlke 7:	İşletme yönetim birimleri doğal çevreye ilişkin orantısız kullanım ve kirlilik gibi problemlere yönelik önleyici uygulamaları desteklemeli,
İlke 8:	İşletmeler doğal çevre ile ilgili sorumluluklarını arttıracak bütün faaliyet ve oluşumları desteklemeli,
İlke 9:	Çevre dostu yeni teknolojilerin geliştirilerek uygulanması ve kullanımlarının artması desteklemeli.
Yolsuzlukla Mücadele	
İlke 10:	Bütün işletme yönetimleri, yolsuzluk ve hile ile mücadele etmelidirler.

Kaynak: (Türkiye’de Sosyal Sorumluluk Değerleme Raporu, <http://www.unglobalcompact.org>, 2008).

Gönüllü bir inisiyatif olan Küresel İlkeler Sözleşmesi, uluslararası kapsamda bütün sektörler ve işletmeler tarafından katılım sağlamayı amaçlamaktadır. Küresel İlkeler Sözleşmesine katılmak amacıyla işletmelerin yerine getirmesi gereken hususlar şunlardır:

- a) İşletme üst yönetimi ya da CEO'sunun kurumun resmi sitesi olan <http://www.unglobalcompact.org/HowToParticipate/index.html> web sitesinde yer alan mektubu BM Genel Sekreteri Kofi Annan' a yönelik göndermek,
- b) Küresel İlkeler Sözleşmesi ve bu sözleşmede yer alan on ilkeyi işletmenin kısa, orta ve uzun vadedeki tüm amaç ve süreçlerinin bir parçası olabilmesi için işletme içi gerekli düzenlemeleri belirlemek,
- c) Küresel İlkeler Sözleşmesi ve onun ilkelerini destekleyerek uyguladıklarını tüm topluma ve paydaşlara görsel ve yazılı basın aracılığıyla açıkça ifade etmek,
- d) Küresel İlkeler Sözleşmesi ve onun ilkelerini desteklerken yaptığı uygulamaları yıllık raporlarına ek olarak ya da yeni bir rapor ile yayınlamaktır.

İşletmeler bu sözleşmeye katıldıktan sonra, iki yıl içinde bilgilendirmede ya da raporda bulunmazlarsa sözleşmenin üye listesinden çıkarılarak pasif konuma getirilirler. Gönüllülük esası

önemli olduğundan bunun dışında herhangi başka bir yaptırım ya da denetim söz konusu değildir (Tüsiad, <http://www.tusiad.org>, 2013).

2.8.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlamasında

Muhasebenin Rolü

KSS raporlaması, bir diğer kullanım adı ile sürdürülebilirlik raporlaması, işletme devamlılığını sağlamada önemli unsurlardan birisidir. Bu raporlamadaki bilgilerin doğruluğu ise sürdürülebilirliğin ilk şartı sayılabilir. Raporlama için gerek duyulan doğru ve güvenilir bilginin elde edilmesi, anlaşılır biçimde paydaşlara sunulması ise muhasebe fonksiyonu ile mümkündür. Özellikle sürdürülebilirlik raporlamasına yönelik uluslararası alanda benimsenmiş, spesifik hukuki ya da organizasyonel bir rehber bulunmadığından, her üç boyuta ilişkin verilerin elde edilmesi ve bilgi akış süreçlerine dahil edilmesinde zorluklar yaşanmaktadır. Bu nedenle mali nitelikteki sayısal ve soyut nitelik taşıyan finansal olmayan verilerin tespit edilerek ölçülmesi ve güvenilir bir şekilde raporlaştırılması, işletmelerde muhasebe biriminin önem ve hassasiyetini giderek artırmaktadır (Aksoy, 2013: 48).

Geleneksel muhasebe raporlama kapsamında periyodik olarak hazırlanan raporlar, finansal nitelikte olup işletmelerin güncel varlık ve kaynaklarını, bunların kullanım durumlarını, işletme karlılığını ilgili paydaş kesime doğru bir şekilde gösterebilmek için hukuki bir zorunluluk gereğince hazırlanırlar. Sosyal sorumluluk ya da

sürdürülebilirlik raporları ise gönüllülük esası çerçevesinde hazırlanmaktadır (Çalışkan, 2012: 148).

Muhasebe kapsamında işletmeler paydaşlarına yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedirler. Sürdürülebilirlik açısından da bu sorumlulukların ifası önem arz etmektedir. Bu nedenle muhasebe birimi hem yönetime karar aşamasında önemli bilgiler sağladığından hem de toplumsal hesap verebilirlik konularında düzenlemeler getirdiğinden sosyal sorumluluk raporlaması için de büyük önem taşımaktadır (a.g.e: 137).

İşletmelerde raporlama fonksiyonu muhasebe birimince gerçekleştirilmektedir. Muhasebe birimince hazırlanan sürdürülebilirlik raporları ile işletmeler hem sosyal sorumluluk faaliyetlerini açıklamakta hem de toplumsal kalkınmaya nasıl katkı sağladıklarını göstermektedirler (a.g.e: 149).

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Kar amacıyla kurulup kurulmadığı fark etmeksizin bütün işletmelerin belli bir kuruluş ve faaliyet amacı vardır. İşletmeler bu amaçları doğrultusunda faaliyetlerini sürdürürken toplumsal konuları göz ardı etmeden hareket etmelidirler. Bu durum işletmelerin ve toplumun sürdürülebilirliği için önemlidir. Toplum ve paydaşları ile iyi iletişimde olan işletmeler hem finansal açıdan sürdürülebilirliklerini sağlarken hem de içinde buldukları toplumun refahına katkı sağlamaktadırlar. Bu nedenle sosyal konular üzerinde çalışmalar yapmak ve bunu ilgili kesimlere doğru olarak raporlamak işletme sürdürülebilirliği için kaçınılmaz olmuştur.

Bankacılık sektörü, ekonomilerin sürdürülebilirliği ve kalkınma için önemli bir alandır. Bankaların şeffaf politikalar izlemeleri ve güven kazanmaları, yatırımları çekmeleri için büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle bankalar finansal raporların yanı sıra sosyal sorumluluk raporları ile de yerel ve küresel alanda güven kazanmayı ve destek sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bölümde Türkiye ve küresel ekonomide önemli aktörlerden olan Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bankacılık sisteminde sosyal sorumluluk raporlama konusundaki duyarlılıkları ve gelişimleri incelenmiştir.

3.1. Türkiye' de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri

Sosyal sorumluluk faaliyetleri dünyada ve Türkiye'de uzun bir geçmişe sahiptir. İş alanlarında da bu sorumlulukların uygulanması yine çok eski tarihlere uzanmaktadır. Temelde inanca da dayanan bu faaliyete tarihten örnek verilmek istendiğinde, kazanılanın sadakası şeklinde uygulanan yardımlar gösterilebilir. Günümüzde ise bu görüş profesyonelliğe dönüşerek birçok farklı alanda kendini gösteren sosyal sorumluluk faaliyetleri ortaya çıkmıştır.

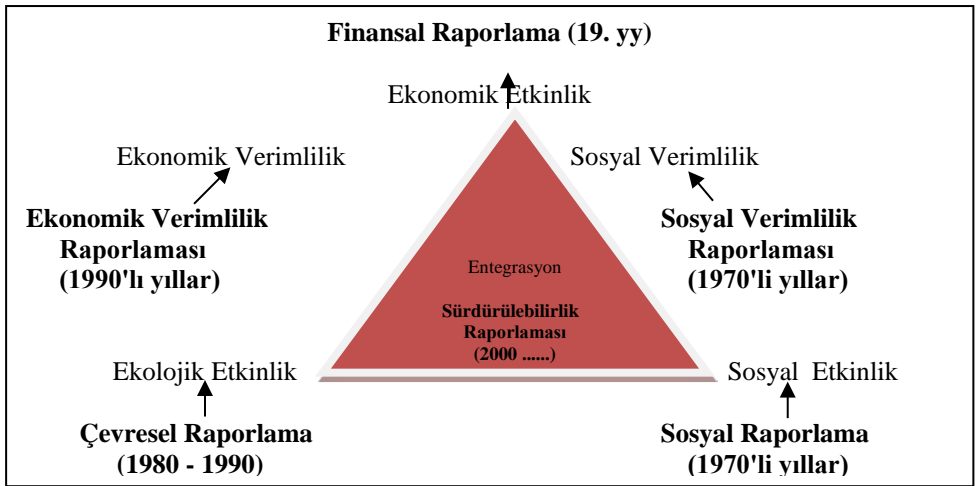
Son 50 yıllık süreç incelendiğinde Türkiye'de ekonomik ve sosyal anlamda önemli bir değişim hareketi göze çarpmaktadır. Bu süreçte ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda sıkıntı ve krizler mevcuttur. Ancak bu krizler karşısında geliştirilen ve güçlendirilmeye çalışılan bir ekonomik yapı bulunmaktadır. Bu değişim sürecinde işletmeler ekonomik olarak zorlandıklarından dolayı sosyal sorumluluk faaliyetlerine fazla özen gösterememiştir. Bu nedenle sosyal sorumluk raporlamalarının Türkiye'deki gelişimi son 10 yıllık bir süreçte hız kazanabilmiştir (Türkiye KSS Raporu, kssd.org, 2008: 7).

Günümüzde Türkiye'de farklı sektörlerde faaliyet gösteren birçok işletme KSS uygulamalarında bulunmaktadır. Bu uygulamaları da yine farklı alanlarda olabilmektedir. İşletmeler KSS uygulamalarını bir yandan toplumla içi içe olarak ve toplumun beklentilerini karşılayarak fayda sağlama amacı ile gerçekleştirirken bir yandan da günümüz ekonomik ve ticari işlem durumunda küreselliğin getirdiği ağır rekabet

koşullarına dayanabilmek için yapmaktadırlar. Ayrıca uygulamaların pazarlama ve reklam açısından faydalarını da gözetmek zorunda oldukları yadsınamaz bir gerçektir. Nihayetinde öncelikli amacı kâr ederek devamlılıklarını sağlamak olan işletmelerin, diğer faaliyetlerinde de bu asıl amaçlarını destekleyici unsurları göz önünde bulundurmaları normal karşılanmaktadır.

3.2. Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması

Türkiye'de işletmeler 1970'li yıllara kadar sadece finansal raporlamalar yapmışlardır. Ancak 2000'li yıllar itibariyle yatırımcıların ve tüketicilerin tercihlerinde sosyal performansı da göz önünde bulundurmaya başlamaları ile birlikte sorumlu yatırım kavramı ortaya çıkmış ve kurumsal sosyal sorumluluk raporları hazırlanmaya başlanmıştır (Aksoy, 2013: 29).

Şekil 9: Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilirlik Raporlaması Gelişimi
Kaynak: (Aksoy, 2013: 29).

Türkiye’de son yıllarda yaşanan KSS faaliyetlerindeki artışlar, bu faaliyetlerin tüm paydaşlarca ulaşılabilmesi ve objektif olarak değerlendirilebilmesi için raporlara dökülmeye başlanmasını sağlamıştır. Bu raporlama, batıda daha eski bir geçmişe sahip olmakla birlikte ülkemizde göreceli olarak yeni bir uygulama sayılmaktadır. Sürdürülebilirlik raporu olarak da yayınlanan KSS raporları özü itibariyle finansal raporlarda verilmeyen KSS faaliyetleri ve işletmeye ilişkin nitel olguları taşımaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın amacı; kişilerin günlük hayatta ihtiyaçlarını karşılarken ileri dönemlerde ortaya çıkacak olan gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama imkanlarını tehlikeye atmamalarını, kaynak kullanım israfını azaltmayı ve orantısız kullanımın önüne geçmeyi sağlamaktır. İşletmeler bu amaç doğrultusunda faaliyetlerini sürdürerek raporlama yapma sorumluluğunu ifa etmelidirler. Bu raporlama ile sürdürülebilir kalkınma açısından önem arz eden sosyal, ekonomik ve çevresel nitelikteki faaliyetlerini ve performanslarını açıklayıcı ve doğru bir şekilde sunmalıdırlar (GRI Sürdürülebilirlik Raporlaması İlkeleri, www.globalreporting.org. 2006: 3).

İşletmelerin faaliyetleri süresince ve sonucunda sosyal ve fiziksel çevresine karşı duyarlı hareket ettiğini beyan etmesinin yolu sosyal raporlamalardır. Türkiye ve dünya da en fazla kabul gören uluslararası raporlama çerçevesi ise GRI tarafından hazırlanan sürdürülebilirlik raporlama çerçevesidir (Yenigün, 2011).

Yenigün tarafından 2012 yılında Türkiye'deki firmaların KSS raporlamalarına yönelik yapılan kapsamlı çalışmada, GRI çerçevesine uygun kurumsal sosyal sorumluluk raporlarının otomotiv, telekomünikasyon, inşaat ve inşaat yan sanayi, bankacılık gibi farklı imalat ve hizmet üreten ve yalnızca büyük ölçekli, kurumsal nitelikteki işletmelerce hazırlandığı görülmüştür (Yenigün, 2012).

Türkiye'de sosyal sorumluluk raporlamalarının yakın bir geçmişe sahip olmasından dolayı bu süreçlerin işletme faaliyet süreçleriyle entegresini kolaylaştıran ve raporlama konusunda yardımcı olan eğitici danışmanlık sağlayan kurumlar da bulunmaktadır (Bilgili, <http://www.slideshare.net/>, 2014).

3.3. Finans Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması GRI Standardı

GRI, Sürdürülebilirlik Raporlaması Rehberleri aracılığıyla küresel ve sürdürülebilir ekonomi kalkınma sağlamak amacıyla faaliyet gösteren ve tüm dünya ülkeleri tarafından uygulanan en kapsamlı ve geçerliliği kanıtlanmış raporlama çerçevesi olarak kabul görmektedir (REC Türkiye, 2013).

GRI standardı, her ölçekteki işletmelerin kullanabileceği ve son düzenlemeleri ile sektörel özellikleri de dikkate alarak ayrıştırılmış bir raporlama çerçevesine sahiptir (Aksoy, 2013: 39).

GRI sosyal ve genel nitelikler taşıyan bir uygulama olmasına rağmen zamanla bazı sektörlere yönelik farklı eklemeler yapılması

gündeme gelmiştir. Finans sektörü de içerik bakımından GRI standardına ek uygulama getirilmesi gereken sektörlerden birisidir. Bu doğrultuda GRI, finans sektöründe yapılacak olan sosyal sorumluluk raporlamalarında bulunması gereken ek unsurları da sektöre yönelik bir ilave ile belirlemiştir.

3.3.1. Finans Sektörü İle İlgili GRI İlavesine Neden İhtiyaç Duyulmuştur?

GRI uygulaması küresel açıdan kabul görmüş en kapsamlı raporlama çerçevesi olmasına rağmen sektörel bazda ilaveler gerekli olmuştur. Finans sektöründeki bu ilavelerin ise yine sektör içindeki bazı beklenti ve talepler karşısında ortaya çıktığı söylenebilir.

GRI, bu ilavelerin ortaya çıkış nedenlerini şu şekilde sıralamıştır (GRI Sector Guidance, www.globalreporting.org, 2010: 3):

- a) Paydaşların sektörün sürdürülebilirliğine yönelik bilgilerin şeffaflığı konusunda yüksek beklentilerinin bulunması
- b) Yıllar içinde sektördeki raporlamaların hızla artması
- c) GRI G3 ilkelerinde sektörel temanın açıkça yer almaması
- d) Bir ek rapor sunulmasıyla sektörün belirgin menfaat sağlaması
- e) Daha etkin bir raporlamayla sürdürülebilirlik etkisini etkileme potansiyelinin bulunması

3.3.2. GRI Finans Sektörü İlavesinin Kapsamı

Finans Sektörü ile ilgili sektörel sürdürülebilirlik raporlama ilkeleri, GRI G3 ilkeleri ile entegre edilmiştir (GRI Sector Guidance, www.globalreporting.org, 2010: 4-5):

- Sektörel Unsurlar
- Giriş bölümü
- Var olan G3 İlkeleri içeriğiyle ilgili açıklama
- Yönetim yaklaşımı, performans göstergeleri ve bunlara ilişkin gösterge protokoller

Finansal hizmetler sektörünü tanımlayan sürdürülebilir kalkınma unsurları ise şu şekilde ele alınmıştır:

- Ürün Portföyü
- Denetimler
- Aktif Ortaklık
- Ekonomik Performans
- Yatırım ve Üretim Uygulamaları
- Toplum
- Ürün ve Servis Sınıflandırması

Sektör ilavesinin kullanıcılarını ise,

- Perakende bankacılık
- Ticari ve kurumsal bankacılık
- Varlık yönetimi
- Sigortacılık

kurumları oluşturmaktadır.

3.3.3. GRI Finans Sektörü İlave Maddeleri

GRI, tüm kuruluşlar için geçerli olan ve kapsamlı bir uluslararası rapor taslağı yayınlamış olsa da, çeşitli gereklilikler ve sektörel özellikler nedeniyle bazı sektörler için raporlarda ek bilgilerin belirtilmesini öngören bir kılavuz yayınlamıştır. Bu sektörler arasında yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı finans sektörü de yer almaktadır. Burada esas incelenmek istenen nokta ise GRI'nın bu sektörel ayırmada genel rapora ek olarak finans sektöründen beklentisinin neler olduğudur. GRI, bu konu ile ilgili olarak da bir rapor yayınlamış ve finans kuruluşlarından tam bir rapor için beklediğı en kapsamlı bilgileri maddeler halinde sıralamıştır. Bu raporda yer alan finans sektörüne özgü maddeler ise şu şekilde sıralanmaktadır:

(**FS**: Financial Services - Finansal Servisler, **EC**: Economic - Ekonomik, **EN**: Environmental - Çevresel, **HR**: Human Rights - İnsan Hakları)

- FS1** İş kolları temeline dayanarak uygulanan sosyal ve doğal çevre ile ilgili politikalar
- FS2** İş kolları temeline dayanarak doğal ve sosyal çevreye yönelik riskleri tanımlamak ve tespit etmek için kullanılan prosedürler
- FS3** İşletme sözleşmelerinde ve faaliyet süreçlerinde bulunan alan çevresel ve sosyal normların müşterilerce kullanılma/uyum durumunu değerlendirmek için kullanılan prosedürler

- FS4** İşletme çalışanlarının çevresel ve toplumsal plan ve programları uygulama konusundaki yeterlilik ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik süreçler
- FS5** İşletmelerin sosyal ve çevresel tehditler ve fırsatlar ile ilgili paydaş kesimi ile kurduğu karşılıklı etkileşime dayalı ilişki
- FS6** Toplam işletme portföyünün iş kollarına göre bölge, ölçek (örnek mikro finansman /KOBİ / kurumsal vs.) ve sektör temelinde dağılımı
- FS7** İşletme finansal raporlarında yer alan, toplumsal yarar sağlamak amacıyla üretilen tüm mamul ve hizmetlere yönelik gerçekleştirilen harcamalar (sektörel bazda)
- FS8** İşletme finansal raporlarında yer alan, doğal çevrenin korunması amacıyla üretilen mamul ve hizmetlere yönelik gerçekleştirilen harcamalar (sektörel bazda)
- FS9** Doğal çevre ve toplumsal politikalar ile alakalı olan risk yönetimi aşamalarının gerçekleştirilme durumunu belirleme amaçlı denetim faaliyetlerinin kapsamı ve uygulanma sıklığı
- FS10** Portföyde bulunan ve doğal ve sosyal çevreye yönelik hususlarda karşılıklı etkili iletişim sağlanan işletmelerin sayı ve yüzde oranları
- FS11** Olumlu ya da olumsuz doğal ve sosyal çevre incelemesinde kullanılan aktif değerlerin yüzde oranı

- FS12** Raporlama faaliyeti gerçekleştiren işletmelerin oy hakkının/oy kullanma hususunda önerilerde bulunma imkanının bulunduğu ortaklıklarında doğal ve sosyal çevreye ilişkin konularda gerçekleştirdiği oy değerlendirmeye yönelik strateji ve planları
- FS13** İnsan kaynağı ve nüfus olarak daha az sayılara sahip, buna bağlı olarak da iktisadi olarak daha az gelişmiş bölgelerde yer alan hizmete yönelik faaliyet noktaları
- FS14** Engelli kişi ve grupların mali nitelikli hizmetlere ulaşma kapasitelerini artırma amaçlı ortaya koyulan inisiyatif ve birlikler
- FS15** Mali nitelikli ürün ve hizmetlerin eşit bir biçimde geliştirilmesi ve topluma tanıtılması amaçlı geliştirilen strateji ve planlar
- FS16** İşletmelerin üretimlerinde kilit rol oynayan hedef kitlesine yönelik finansal okuryazarlığı oluşturarak artırma ve geliştirme amaçlı birlik ve inisiyatifler.
- EC1** işletmelerin elde ettiği ve eşit bir şekilde dağıtımını yaptığı iktisadi nitelik taşıyan bütün değerler (maliyetler, gelirler, maaş ve vergi ödemeleri vb.).
- EN16** Ağırlığa bağlı olarak toplam doğrudan ve dolaylı sera gazı emisyonları.
- EN22** Çeşidine ve ortadan kaldırma yöntemine bağlı olarak, toplam atık miktarı.

•**HR1** İlgili kurumlarca belirlenen ve savunulan insan hakları ile alakalı kuralları kapsayan ya da insan hakları taramasına tabii tutulan önem derecesi yüksek yatırım anlaşmalarının sayısı ve yüzde oranı (GRI Financial Services Sector Supplement Quick Reference Sheet, www.globalreporting.org).

3.3.4. Global Reporting Initiative Rapor Şablonu

Global Reporting Initiative, uluslararası geçerliliğe sahip bir rapor hazırlayabilmek için firmalara bir rapor şablonu sunmuştur. GRI sektörel bazda bazı ayrımlara değinmiş olmasından dolayı genel şablona ek olarak bu ayrımda yer alan kurumlardan çeşitli bilgiler ilave etmelerini isteyebilmektedir. Bunun nedeni ise her sektörün aynı kalıba sığmasının ve beklenen bilgilerin aynı nitelikte olmasının mümkün olmamasıdır. Hazırlanan şablon, özellikle finansal kurumların rapor kullanıcılarına karşı açıklamaları istenen bilgileri içerecek şekilde düzenlenmiştir.

GRI'nin açıkladığı ve uluslararası standartta raporlama yapmak isteyen kurumlardan içeriğinin doldurulmasını talep ettiği şablon şu şekildedir (GRI C Seviyesi Rapor Şablonu, www.globalreporting.org, 2011):

Tablo 8 : Global Reporting Initiative Sürdürülebilirlik Rapor Şablonu

<h1>GRI</h1> <h2>Rapor Şablonu</h2>
Şirket İsmi: _____ —
Hazırlayan: _____ —
İsim: _____ _____
Görev veya Ünvan: _____ —
E-posta: _____ _____
Telefon numarası _____
Kutu 1— Kurumumuz Hakkında
Profil
1. Strateji ve Analiz Bu bölümün amacı, İlkelerin diğer bölümlerine dayanarak müteakip ve daha detaylı raporlama için çerçeve oluşturulması amacıyla kurumun sürdürülebilirlikle olan ilişkisinin üst düzey, stratejik görünümünün sunulmasıdır. Bu bölüm, raporun diğer bölümlerinde sağlanan bilgilerden faydalanabilir, ama bu bölümün amacı rapor içeriklerini basitçe

özetlemekten daha çok stratejik konuların esası hakkında anlayış oluşturmaktır. Strateji ve analiz 1.1 maddesinde özetlenen beyandan meydana gelmelidir.

1.1 Kurumun en üst düzey karar vericisinin (ör. CEO (genel müdür), yönetim kurulu başkanı veya eşdeğer üst pozisyon) sürdürülebilirliğin kurumla ve onun stratejisi ile olan ilgisi hakkındaki beyanı. Bu beyan özellikle ekonomik, çevresel ve sosyal performans ile alakalı olan kilit niteliğindeki zorlukların yönetilmesi ile ilgili kısa, orta (ör. 3-5 yıl) ve uzun vadeli genel vizyon ve stratejiyi ifade etmelidir. Beyan şunları içermelidir:

- Uluslararası kabul görmüş standartlara riayet edilmesi ve bunların kurumun uzun vadeli strateji ve başarısı ile ne şekilde ilgili oldukları konusu da dâhil olmak üzere, sürdürülebilirlikle ilgili kısa/orta vadeli stratejik öncelikler ve esaslı konular,
- Kurumu etkileyen ve sürdürülebilirlik önceliklerine tesir eden daha geniş trendler (ör. makroekonomik veya siyasi),
- Raporlama dönemi esnasında meydana gelen temel olaylar, başarılar ve başarısızlıklar,
- Hedeflere yönelik performans hakkındaki görüşler,
- Kurumun gelecek raporlama yılında karşılaşacağı başlıca zorluklar ile hedefleri ve gelecek 3-5 yıla ait amaçlarının genel görünümü,
- Kurumun stratejik yaklaşımına ait diğer hususlar.

1.2 Başlıca etkilerin, risklerin ve fırsatların tanımlanması.

2. Kurumsal Profil

2.1 Kurum adı.

2.2 Başlıca markalar, ürünler ve/veya hizmetler.

2.3 Ana bölümler, faal işletmeler (operating companies), yan kuruluşlar ve ortak girişimler de dâhil, kurumun operasyonel yapısı.

2.4 Kurumun genel merkezinin bulunduğu yer.

2.5 Kurumun faaliyet gösterdiği ülkelerin sayısı ve ister başlıca operasyonların bulunduğu isterse de raporda yer alan sürdürülebilirlik konuları ile ilgisi bulunan ülkelerin adları.

2.6 Kurumun mülkiyet niteliği ve yasal şekli.

2.7 Hizmet verilen pazarlar (coğrafi dağılım, hizmet verilen sektörler ve müşteri/faydalanıcı çeşitleri de dâhil).

2.8 Şunları da içerecek şekilde, rapor hazırlayan kurumun ölçeği:

- Çalışan sayısı,
- Net satışlar (özel sektör kurumları için) veya net gelirler (kamu sektöründeki kurumlar için),
- Borç ve özsermaye cinsinden dökümü yapılan toplam işletme sermayesi (özel sektör kurumları için),
- Sağlanan ürün ve hizmetlerin miktarı.

2.9 Aşağıdakileri de içerecek şekilde, raporlama dönemi esnasında gerçekleşen büyüklük, yapı veya mülkiyet ile ilgili önemli değişiklikler:

- Tesis açılışları, kapanışları ve genişletmeleri de dâhil, operasyonların yeri veya operasyonlarda yapılan değişiklikler,
- Sermayedar yapısındaki değişiklikler ve diğer sermaye oluşumu, muhafazası ve değiştirilmesi operasyonları (özel sektör kurumları için).

2.10 Raporlama dönemi esnasında alınan ödüller.

4.8 Kurum bünyesinde geliştirilmiş, ekonomik, çevresel ve sosyal performans ile ilgili misyon veya değer beyanları, davranış kuralları ve prensipler ve bunlara dair uygulamaların durumu

4. Yönetişim, Taahhütler ve Katılım Yönetişim

4.1 Stratejinin veya kurumsal idarenin belirlenmesi gibi özel görevlerden sorumlu olan en yüksek yönetim organına bağlı olan kurullar da dâhil, kurumun yönetim yapısı.

4.2 En yüksek yönetim organı başkanının aynı zamanda kurum içinde icra görevi olup olmadığını (ve eğer öyleyse, kurumun yönetimi dâhilindeki işlevlerini ve bu düzenlemenin nedenlerini) belirtin.

4.3 Üniter kurul yapısına sahip kurumlarla ilgili olarak, en yüksek yönetim organının bağımsız ve/veya icra görevi olmayan üyelerinin sayısını belirtin.

4.4 Hissedarların ve çalışanların en yüksek yönetim organına tavsiye veya talimat verme mekanizmaları.

Aşağıdaki süreçlere ait atıfları da ilave edin:

- Azınlık hissedarların görüşlerini en yüksek yönetim organına ifade etmesine imkan tanıyan hissedar kararlarının veya diğer mekanizmaların kullanımı,
- Kurum düzeyindeki “çalışma konseyleri” gibi resmi temsil organları ile çalışma ilişkileri hakkında çalışanlara bilgi verilmesi ve danışılması ve çalışanların en yüksek yönetim organında temsil edilmesi.

Raporlama dönemi esnasında bu mekanizmalar kullanılarak ortaya konan ekonomik, çevresel ve sosyal performansla ilgili konuları belirtin.

4.5 En yüksek yönetim organının üyelerine, üst düzey yöneticilere ve idarecilere ödenen ücret (ayrılma düzenlemeleri de dâhil) ile kurumun performansı (sosyal ve çevresel performans da dâhil) arasındaki bağlantı

4.6 En yüksek yönetim organının çıkar çatışmalarından kaçınmasını sağlamak amacıyla uygulamaya konan süreçler.

4.7 En yüksek yönetim organı üyelerinin kurumun ekonomik, çevresel ve sosyal konular hakkındaki stratejisine rehberlik etmek üzere yetkilerinin ve uzmanlıklarının saptanması süreci.

4.9 İlgili riskler ve fırsatlar ile uluslararası kabul görmüş standartlara, davranış kurallarına ve prensiplere olan uyum da dâhil olmak üzere, kurumun ekonomik, çevresel ve sosyal performansı belirlemesini ve yönetmesini denetlemek üzere en yüksek yönetim organının uyguladığı prosedürler.

4.10 En yüksek yönetim organının, özellikle ekonomik, çevresel ve sosyal performansla alakalı olarak kendi performansını değerlendirme süreçleri

4.11 İhtiyati yaklaşım veya prensibinin kurum tarafından ele alınıp alınmadığına veya nasıl ele alındığına dair açıklama.

4.12 Kurum dışında geliştirilmiş olan ekonomik, çevresel ve sosyal bildirgeler, prensipler veya kurumun taahhütte bulunduğu ya da onayladığı diğer girişimler

4.13 Kurumun

- Yönetişim organlarında pozisyonlara sahip olduğu,
- Proje veya komitelerine katıldığı,
- Rutin üyelik aidatlarının ötesinde maddi finansman sağladığı veya
- Üyeligi stratejik olarak gördüğü birliklerdeki (sanayi birlikleri gibi) ve/veya ulusal/ uluslararası savunucu örgütlerindeki üyelikleri

Kutu 2 — Raporumuz Hakkında

3. Rapor Parametreleri

Rapor Profili

3.1 Sağlanan bilgilerin ait olduğu raporlama dönemi (ör. mali yıl / takvim yılı).

3.2 En son yayınlanan raporun tarihi (varsa).

3.3 Raporlama döngüsü (yıllık, iki yıllık, vs.).

3.4 Rapor ve içeriği hakkındaki sorular için iletişim adresi.

Rapor Kapsamı ve Sınırı

3.6 Raporun sınırı (ör. ülkeler, bölümler, yan kuruluşlar, kiralanen tesisler, ortak girişimler, tedarikçiler).

3.7 Raporun kapsamı veya sınırı hakkındaki özel kısıtlamaları belirtin.

3.8 Ortak girişimler, yan kuruluşlar, kiralanen tesisler, dışarıdan tedarik edilen operasyonlar ve raporlama dönemleri arası veya kurumlar arası karşılaştırılabilirliği önemli biçimde etkileyebilen diğer kuruluşlar hakkındaki raporlamanın esası.

3.10 Daha önceki raporlarda yer alan bilgilerin yeniden ifade edilmesinin yarattığı etkiye dair açıklama ve bu yeniden ifadenin nedenleri (ör. işletme birleşmeleri ve satın alma, temel yılların/raporlama dönemlerinin, işin niteliğinin, ölçüm yöntemlerinin değişimi).

3.11 Raporda uygulanan sınır, kapsam veya ölçüm yöntemlerinde daha önceki raporlama periyodlarına göre yaşanan önemli değişiklikler.

3.13 Raporun dış denetimden geçmesi konusundaki politika ve geçerli uygulama. Sağlanan dış denetimin kapsamı ve esası, eğer sürdürülebilirlik raporunun içinde bulunan denetim raporuna halihazırda dâhil edilmemişse, bu konulara açıklık getirin. Ayrıca, rapor hazırlayan kurum ile denetim sağlayıcısının/sağlayıcılarının arasındaki ilişkiyi de açıklayın.

Kutu 3 — Paydaşlarımız Hakkında

4. Yönetişim, Taahhütler ve Katılım

Paydaş Katılımı

Aşağıdaki Açıklama Maddeleri kurum tarafından raporlama dönemi boyunca yürütülen genel paydaş katılımına atıfta bulunmaktadır. Bu Açıklamalar bir sürdürülebilirlik raporunun hazırlanması amacına yönelik olarak uygulanan paydaş katılımı ile sınırlı değildir.

4.14 Kurum tarafından katılımı sağlanan paydaş gruplarının listesi.

Paydaş gruplarının örnekleri şöyledir:

- Yerel halk,
- Sivil toplum,
- Müşteriler,
- Hissedarlar ve sermaye sağlayıcıları,
- Tedarikçiler,
- Çalışanlar, diğer işçiler ve üye oldukları sendikalar.

4.15 Katılım yapılacak paydaşların kimler olacağını belirlemesi ve seçimlerine dair esas.

4.16 Paydaş türü ve grubuna göre katılım sıklığı da dâhil, paydaş katılım yöntemleri.

4.17 Paydaş katılımı ile ortaya konan başlıca konular ile kaygılar ve kurumun bunlara, yaptığı raporlama aracılığıyla verdiği yanıt da dâhil, nasıl yanıt verdiği.

Kutu 4 — Rapor İçeriğinin Belirlenmesi

3. Rapor Parametreleri Rapor Kapsamı ve Sınırı

3.5 Aşağıdakileri de içerecek şekilde rapor içeriğini belirleme süreci:

- Önceliklerin belirlenmesi;
- Rapor dâhilindeki konuların önem sırasına göre düzenlenmesi;
- Kurumun raporu kullanmasını beklediği paydaşların belirlenmesi

Kutu 5 — Performans Verileri

Performans verileri. Bu kutuyu doldurmadan önce lütfen GRI Gösterge Protokollerine

başvurunuz.

Gösterge 1:

Yorumlar:

Not: Bu kutuda çevre, ekonomi, insan hakları gibi tüm göstergeler ve yorumlarına yer verilmektedir.

Kutu 6 — Kendi Beyanımız (Uygulama Seviyesi)

**Rapor
Uygulama
Seviyesi**

		C	C +	B	B +	A	A +
Standart Açıklamalar	G3 Profil Açıklamaları	Sunlar hakkında raporlama yapınız: 1.1 2.1 – 2.10 3.1 – 3.8, 3.10 – 3.12, 4.1 – 4.4, 4.14 – 4.15	Dış Denetimden Geçmiş Rapor	C Seviyesi için listelenen tüm ölçütler hakkında raporlama yapınız, ve bunlara ek olarak 1.2 3.9, 3.13 4.5 – 4.13, 4.16 – 4.17	Dış Denetimden Geçmiş Rapor	B Seviyesi ile aynı gereklilik	Dış Denetimden Geçmiş Rapor
	G3 Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları	Gerekli değil		Her Gösterge Kategorisi için Yönetim Yaklaşımı Açıklamaları			
	G3 Performans Göstergeleri & Sektör Eki Performans Göstergeleri	Sosyal, ekonomik ve çevre kategorilerinin her birinden en az bir performans göstergesini içerecek şekilde, asgari 10 Performans Göstergesi hakkında rapor hazırlayınız.		Ekonomik, çevre, insan hakları, işgücü, toplum, ürün sorumluluğu unsurlarının her birinden en az bir performans göstergesi olmak üzere, asgari 20 Performans Göstergesi hakkında rapor hazırlayınız.		Önceliklendirme Prensibinin gereklerini yerine getirmek üzere, ister a) gösterge hakkında rapor hazırlayarak, isterse b) dışarıda bırakma nedenini açıklayarak, her bir temel G3 ve Sektör Eki Göstergesi için yanıt veriniz.	

Bu raporun, anladığım kadarı ile, GRI G3 C Uygulama Seviyesi için gerekli şartları yerine getirdiğini beyan ederim.

İsim: _____
_____

Görev veya
Ünvan: _____
_____

Tarih: _____
_____

İmza: _____
_____

Kutu 7 — GRI İçerik Endeksi

3. Rapor Parametreleri

GRI İçerik Endeksi

3.12 Raporda yer alan Standart Açıklamaların yerini gösteren tablo.

Aşağıdaki bilgilerin bulunabileceği sayfa numaralarını veya web linklerini belirtin:

Strateji ve Profil Açıklamaları	Sayfa
Strateji ve Analiz	
1.1 Kurumun en üst düzey karar vericisinin beyanı	2
1.2 Başlıca etkilerin, risklerin ve fırsatların tanımlanması	3
Kurumsal Profil	
2.1 Kurum adı	4
2.2 Başlıca markalar, ürünler ve/veya hizmetler	4
2.3 Kurumun operasyonel yapısı	4
2.4 Kurumun genel merkezinin bulunduğu yer	4
2.5 Kurumun faaliyet gösterdiği ülkelerin sayısı	4
2.6 Kurumun mülkiyet niteliği ve yasal şekli	4
2.7 Hizmet verilen pazarlar	4
2.8 Rapor hazırlayan kurumun ölçeği	5
2.9 Raporlama dönemi esnasında gerçekleşen önemli değişiklikler	5
2.10 Raporlama dönemi esnasında alınan ödüller	5
Rapor Parametreleri	
3.1 Raporlama dönemi	7
3.2 En son yayınlanan raporun tarihi	7
3.3 Raporlama döngüsü	7
3.4 Sorular için iletişim adresi	7
3.5 Rapor içeriğini belirleme süreci	10
3.6 Raporun sınırı	7
3.7 Raporun kapsamı veya sınırı hakkındaki özel kısıtlamalar	8
3.8 Ortak girişimler, yan kuruluşlar, kiralanan tesisler, dışarıdan tedarik edilen operasyonlar ve diğer kuruluşlar hakkındaki raporlamanın esası	8
3.10 Daha önceki raporlarda yer alan bilgilerin yeniden ifade edilmesinin yarattığı etkiye dair açıklama ve bu yeniden ifadenin nedenleri	8
3.11 Daha önceki raporlama periyodlarına göre yaşanan önemli değişiklikler	8
3.12 GRI İçerik Endeksi	14
Yönetişim, Taahhütler ve Katılım	
4.1 Kurumun yönetim yapısı	5
4.2 En yüksek yönetim organı başkanının aynı zamanda kurum içinde icra görevi olup olmadığını belirtin	6

4.3 Üniter kurul yapısına sahip kurumlarla ilgili olarak, en yüksek yönetim organının bağımsız ve/veya icra görevi olmayan üyelerinin sayısını belirtin	6
4.4 Hissedarların ve çalışanların en yüksek yönetim organına tavsiye veya talimat verme mekanizmaları	6
4.5 En yüksek yönetim organının üyelerine, üst düzey yöneticilere ve idarecilere ödenen ücret (ayrılma düzenlemeleri de dâhil) ile kurumun performansı (sosyal ve çevresel performans da dâhil) arasındaki bağlantı	6
4.6 En yüksek yönetim organının çıkar çatışmalarından kaçınmasını sağlamak amacıyla uygulamaya konan süreçler.	6
4.7 En yüksek yönetim organı üyelerinin kurumun ekonomik, çevresel ve sosyal konular hakkındaki stratejisine rehberlik etmek üzere yetkilerinin ve uzmanlıklarının saptanması süreci.	6
4.8 Kurum bünyesinde geliştirilmiş, ekonomik, çevresel ve sosyal performans ile ilgili misyon veya değer beyanları, davranış kuralları ve prensipler ve bunlara dair uygulamaların durumu.	5
4.9 İlgili riskler ve fırsatlar ile uluslararası kabul görmüş standartlara, davranış kurallarına ve prensiplere olan uyum da dâhil olmak üzere, kurumun ekonomik, çevresel ve sosyal performansı belirlemesini ve yönetmesini denetlemek üzere en yüksek yönetim organının uyguladığı prosedürler.	7
4.10 En yüksek yönetim organının, özellikle ekonomik, çevresel ve sosyal performansla alakalı olarak kendi performansını değerlendirme süreçleri.	7
4.11 İhtiyati yaklaşım veya prensibinin kurum tarafından ele alınıp alınmadığına veya nasıl ele alındığına dair açıklama.	8
4.12 Kurum dışında geliştirilmiş olan ekonomik, çevresel ve sosyal bildirgeler, prensipler veya kurumun taahhütte bulunduğu ya da onayladığı diğer girişimler	8
4.13 Kurumun <ul style="list-style-type: none"> • Yönetişim organlarında pozisyonlara sahip olduğu, • Proje veya komitelerine katıldığı, • Rutin üyelik aidatlarının ötesinde maddi finansman sağladığı veya • Üyeliği stratejik olarak gördüğü birliklerdeki (sanayi birlikleri gibi) ve/veya ulusal/ uluslararası savunucu örgütlerindeki üyelikleri	8

4.14 Kurum tarafından katılımı sağlanan paydaş gruplarının listesi	9	
4.15 Katılım yapılacak paydaşların kimler olacağını belirlenmesi ve seçimlerine dair esas	9	
10 GRI Performans Göstergeleri		
Gösterge Numarası	Gösterge Tanımlaması	Sayfa
FS (Finans Sektörü Ürün ve Hizmet Etkisi)	.....	10
EC (Ekonomik)	.....	11
EN (Çevresel)	.....	12
LA (İşgücü Uygulamaları)	.....	13
HR (İnsan Hakları)	.....	14
SO (Sosyal)	.....	15
PR (Ürün Sorumluluğu)	.....	16

Kaynak: (GRI C Seviyesi Rapor Şablonu, www.globalreporting.org, 2011).

GRI tarafından hazırlanmış olan bu şablon uluslararası geçerliliğe sahiptir ve özellikle finans kurumları için geçerlidir. Sektörel ayrımları ise performans göstergeleri kısmında yer almaktadır. Finansal kurumlara yönelik ayırım çoğunlukla ürün ve hizmet etkisi göstergelerinde ön plana çıkmaktadır. Bu kısımlar şablona dahil edilmediğinde ise tüm kurumlarca kullanılabilir genel şablona ulaşılmaktadır.

3.4. Türkiye'de Finans Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Faaliyetleri

Türk bankacılık sektörü, para piyasalarında serbestleşme hareketleri ile birlikte önemli gelişmeler sergilemeye başlamıştır. Atlatılan mali krizlerin ardından yapısal ve hizmet kalitesi açısından da

ciddi düzenlemeler geçiren bankacılık sekt6r6 b6y6me potansiyelini artırmıştır (T6rkiye KSS Raporu, ksdd.org, 2008: 6).

Sekt6rde beklenen ekonomik b6y6me aynı zamanda sosyal sorumluluk uygulamaları ve bunların kayıt altına alınarak raporlanması beklentisini de beraberinde getirmektedir. Bu nedenledir ki, son yıllarda 6lkemizde faaliyet g6steren bankaların bir kısmı uluslararası geçerliliği olan KSS raporlama, bir diğer adı ile de s6rd6r6lebilirlik raporlama, faaliyetlerine başlamışlardır. Bu raporlar ile işletmenin genel durumuna y6nelik sosyal, ekonomik, çevresel bilgileri paydaşlara ve ilgili t6m taraflara sunabilmektedirler.

Bu raporların uluslararası geçerliliği olabilmesi için, bu konuda çalışma g6steren kurumlarca onaylanmış ve bu kurumların sundukları taslaklara uygun hazırlanmış olmaları gerekmektedir. Raporlama ile ilgili en kapsamlı kuruluş Global Reporting Initiative (GRI) olduğundan, bu çalışmada, raporlama yapan bankaların sundukları raporların GRI raporlarına uyumu incelenmiştir.

T6rkiye'de KSS faaliyetlerinin geçmişi 1970'li yıllara dayansa da KSS raporlaması 2000'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Ekonominin temelini oluşturan bankalar uluslararası standardı sağlamak için bu raporlamayı gereklilik olarak g6ren 6nc6 kurumlardır. Bu raporlamanın uluslararası geçerliliğe sahip bir standarda dayanması ise g6venilirliği açısından 6nem arz etmektedir.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların sürdürülebilirlik yani sosyal sorumluluk raporlamaları ile ilgili bilgiler incelendiğinde Akbank’ın 2009 itibariyle ilk sürdürülebilirlik raporu hazırlayan banka olduğu tespit edilmiştir. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ise Türkiye’de ilk GRI A+ seviyesinde rapor hazırlayan kurumdur. Bir GRI raporunun “+” değeri alabilmesi için bağımsız bir dış denetimden geçmiş olması gerekliliği mevcuttur. Bu nedenle TSKB’ nin GRI tarafından belirlenen en kapsamlı çerçevede ve dış denetimlerce onaylanmış bir rapor hazırladığı söylenebilir.

3.5. Türk Bankacılık Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlama Düzeyinin Değerlendirilmesi

Ülkemizde bankalar son yıllarda finansal faaliyetleri ile olduğu kadar sosyal sorumluluk faaliyetleri ile de ön plana çıkmaktadırlar. Bankalar bu faaliyetleri ile hem kendi sürdürülebilirliklerini sağlamakta hem de toplum için faydalı işler yapmaktadırlar. Bu sayede bankalar bir yandan sosyal sorumluluklarını yerine getirmekte bir yandan da uzun vadede kendilerine yatırım yapmış olmaktadır. Çünkü toplum, kendisi için faaliyet gösteren kurumları daha fazla benimsemekte ve işlemlerinde bu kurumlar ile çalışmayı tercih etmektedir. Sosyal sorumluluk faaliyeti yapan ve bu faaliyetleri güvenilir standartlar çerçevesinde raporlaştırarak yayımlayan bankalar, kısa ve uzun vadede bu uygulamalardan olumlu etkilemektedir.

Tablo 9, Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankaların KSS faaliyetleri ve KSS raporlama durumlarını göstermektedir. Bu tabloda yer alan veriler, ilgili bankaların internet adresleri aracılığı ile temin edilerek tablolaştırılmıştır.

Tablo 9 : Türk Bankacılık Sistemi Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlama Durumu

Banka Adı	KSS Politikası Var mı?		KSS Raporu Var mı?		KSS Raporu GRI Uyumluluk Düzeyi	Ek Bilgiler
	Var	Yok	Var	Yok		
Mevduat Bankaları						
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları						
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	X		X		Uyumlu / A+ uygulama seviyesi	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A+ uygulama seviyesinde bir rapor yayınlamıştır.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	X		X		Uyumlu değil	Halkbank KSS ve KOBİ'ler başlığı altında bir rapor yayınlamıştır. Ancak bu rapor GRI standartlarında değildir. Rapor içeriği KSS uygulaması yapan KOBİ'lerdir.

Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	X			X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. KSS Politikasına ilişkin bilgiler bankanın internet sayfasında yer almaktadır.
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları						
Adabank A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Akbank A.Ş.	X		X		Uyumlu / B uygulama seviyesi	GRI B uygulama seviyesinde bir rapor yayınlamıştır.
Anadolubank A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Fibabanka A.Ş.	X			X	-	Banka yalnızca Sosyal ve Çevresel Sorumluluk Politikası yayınlamıştır. KSS Politikasına ilişkin bilgiler bankanın internet sayfasında yer almaktadır.
Şekerbank T.A.Ş.	X		X		Uyumlu / A uygulama seviyesi	GRI A uygulama seviyesinde bir rapor yayınlamıştır.
Tekstil Bankası A.Ş.	X				-	Bağış ve Yardım politikası bulunmaktadır. KSS Politikasına ilişkin bilgiler bankanın internet sayfasında yer almaktadır.
Turkish Bank A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır.

Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	X			X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. KSS Politikasına ilişkin bilgiler bankanın internet sayfasında yer almaktadır.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	X		X		Uyumlu / A uygulama seviyesi	Garanti Bankası GRI A uygulama seviyesinde rapor hazırlamıştır
Türkiye İş Bankası A.Ş.	X		X		Uyumlu / B uygulama seviyesi	İş Bankası GRI B uygulama seviyesinde rapor hazırlamıştır
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	X		X		Uyumlu / B uygulama seviyesi	Yapı ve Kredi Bankası B uygulama seviyesinde bir rapor yayınlamıştır.
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar						
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Yabancı Sermayeli Bankalar						
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar						
Alternatif Bank A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Arap Türk Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır

Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Burgan Bank A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Citibank A.Ş.	X		X		Uyumlu / B uygulama seviyesi	GRI'e göre B uygulama seviyesinde rapor yayınlamıştır.
Denizbank A.Ş.	X			X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. KSS Politikasına ilişkin bilgiler bankanın internet sayfasında yer almaktadır.
Deutsche Bank A.Ş.	X		X		Uyumlu / A+ uygulama seviyesi	Deutsche Bank en üst uygulama seviyesi olan GRI A+ uygulama seviyesinde rapor yayınlamıştır.
Finans Bank A.Ş.	X			X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. KSS Politikasına ilişkin bilgiler bankanın internet sayfasında yer almaktadır.
HSBC Bank A.Ş.	X			X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. KSS Politikasına ilişkin bilgiler bankanın internet sayfasında yer almaktadır.
ING Bank A.Ş.	X			X	-	ING Bank KSS faaliyetlerini

						Toplumsal Yatırımlarımız başlığı altında bir kitap şeklinde yayınlamıştır.
Odea Bank A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Rabobank A.Ş.	X				-	Kurumsal sürdürülebilirlik politikası vardır.
Turkland Bank A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar						
Bank Mellat		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Habib Bank Limited		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Intesa Sanpaolo S.p.A.					-	Bilgiye Ulaşmamıştır
JPMorgan Chase Bank N.A.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Société Générale (SA)		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
The Royal Bank of Scotland Plc.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Kalkınma ve Yatırım Bankaları						
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları						
İller Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Türk Eximbank		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır.

						Çevre Uygulama Esasları uygulanmaktadır.
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	X			X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. Bankanın internet sitesinden Çevre Politikasına ulaşılabilir.
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları						
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Taib Yatırım Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	X		X		Uyumlu / A+ uygulama seviyesin	Türkiye'de ilk A+ uygulama seviyesinde rapor yayınlayan bankadır
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları						

BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	X		X		Uyumlu değil	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. Sürdürülebilirlik raporuna bankanın internet adresinden ulaşılabilir.
Katılım Bankaları						
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.		X		X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır
Asya Katılım Bankası A.Ş.	X			X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. Sosyal Sorumluluk faaliyetlerine bankanın internet adresinden ulaşılabilir. Ulaşılabilmektedir.
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	X			X	-	Faaliyet raporu yayınlamaktadır. Sosyal Sorumluluk faaliyetlerine bankanın internet adresinden ulaşılabilir. Ulaşılabilmektedir.
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	X		X		Uyumlu / A+ uygulama seviyesi	GRI A+ uygulama seviyesinde kurumsal sosyal sorumluluk raporu yayınlamıştır.

Türkiye'de 2015 Ocak ayı itibariyle faaliyet gösteren 51 banka bulunmaktadır. Bu bankaların web siteleri incelendiğinde, KSS ile ilgili

uluslararası platformda üst kurum olan GRI standartlarına uygun rapor hazırlayan 10 bankanın olduğu görülmektedir. 51 bankadan sadece 12 tanesi KSS raporu yayınlamaktadır. Bu raporlarınsa 10 tanesi GRI standartlarına uygundur. Farklı uygulama seviyelerindeki GRI standartlarına uygun olarak hazırlanan bu raporlardan sadece 4 tanesi dış (bağımsız) denetimden geçerek hazırlanmış ve gereklilikleri tamamen sağlamış A+ seviyesindedir.

Türkiye'de faaliyet gösteren bankalardan 12 tanesi KSS faaliyetleri ile ilgili rapor yayınlamaktadır. Bunlar;

- Türkiye İş Bankası
- Garanti Bankası
- Akbank
- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
- Yapı ve Kredi Bankası
- Deutsche Bank
- Citibank
- Standard Chartered Yatırım Bankası Türk
- Türkiye Halk Bankası
- Türkiye Finans Katılım Bankası
- Şekerbank
- Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası

şeklinde sıralanmaktadır. Adı geçen bu 12 banka, yıl içinde tüm faaliyetlerine yönelik hazırlanan faaliyet raporları ve finansal raporların yanısıra günümüzde rekabet koşullarına ayak uydurabilmek için gerekli hale gelen KSS raporlarını da yayınlamışlardır. Hazırladıkları

raporlarda KSS faaliyetlerine ayrıntılı şekilde yer veren bu bankaların bir kısmı raporlarını uluslararası standartlar çerçevesinde hazırlayarak bu konuda yetkili kurumdan onay almışlardır. Bunlar:

- Türkiye İş Bankası
- Garanti Bankası
- Akbank
- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
- Deutsche Bank
- Citibank
- Türkiye Finans Katılım Bankası
- Şekerbank
- Yapı ve Kredi Bankası
- Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası

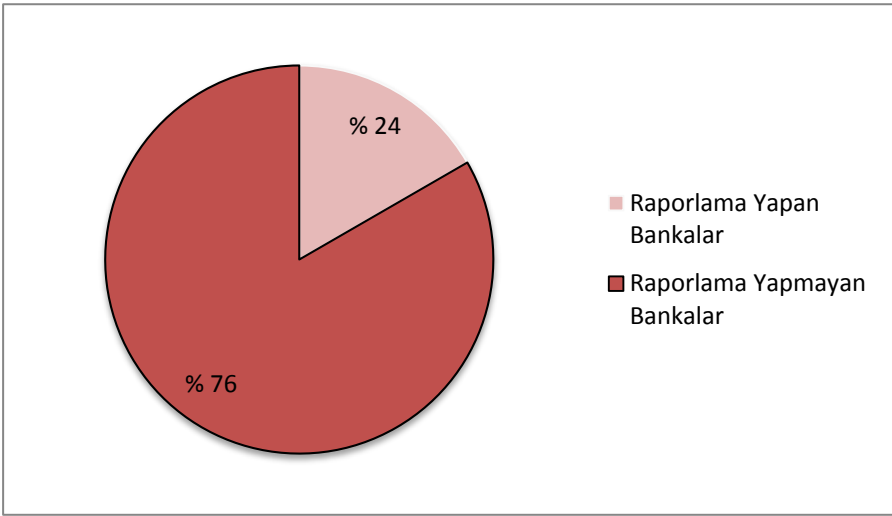
şeklinde sıralanmaktadır.

Bu bankalar, KSS raporlama konusunda küresel anlamda geçerliliğini kanıtlamış standartlar sunan en yetkili kurum olan Global Reporting Initiative' in sunduğu çeşitli uygulama seviyelerinde raporlar hazırlamışlardır. Bunlardan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve Deutsche Bank GRI A+ uygulama seviyesinde raporlama yaparken, Garanti Bankası ve Şekerbank GRI A uygulama seviyesinin gerekliliklerini yerine getirerek hazırladığı raporu yayınlamıştır. Akbank, Citibank, Türkiye İş Bankası ve Yapı ve Kredi Bankası ise GRI B uygulama seviyesinde hazırladıkları raporları yayınlamışlardır.

Raporlamalarını GRI standartlarında hazırlayan bankalardan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası kamusal sermayeli mevduat bankası, Türkiye İş Bankası, Akbank, Şekerbank, Yapı ve Kredi Bankası ve Garanti Bankası özel sermayeli mevduat bankaları ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankasıdır. Citibank, Deutsche Bank ve katılım bankası olan Türkiye Finans Katılım Bankası ise yabancı sermayeli bankalardır. Yabancı sermayeli bankalardan Deutsche Bank bir Alman bankası olup Türkiye'de yalnızca 1 şubesi bulunurken Citibank ise Amerikan bankasıdır ve Türkiye'de 8 şubesi bulunmaktadır. Türkiye Finans Katılım Bankası ise %60'lık bir kısmı Suudi Arabistan tarafından alınmış olduğundan yabancı sermayeli sınıfına giren bir bankadır. GRI standartlarında raporlama yapan bankaların 3 tanesi yabancı sermayeli banka olduğundan Türk sermayeli yalnızca 7 banka GRI standartlarında raporlama yapmaktadır.

Bankaların sayısına ve raporlama oranına bakıldığında raporlamanın çok az sayıda banka tarafından yapıldığı görülebilmektedir. Ancak inceleme sonucunda 24 bankanın kurumsal sosyal sorumluluk politikasının olduğu görülmektedir. Yani raporlama yapmayan 12 bankanın daha kurumsal sosyal sorumluluğa yönelik politika ve faaliyetleri bulunmaktadır. Bu bankalar kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini kendi web sitelerinde belli bir standarda uymaksızın yayınlamaya ilham etmektedirler. Bunun yanı

sıra, bankaların tamamı yıllık faaliyet raporu yayınlarken kurumsal sosyal sorumluluğa yönelik faaliyetlerini bazen bu raporun içine de dahil edebilmektedirler. Ancak son yıllarda uluslararası geçerliliği olan bir KSS raporlama standardı geliştirilmiştir. Küresel faaliyet gösteren ve ilgili tüm kesimlere sağlıklı ve güvenilir bilgi sunmak isteyen kurumlar bu standartlara uygun bir rapor hazırlamaya başlamışlardır. Ülkemizde bu standardı ele alan yalnızca 10 bankanın olması düşük bir orandır. Bunların ise yalnızca 4 tanesi standartları tam anlamıyla sağlayan kapsamlı bir rapor sunmaktadır.

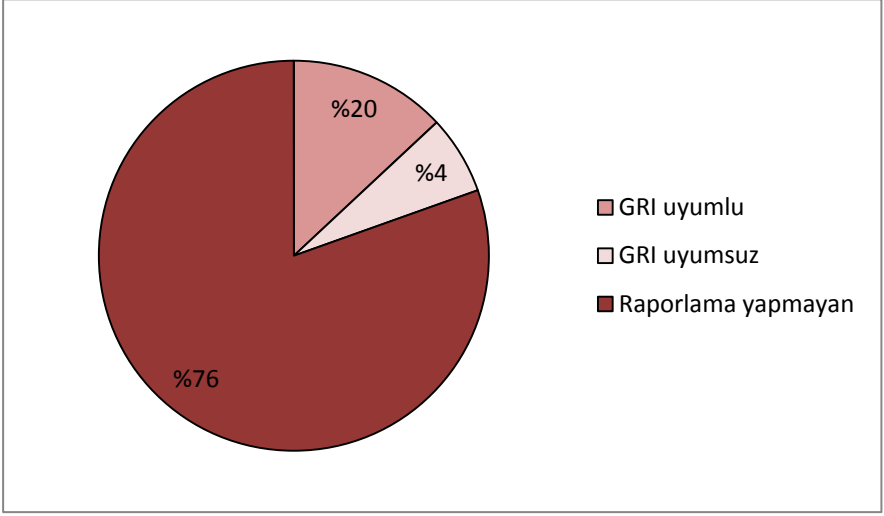

Şekil 10 : KSS Raporlaması Yapan Bankaların Oranı

Türkiye’de bankaların çoğu finansal faaliyetlerinin yanı sıra sosyal sorumluluk faaliyetleri ile de ön plana çıkmaya başlamıştır. Ancak bu faaliyetlerini düzenli bir standarda uygun raporlayan ve ilgili

kesimlere sunan banka sayısı çok azdır. Birçoğu finansal raporlarında bu bilgilere yer verirken, bu konuya hiç değinmeyenler de mevcuttur. Ancak küreselleşmenin de etkisi ile artan rekabet koşullarında ayakta kalabilmek ve devamlılığını sağlayabilmek için tüm kurumların uluslararası standartlar çerçevesinde bu raporları hazırlaması önem arz etmektedir. Şekil 10'da görsel olarak belirtilen oranlar Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların yalnızca %24'lük bir kesiminin raporlama yaptığını göstermektedir. Bu oran oldukça düşüktür.

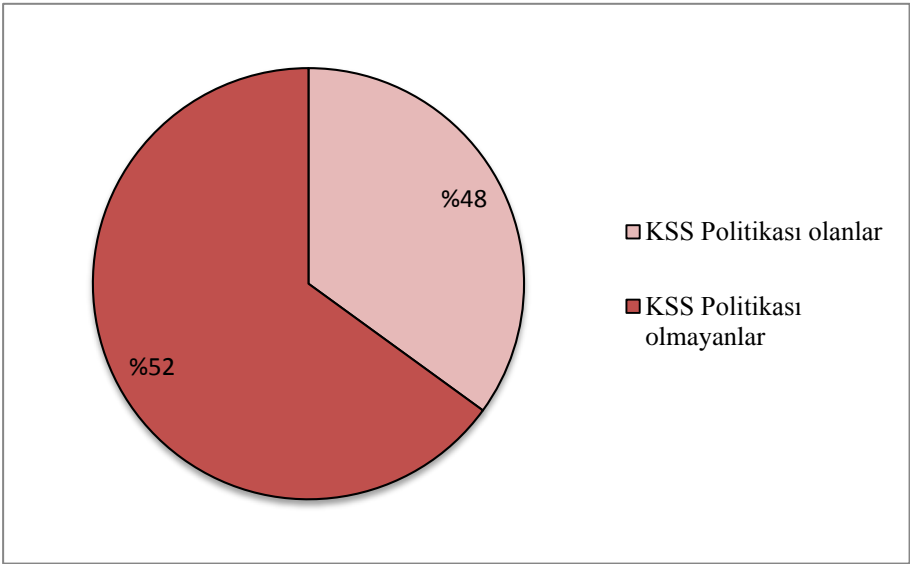
Raporlama standartları Avrupa ve Amerika'da 2000'li yılların başında kullanılmaya başlanmışken Türk bankacılık sektöründe ilk KSS raporlaması 2009 yılında Akbank tarafından yapılmıştır. Günümüzde ise hala yalnızca 10 banka tarafından GRI standartlarında raporlama yapılıyor olması oldukça düşük bir sayıdır. Küreselleşmenin getirdiği ağır rekabet koşullarına direnebilmek için kurumların bu raporlama türüne ve sosyal sorumluluk faaliyetlerine önem vermeleri gerekmektedir. Kurumsal vatandaşlık günden güne önem kazanan bir kavram olarak değerlendirilmekte ve bireyler artık kurumlardan esas faaliyetlerinin yanı sıra sosyal olarak da hassasiyet kazanarak tüketici ve çevre yararına uygulamalarda bulunmalarını beklemektedir.

Şekil 11 : GRI Uyumlu Raporlama Oranı

Şekil 11'de Türkiye'de faaliyet gösteren tüm bankalar arasında GRI uyumlu rapor hazırlayan bankaların oranı görülmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren 51 bankanın yaklaşık %20'lik bir kısmı, yani 10 banka, GRI standartlarında rapor hazırlamaktadır. Yaklaşık %4'lük kısım olan 2 bankanın raporları ise GRI standartlarına uymamaktadır. Geriye kalan bankaların ise raporlama uygulamaları bulunmamaktadır. GRI'e uygun hazırlanan raporların oranı oldukça düşüktür. Bu raporlar da uygulama seviyeleri açısından farklılık göstermektedir. En kapsamlı ve dış denetimden de geçerek yayınlanma hakkı kazanan rapor olan GRI A+ seviyesinde 4 rapor yayınlanmıştır. 2 adet A uygulama seviyesi ve 4 adet de B uygulama seviyesinde yayınlanan rapor bulunmaktadır.

GRI standartlarına uygun olarak hazırlanmayan 2 adet rapor daha bulunmaktadır. Bu raporların biri doğrudan bankanın uyguladığı sosyal sorumluluk faaliyetlerini içerirken Halkbank'ın hazırlamış olduğu rapor KOBİ'lerin sosyal sorumluluk faaliyetlerine yer vermektedir. Bu raporlar belli bir standart düzenine uymadan hazırlanmıştır. Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.'nin hazırladığı rapor, kurumun yapmış olduğu tüm sosyal sorumluluk faaliyetlerini içermektedir.

Şekil 12 : Kurumsal Sosyal Sorumluluk Politikası Olan Bankaların Oranı

Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların yaklaşık %48'lik kısmı olan 24 banka kurumsal sosyal sorumluluk politikasına sahipken, kalan %52'lik kısım, yani 27 banka, kurumsal sosyal sorumluluğa yönelik hiçbir uygulama gerçekleştirilmemiş ve politika benimsememiştir. 24

banka azımsanacak bir sayı olarak görülmeyebilir ancak kalan 27 bankanın bu konuya hiç değinmemiş olması ve bu doğrultuda hiçbir faaliyetlerinin olmaması, ülkemizdeki bankaların sosyal sorumluluk faaliyetleri ve raporlaması konusunda daha fazla çalışmaları ve bu konu üzerinde özenle durmaları gerektiğini gözler önüne sermektedir.

3.6. Türk Bankacılık Sistemi Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Farkındalığının Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ile Kıyaslanması (Uluslararası Çerçeve Değerlendirilmesi)

Türk Bankacılık Sektöründe KSS Raporlama düzeyinin belli başlı ülkelerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi uygun olacaktır. Bu kapsamda Almanya, Fransa, İngiltere ve ABD uygulamaları esas alınarak bir değerlendirme yapılmıştır.

Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerde birçok değişik forma sahip bankacılık faaliyeti gösteren kurum mevcuttur. Bu nedenle bu ülkelere ilişkin bilgilendirme yaparken banka yerine kredi kurumu ifadesi kullanılması daha doğru olacaktır. Bu durumda kredi kurumları, bankalar gibi mevduat toplayarak bu mevduatları kamu otoriteleri, özel ve toplumsal girişimler ve tüketicilere kredi olarak sunan, sigortacılık ve sermaye işlemleri gibi hizmetleri de bulunan kuruluşlardır (Güçlü, 2006: 3).

Avrupa'da bankacılık sistemi Türkiye'ye göre kısmi farklılıklar gösterse de temel olarak kredi verme ve mevduat toplama faaliyetleri

çerçevesinde oluşmaktadır. Birçok sektörde olduğu gibi finans sektörü faaliyetleri de ülkelerin ekonomik durumları ve yasaları kapsamında şekillenmektedir.

Federal Alman Bankalar Birliği'nin resmi sitesinden (bankenverband.de) ulaşılan bilgiler doğrultusunda Almanya'da faaliyet gösteren 203 adet bankanın olduğu tespit edilmiştir. Bu bankaların 4 tanesi büyük banka, 25 tanesi özel banka, 87 tanesi bölgesel banka ve 87 tanesi yabancı banka statüsündedir. Alman bankalarının net sayısı ise 116'dır. Alman bankaları arasında son 2 yıl içinde KSS raporu yayınlayan finans kurumlarının sayısı ise 21'dir. Bu ise %18 gibi bir oranı ifade etmektedir. Bu orana bakarak yorum yaptığımızda raporlama yapan kurum sayısının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Ancak ülkede faaliyet gösteren büyük ölçekli çoğu bankanın raporlama yaptığı görülmektedir. Bunun dışında yerel 116 banka bulunması küçük ölçekli çok sayıda özel ve bölgesel bankaların bulunduğunu göstermektedir. Ülkede büyük bankaların çoğunun raporlama yapıyor olması iyi bir durum ortaya koyarken banka sayısının çok olması nedeni ile raporlama yapma oranının düşük olması olumsuz bir tablo çizmektedir.

Türkiye ile kıyaslandığında, Türkiye'de 51 bankadan 21 tanesinin yabancı sermayeli olduğu, Türk sermayeli 30 banka bulunduğu, bunların ise 7 tanesinin raporlama yaptığı görülmektedir. Bu %23'lük bir oranı ifade etmektedir. Banka sayısının Almanya ile

karşılaştırıldığında çok düşük olduğu gözlenirse de bunların içinde son yıllarda raporlama yapan banka sayısının artmakta olduğu ve banka sayısına oranla KSS raporlama yapan banka oranının Almanya'ya göre yüksek olduğu söylenebilir. Bu da ülkemizin finans sektörü açısından olumlu bir durum ortaya koymaktadır.

Fransız bankacılık sistemine bakıldığında Fransa Bankalar Birliği (FBF)'nin resmi internet sitesinden (www.fbf.fr) ulaşılan verilere göre 390 Fransız bankası bulunmaktadır. Bunların 8 tanesi son iki yılda GRI standartlarında raporlama yapmıştır. Bu da yaklaşık olarak %2'lik bir oranı ifade etmektedir. Oldukça düşük görünen bu oran ülkemizdeki KSS raporlama oranının altındadır ve Türkiye'deki bankaların bu konuda daha hassas davranarak KSS raporlaması yaptıklarının göstergesidir. Banka sayısı her ne kadar eşit olmasa da toplam banka sayısı ile ülkelerin GRI düzeyinde KSS raporlaması yapan bankaları oranlandığında, Türkiye'nin her iki Avrupa Birliği ülkesine göre daha fazla raporlama yaptığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

İngiltere'deki bankacılık sistemi ve raporlama oranları incelendiğinde yine öncelikle bankacılık sisteminin uygulama bakımından çeşitli farklılıklar gösterdiği görülmektedir. İngiltere'de de bankacılık sistemi özünde aynı çerçevede gelişse de faaliyet çeşitleri bakımından farklılık gösterebilmektedir. Mevduat bankalarının yanı sıra aktif olarak faaliyet sürdüren banka şubeleri bulunmayan ancak yine de müşterilere 7/24 telefon ve online bankacılık yöntemleri ile

bankacılık hizmetleri sağlayan bazı banka türleri mevcuttur. Bu kurumların yanı sıra bankalarca gerçekleştirilmesi mümkün olan bütün hizmet tür ve paketlerini sunan ve "Building Societies" (ev kredisi veren kuruluşlar) denilen işletmeler de mevcuttur. Türkçe olarak tam karşılığı "Ev Kredisi Sağlayan Kurum" olan bu işletmeler, 1775 yılından beri ülke halkının ev sahibi olabilmesine yardım etme amaçlı faaliyet sürdürmektedir. 1987 yılından itibaren ev kredisi verme fonksiyonuna bankalarca sağlanan diğer bütün hizmet türlerini de eklemişlerdir. Bu nedenle "Building Society" işletmeleri bankaların zorlu rakipleri arasında yer almaktadır. Anacak "Building Society" işletmeleri son zamanlarda şekil değiştirerek bankaya dönüşmeye başlamışlardır. Buna rağmen günümüzde hala bir "Building Society" işletmesine giden müşteri, bir bankadan alabileceği bütün hizmetleri buradan da alabilmektedir (Icep World, www.icep.com.tr: 2015).

İngiltere Merkez Bankası Bank of England'ın resmi internet sitesinden (bankofengland.co.uk), İngiltere'de kurulmuş olan 155 bankanın olduğu verisine ulaşılmaktadır. Bu bankalardan 15 tanesi son iki yılda KSS raporu yayınlamıştır. Bu rakam yaklaşık olarak %10'luk bir oranı ifade etmektedir. Yayınlanan raporlar incelendiğinde büyük bankaların çoğunun bu raporu hazırladığı göze çarpmaktadır. Ancak beklenenin aksine %10'luk bir oran oldukça düşüktür. Faaliyet gösteren İngiliz bankası sayısı her ne kadar yüksek olsa da bunlardan yalnızca 15 tanesinin raporlama yapıyor olması düşük bir orandır.

Türkiye ile kıyaslandığında ise yine Türkiye'ye oranla daha düşük oranda bankanın KSS raporlaması yaptığı görülmektedir.

ABD bankaları incelendiğinde ise, ABD Merkez Bankası (FED) resmi internet adresinden (federalreserve.gov), 1744 büyük ticari banka 100 tane de azınlıklara ait bankanın olduğu verisine ulaşılmaktadır. Bu bankalardan 45 tanesi son 2 yılda KSS raporlaması yapmıştır. Bu ise tüm banka sayılarının içinde yaklaşık %2,5'luk bir oranı ifade etmektedir. Raporlama yapan banka sayısı fazla olsa da bütün bankaların içindeki oranı oldukça düşük görünmektedir. Türkiye ile kıyaslandığında ise yine Türkiye'deki bankaların KSS raporlama oranının daha altında kaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması literatür ve sosyal kullanım açısından yeni bir kavram sayılsa da, esas itibariyle sorumluluk kavramının tarihinin çok eski olduğu bilinmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, aslında yazında henüz yer verilmeye başlanmış olsa da KSS kavramının yeni bir kavram olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Ancak KSS kavramının kullanımı ve uygulamasının raporlaması, küreselleşmenin etkileri ile son yıllarda yaygın hale gelmeye başlamıştır.

Küreselleşmenin rekabet koşullarını bir yandan zorlaştırırken bir yandan daha kaliteli hale getirdiğini KSS raporlaması ile görebilmekteyiz. Bilgi çağının etkisiyle daha bilinçli hale gelen toplum, tüketiciler, paydaşlar ve işletmeler, yatırımlarında ya da kullanıcı kararlarında birçok değeri göz önüne almaktadır. Bunun için işletmelerin finansal olan tablolarının yanında finansal olmayan uygulamalarını içeren tabloları da önem kazanmaktadır. Gelişen toplum seviyesi ile birlikte, kâr dışında çevre ve sosyal yaşam unsurları da ön plana çıkmış ve karar mekanizmasında önemli bir yer edinmiştir. Bu nedenle hem kazancının sosyal sorumluluğunu yerine getirmek isteyen, hem de faaliyetlerinin devamlılığını en iyi şekilde sağlamak isteyen işletmeler, KSS uygulamalarına yönelmişlerdir. Ancak bu uygulamalarda bulunmanın yanı sıra topluma ve paydaşlara bu uygulamaları anlaşılır ve doğru bir biçimde sunmak, yani raporlamak

da günden güne önem kazanmaktadır. Bu nedenle, KSS raporlamasının, uygulanan sosyal sorumluluk faaliyetlerinin gerçekliğinin ve etkinliğinin resmi bir belgesi, bir kanıtı olarak kabul gördüğü söylenebilir.

Ülkemizde finans kurumları arasında en büyük bölümü oluşturan bankalar, KSS raporlamasını yapan öncü kurumlardandır. Bunun nedenlerinin başında finans sektörünün her daim güncel ve tüm dünya ile etkileşim gerektiren bir sektör olması gelmektedir. Bu nedenle bankalar finansal raporlarının yanı sıra KSS faaliyetlerini de raporlar halinde ulusal ve uluslararası tüm ilgili taraflara ilan etmektedirler. Finansal veriler için yayınlanan raporlar son yıllarda küresel geçerliliği yükselmiş olan UFRS (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları) çerçevesinde IASB tarafından standarda bağlanırken, uygulanan sosyal sorumluluk faaliyetlerinin raporlanması da Global Reporting Initiative tarafından belirli standartlara bağlanmaya çalışılmaktadır. GRI, finans sektörü için bir ayrıma da giderek, raporu sektörel anlamda özellikli ve öncelikli hale getirmiştir.

KSS raporlamasının günden güne önem kazanması, Türkiye'deki bankaları da bu konuda raporlama yapmaya yönlendirmiştir. Bu doğrultuda 2009 yılında GRI ile uyumlu ilk sosyal sorumluluk raporlaması Akbank tarafından yayınlanmıştır. 2015 yılı itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren 51 banka mevcuttur. Araştırma kapsamında bu bankaların KSS raporlamaları incelenmiş ve yalnızca

12 bankanın bu raporu yayınladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu 12 bankanın 10'u GRI standartlarında rapor yayınlamışlardır. Diğerlerinin yayınladığı raporlar ise GRI standartlarıyla uyumlu değildir. GRI standartlarına uyumlu olarak yayınlanan raporların 4 tanesi GRI A+, 2 tanesi GRI A ve 4 tanesi GRI B uygulama seviyelerinde yayınlanmıştır.

Türk Bankacılık Sektörünün KSS Raporlama düzeyi küresel ekonomide söz sahibi belli bazı ülkelerle kıyaslandığında, 116 Alman bankasının 21 tanesinin KSS raporlaması yaptığı gözlenmektedir. Bu da yaklaşık olarak %18 gibi bir oranı ifade etmektedir. Fransız bankacılık sistemine bakıldığında 390 Fransız bankasından 8 tanesinin KSS raporlaması yaptığı görülmektedir. Bu ise yaklaşık olarak % 2'lik bir oranı temsil etmektedir. İngiliz bankacılık sistemi ele alındığında, 155 İngiliz bankasından 15 tanesinin KSS raporlaması yaptığı görülmektedir. Bu sayı yaklaşık olarak % 10'luk bir orana karşılık gelmektedir. ABD bankacılık sistemine bakıldığında ise 1844 bankanın 45 tanesinin KSS raporlaması yaptığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu ise yaklaşık olarak % 2,5'luk bir oranı ifade etmektedir.

Yabancı ülkelerdeki bankacılık sistemleri ve KSS raporlama oranları incelendiğinde ve Türkiye ile kıyaslandığında, Türkiye açısından olumlu bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Ancak bağımsız olarak ele alındığında Türk bankalarının raporlama seviyesi henüz beklenen oranlara yükselmemiştir.

Bu çalışmada 2015 yılı Ocak ayı itibariyle erişilebilir durumda olan veriler kullanılarak inceleme yapılmıştır. Ancak geçmiş yıllardaki raporlama oranları ve raporların uygulama seviyelerine bakıldığında Türk bankacılık sektörü için günden güne iyiye giden bir durum ortaya çıkmaktadır. Son birkaç yıl içinde bankaların her yıl bir üst seviyede rapor yayınlamaya gayret ettikleri ve her yıl GRI standartlarında raporlama yapan bankalara yenilerinin eklendiği gözlemlenmiştir. Bir ek bilgi olarak KSS raporlamasının uzun vadede kârlılığa da etkisi olduğu ve bankaları uluslararası platformda daha ileriye taşıdığı söylenebilir. Türkiye’de KSS raporu yayınlayan bankalardan özel sermayeli mevduat bankalarının yurtiçi ve yurtdışı şube sayılarının diğer bankalara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuç olarak 2015 yılı itibariyle 10 bankanın GRI standartlarına uygun KSS raporlaması mevcuttur.

Çalışma kapsamında Türkiye’deki bankalar tarafından raporlamaya ve raporlama kapsamına verilen önemin günden güne arttığı ve KSS raporu yayınlama oranında artış olduğu gözlenirse de, raporlama yapan bankaların sayısının henüz oldukça düşük seviyelerde (yaklaşık %24) olduğu söylenebilir. GRI’nın faaliyetlerine 1997 yılında başladığı göz önüne alınırsa, Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar arasında bu standartlara uygun bir raporun ilk kez 2009 yılında yayınlanmış olması, gelişen ve hızla yaygınlaşan KSS raporlaması uygulamalarına çok yeni başladığını göstermektedir. Bu zaman

diliminde Türkiye özellikle bankacılık sistemiyle ilgili çeşitli ekonomik krizler de atlatmıştır. Ayrıca çevresel ve sosyal kaygıların toplumsal olarak düşük sayılabilecek seviyelerde olduğu, Birleşmiş Milletler ve OECD gibi küresel organizasyonlar tarafından yayınlanan çeşitli raporlardaki karbon salınımı, yoksullukla mücadele, çocuk çalışan sayıları ve benzeri oranlardan anlaşılabilir. Bu özel durumlar sosyal sorumluluk uygulama ve raporlama faaliyetlerinin gecikmesinin temel nedenleri olarak gösterilebilirken, son yıllarda artan çevresel ve sosyal kaygıların bu raporlama türüne olan ilginin artmasına ve raporlama kapsamının sürekli genişlemesine katkı sağladığı da söylenebilir. Ancak 2015 yılı itibarıyla Türkiye’de faaliyet gösteren 51 banka arasından sadece 10 bankanın bu raporlamayı yapıyor olması oldukça düşük bir sayıdır. Her ne kadar Avrupa ülkeleri ve Amerika bankacılık sektörü KSS raporlama oranları ülkemizden düşük görünse de, ülkemizin gelişmekte olan ülkeler statüsünde olması, güven kazanmak ve yatırım çekmek için bu standartlara daha fazla önem vermesi ve verilerini resmi olarak ispat etmesi gereğini ortaya koymaktadır. Bu sonuca dayanarak Türkiye’de KSS raporlamasının bankalar açısından her geçen gün daha fazla önem kazandığı ancak bu konuda henüz nicel ve nitel olarak yeterli düzeyde KSS raporlamasının yapılmadığı söylenebilir. Tüm bu veriler ışığında Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankalara bu raporlamayı yapmalarını sağlamak adına gerekli eğitim ve desteğin verilmesi gerekmektedir.

Aktif olarak bu raporlamayı yapmakta olan bankalara, bağımsız denetime tabi en üst seviyede bir rapor hazırlamaları için destek verilmeli, henüz bu raporlamayı yapmamış olan bankaların ise bu uygulamayı alt seviyelerden başlayarak da olsa gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır. Ekonominin temelini oluşturan bankaların uluslararası bir standarda kavuşması ülke refahı ve geleceği için de olumlu etki yaratacaktır. Bu nedenle bu konuda gerekli çalışmaların yapılarak gerek eğitimlerle gerekse personel desteği ile bankaların faaliyet raporunun yanı sıra uluslararası geçerliliğe sahip KSS raporlarını da yayınlamaları sağlanmalı ve desteklenmelidir.

Sonuç olarak, bu çalışmada her geçen gün önem kazanan ve yaygınlaşan KSS uygulamaları ve nihayetinde KSS raporlamasının gelişimi incelenmiş ve günümüz koşullarında bankalar için olduğu gibi tüm işletme türleri için hayati önem taşıyan bir unsur haline gelmeye başladığı gözlenmiştir. Bu uygulamaları gerçekleştiren bankaların esas faaliyet amacı olan kâr sağlama konusunda da uzun vadede avantajlı hale geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak imalat ve hizmet üretiminde bulunan bütün işletmelere sürdürülebilirlikleri için kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması yapmaları önerilmektedir. Bu şekilde hem daha fazla müşteriye ulaşabilecek, hem de daha fazla ve güvenilir yatırımlar sağlayacaklardır.

KAYNAKÇA

AÇAR, A. (2010). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Etkilerinin Sivil Toplum Algılamaya Bağlamında Değerlendirilmesi*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKBANK. (tarih yok). *Akbank Sürdürülebilirlik Raporlaması*. 15.07.2014 tarihinde <http://www.akbank.com/> adresinden alındı

AKBAŞ, E. (2010). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Tüketici Marka Bağlılığına Etkisinin Araştırılması*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKHÜSEYİNOĞLU, A. (2010). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projelerinin Yürütülmesinde Kurumsal İletişim Araçlarının Etkisi Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKSOY, Ç. (2013). *Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiyede'ki İşletmelerde Uygulaması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- AKTAN, C. C. (2007). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk*. İstanbul: İgiad Yayınları.
- AKYAR, H. (2008). *İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Üzerine Bir Alan Çalışması*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKYILDIZ, M. (2007). Sosyal Sorumluluk ve Ahlaki Yaklaşımlar Çerçevesinde Pazarlamanın Sürdürülebilir Gelişmedeki Rolü . *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 18-43.
- ALPARSLAN, A. (2012). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Firma Performansı Arasındaki İlişki: Türk Sermaye Piyasası Üzerine Bir İnceleme*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ANALIZ MÜHENDİSLİK. (2013). 12.08.2013 tarihinde www.analizmuhendislik.com.tr adresinden alındı
- AYDEMİR, E. (2012). *Hastanelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması: Bir Vak'a Çalışması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYDEMİR, M. (2007). İşletmelerin İş Görenlere Karşı Sosyal Sorumlulukları ve SA8000 Standardı. C.Aktan içinde. *Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, 66-82.

BAKIRTAŞ, H. (2005). *İşletmelerde Sosyal Sorumluluk: Konaklama Sektöründe Bir Uygulama*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BANKENVERBAND, 20.12.2014 tarihinde <https://bankenverband.de/> adresinden alındı

BANK OF ENGLAND, 23.12.2014 tarihinde www.bankofengland.co.uk adresinden alınmıştır

BAŞAR, A. B., & Başar, M. (2006). Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiyede'ki Durumu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 213-230.

BAUSCH, L. (2012). *Hotel Management Beyond Economic Responsibilities: an Exploratory Research into CSR Views and Practices Among the Hotel Sector in Malta*. Wageningen: Wageningen University Department of Environmental Science.

BENCHMARK (2013). 13.07.2013 tarihinde <http://www.benchmark.com.tr> adresinden alındı

BERKER, B. (2008). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri Üzerine Kurumsal ve Uygulamalı Bir Çalışma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- BILGILI, Ş. (2014). *bilgisule/corporate-sustainibility-project-and-gri-8936860*. 01.01.2014 tarihinde Slideshare: <http://www.slideshare.net/> adresinden alındı
- BORAN, T. (2012). *Academia.edu*. 12.05.2013 tarihinde <http://www.academia.edu/> adresinden alındı
- CERTO, S. C. (2000). *Modern Management*. New Jersey: Prentice Hall.
- COŞKUN, G. (2010). *Kurumsal Pazarlama ve Sosyal Sorumluluk*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- CTR Uluslararası Belgelendirme ve Denetim Ltd. Şti. (2013). 12.08.2013 tarihinde <http://belgelendirme.ctr.com.tr/> adresinden alındı
- ÇALIŞKAN, A. Ö. (2012). İşletmelerde Sürdürülebilirlik ve Muhasebe Mesleği İlişkisi. *Mali Çözüm*, 133-160.
- DEMİR, Ö., & ACAR, M. (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları.
- DİNÇER, Ö. (2003). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. İstanbul: Beta Yayınları.

- DOĞAN, N. (2007). *İş Etiğinin Kurumsal Sosyal Sorumlulukdaki Rolü ve Bir Araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DU, Y. (2011). *Corporate Social Responsibility Reporting Mainland China*. St.Andrews Üniversitesi.
- DURMAZ, T. (2010). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Marka Çağrışımı ve Kurumsal İtibar Üzerindeki Etkisi ve Bir İşletme Uygulaması*. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EURO CONS. (2013). 12.01.2013 tarihinde <http://www.eurocons.com.tr/> adresinden alındı
- FEDERAL RESERVE SYSTEM, 25.12.2014 tarihinde www.federalreserve.gov adresinden alındı
- FBF - FEDERATION BANCAIRE FRANÇAISE, 12.12.2014 tarihinde <http://www.fbf.fr/fr> adresinden alındı
- GEMICI, B. Ç. (2010). *Kurumsal İmaj ve İtibar Yönetiminde Güncel Bir İletişim Stratejisi Olarak Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GREEN PAPER (2001). Promotin a European Framework for Corporate Social Responsibility. *Euopen Communities*, Brussels: Commussion of the European Communities.

GRI - GLOBAL REPARTING INITIATIVE. (2006). *Sürdürülebilirlik Raporlaması İlkeleri*. Amsterdam, 12.07.2013 tarihinde www.globalreporting.org adresinden alındı.

GRI - GLOBAL REPORTING INITIATIVE. (2006). *Application Levels*. 15.08.2013 tarihinde www.globalreporting.org adresinden alındı

GRI - GLOBAL REPORTING INITIATIVE. (2010). *Sector Guidance - Financial Services*. Amsterdam: www.globalreporting.org.

GRI - GLOBAL REPORTING INITIATIVE. (2011). *GRI C Seviyesi Rapor Şablonu*. Amsterdam: www.globalreporting.org.

GRI - GLOBAL REPORTING INITIATIVE. (tarih yok). *Financial Services Sector Supplement Quick Reference Sheet*. 26.08.2013 tarihinde www.globalreporting.org. adresinden alındı

GÜÇLÜ, H. (2006). *Fransa Bankacılık Sistemi*. 15.01.2015 tarihinde <http://www.hakanguclu.com/> adresinden alındı

- GÜNGÖR, C. R. (2010). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kampanyalarının İşletmeye Olan Katkıları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HELLER, A. (1995). *General Ethics, A Philosophy of Morals, An Ethics of Personality*. Blackwell Pub.
- İBIŞOĞLU, A. (2007). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Vestel Örneği*. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ICEP WORLD. (2015). 25.01.2015 tarihinde <http://www.icep.com.tr/dilokulu/ulkeler/ingiltere/bankacilik.asp> adresinden alındı
- KAĞNICIOĞLU, D. (2007). *Endüstri İlişkileri Boyutuyla Sosyal Sorumluluk*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- KAĞNICIOĞLU, D. (2009). Sosyal Sorumluluk Raporlarında Çalışma ve İstihdam Göstergeleri. *Sosyal Siyaset Konferansları 57. Kitap*, (s. 126-165).
- KAŞLI, T. E. (2011). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Marka İmajı ve Marka Farkındalığına Etkileri: İşletme Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- KAYA, S. (2008). İşletmelerde Sosyal Sorumluluk ve SA 8000 (Social Accountability) Standardı. *AR&GE*, 15-20.
- KIREL, Ç. (2000). *Örgütlerde Etik Davranışlar, Yönetimi ve Bir Uygulama Çalışması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- KOYUNCU, N. (2010). *Tüketicilerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kampanyalarına İlişkin Algı ve Katılımında Kampanya Türlerinin Etkisinin İncelenmesine Yönelik Yapılan Pilot Araştırma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOZANLIOĞLU, B. (2010). *Sürdürülebilir Temelli Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projelerinin Tüketici Tercihleri Üzerine Etkisi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖLÇER, F. (2001). Günümüzde Sosyal Sorumluluğun Değişen Boyutları ve İşletmeler Üzerine Etkileri. *Standart Dergisi*, 22-23.
- ÖZGÜÇ, E. (2005). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.
- ÖZGÜÇ, E. (2009). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları Kapsamında İMKB-30 Endeksi Şirketleri*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.

- ÖZTÜRK, M. C. (2013). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Gelişimi. M. C. Öztürk, T. Ömer, M. Ayman, N. Tokgöz, & E. Özgen içinde, *Kurumsal Sosyal Sorumluluk* (s. 2-20). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- ÖZÜPEK, M. N. (2005). *Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk*. Konya: Tablet Kitabevi.
- REC Türkiye. (2013). *Sürdürülebilirlik Raporları ve STK Katılım Çalıştayı*. 01.01.2014 tarihinde Bölgesel Çevre Merkezi REC Türkiye: <http://rec.org.tr/> adresinden alındı
- SARIKAYA, M. (2009). Kurumsal Sosyal Sorumluluk. M. Ertuğrul, M. Sarıkaya, A. A. Özdemir, M. Kılıç, & S. Yılmaz içinde, *Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik* (s. 65-91). İstanbul: Beta Yayınları.
- SERCOM DANIŞMANLIK. (2013). 11.16.2013 tarihinde <http://www.sercomconsulting.com> adresinden alındı
- SOHODOL BİR, Ç. (2008). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Halkla İlişkiler Açısından Bir Değerlendirme*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- STONER, J. A., & FREEMAN, R. E. (1989). *Management - Fourth Edition*. New Jersey: Prentice Hall PTR.

- ŞEN, B. (2009). SA Sosyal Sorumluluk Yönetim Sistemi. *Önce Kalite Dergisi*, 40-43.
- TAK, B. (2009). *İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları ve Paydaş Grupları ile İlişkilerin Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- TAŞLIYAN, M. (2012). Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Modern İş Dünyasının Vicdani Gereği. *Ankara Sanayi Odası Yayın Organı*, 23-42.
- TINGİR, E. (2006). *İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Marka Sadakatine etkileri Üzerine Bir Araştırma*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TORLAK, Ö. (2007). *Pazarlama Ahlakı - Sosyal Sorumluluklar Ekseninde Pazarlama Kararları ve Tüketici Davranışlarının Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- TORLAK, Ö. (2012). Sorumluluk Kavramı. Ö. Torlak, M. Arslan, S. Bayrak Kök, F. Dalyan, Ç. Kırel, E. Erdemir, et al. içinde, *İşletmelerde Sosyal Sorumluluk ve Etik* (s. 2-25). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- TORLAK, Ö. (2013). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları. M. C. Öztürk, Ö. Torlak, M. Ayman, N. Tokgöz, & E. Özgen içinde, *Kurumsal Sosyal Sorumluluk* (s. 32-45). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

TRANG, T. T. (2011). *Corporate Social Responsibility Reporting in Large Listed Vietnamese Companies*. Helsinki: Lahti University of Applied Science.

TSE (2013). *Türk Standardları Enstitüsü*, 12.08.2013 tarihinde <http://www.tse.org.tr/> adresinden alındı

TSKB. (tarih yok). *TSKB Sürdürülebilirlik Raporlaması*. 30.05.2014 tarihinde <http://www.tskb.com.tr/> adresinden alındı

TÜRK DİL KURUMU (2013). 25.10.2013 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr> adresinden alındı

TÜRKİYE'DE SOSYAL SORUMLULUK DEĞERLENDİRME RAPORU (2008). 10.05.2013 tarihinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği: <http://www.unglobalcompact.org> adresinden alındı

TÜRKİYE KSS RAPORU (2008). 15.08.2013 tarihinde <http://kssd.org> adresinden alındı

TÜSİAD. (2013). 10.02.2014 tarihinde <https://tusiad.org> adresinden alındı.

TÜTÜNCÜ, Ö. (2008). SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ile İş Yaşamı Kalitesi Arasındaki İlişki . *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 169-199.

- YAMAK, S. (2007). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Gelişimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- YANIK, S., TÜRKER, İ. (2012). Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 291-308.
- YENİGÜN, E. (2011). *Köşe yazıları, Ethem Yenigün, gri sürdürülebilirlik raporlaması*. 01.01.2014 tarihinde YeşilEkonomi: <http://www.yesilekonomi.com/> adresinden alındı
- YENİGÜN, E. (2012). *Köşe yazıları, Ethem Yenigün, gri raporlarına genel bir bakış*. 01.01.2014 tarihinde YeşilEkonomi: <http://www.yesilekonomi.com/> adresinden alındı
- YILDIZ, Y. (2012). *Küresel İlkeler Sözleşmesi Işığında Türkiye' de Kurumsal Sosyal Sorumluluk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILMAZ, A. (2009). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yatırım Fonları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye' de Büyüme Potansiyeli*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILMAZ, H. (2010). *Havaalanı Sisteminde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı ve Raporlaması: TAV Havalimanları*

Holding A.Ş. Uygulaması. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YÜKSEL, M. (2009). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kapsamında Derecelendirilmeye Tabi Tutulan İşletmelerin Finansal Göstergeleri Üzerine Bir Araştırma.* Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

978-605-7875-08-2

